

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

М.З.Н.

Мала академія наук
України під егідою
ЮНЕСКО

Національний
технічний університет
ДНІПРОВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА
1899

Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Національний центр «Мала академія наук України»
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Київський національний університет
будівництва і архітектури
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**ХVІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКАДЕМІЧНА Й УНІВЕРСИТЕТСЬКА
НАУКА: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

09 – 12 грудня 2025 року
Полтава

3. *Critical infrastructure resilience at EU-level.* URL: <https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security>

4. Hlushko, A. D., & Bykova, M. V. (2023). *Management of the Operational Performance of an Enterprise in the Context of Ensuring Financial and Economic Security.* *Economic Space*, 184, 143–147.

5. Hlushko A., Skryl V. (2021). *A comprehensive approach to the diagnosis of crisis status of business entities in a pandemic condition.* *Economy and Region*, 3 (82), 108-114.

6. Onyshchenko, S. V., & Hlushko, A. D. (2022). *Regulatory Instruments for Supporting and Restoring the National Economy of Ukraine.* In *Academic and University Science: Results and Prospects: Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference (Poltava, December 2, 2022)* (pp. 43–45). NUPP.

7. Kyzim, M.O., Haustova, V.E. and Trushkina, N.V.(2023). *Financial support for the development of critical infrastructure in the conditions of the post-war reconstruction of the economy of Ukraine,* *Business Inform*, vol. 1,pp. 263–274.

УДК 339.9:658.7

**ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕД УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Амеліна І.В. к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
amelina212121@gmail.com*

Сучасні процеси управління зовнішньоекономічною діяльністю України зазнають масштабних трансформацій, що зумовлені зростанням ролі екологічних стандартів, посиленням вимог міжнародних ринків та стратегічним курсом держави на європейську інтеграцію [1; 2]. Формування нової моделі ЗЕД відбувається на перетині економічних, логістичних та екологічних чинників, серед яких особливе місце посідає концепція зеленої логістики. Її розвиток стає критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств, оптимізації ланцюгів постачання та відповідності нормам ЄС [3]. У цих умовах екологізація логістичних процесів перестає бути вузькою сферою діяльності та перетворюється на стратегічний інструмент модернізації зовнішньоекономічного управління.

Історичні передумови інтеграції принципів зеленої логістики у ЗЕД України сформувалися під впливом європейських регуляторних ініціатив, таких як Європейський зелений курс та стратегія «Fit for 55» [1]. Посилення екологічних вимог до ланцюгів постачання, скорочення викидів CO₂, підвищення енергоефективності транспортних операцій та цифровізація логістики стали основою модернізації стандартів міжнародної торгівлі [3]. Водночас із 2022 року російська агресія суттєво змінила торговельну географію України, посиливши залежність від сухопутних і морських альтернативних маршрутів через країни ЄС [4]. Це сприяло прискоренню інтеграції України до європейського логістичного та митного простору, актуалізувавши потребу в екологічно оптимізованих транспортних рішеннях.

Метою дослідження є аналіз трансформації управління ЗЕД України крізь призму впровадження зеленої логістики як ключового фактора адаптації до вимог ЄС та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках. Особлива увага приділяється ролі екологічних логістичних практик у формуванні нових підходів до митної політики, управління транспортними потоками, цифровізації процедур та інтеграції України до ТЕН-Т [2].

Проведені аналітичні дослідження засвідчили, що зелені логістичні технології дедалі більше впливають на ефективність ЗЕД. Зокрема, зростає значення мультимодальних

перевезень, використання енергозберігаючого транспорту, розвитку інтермодальних терміналів та впровадження електронних систем контролю за вантажними потоками [3].

Одночасно посилюється роль екологічної сертифікації, скорочення логістичних втрат і переходу до циркулярних моделей управління ресурсами. Для України це означає переорієнтацію на стандарти ЄС у сфері транспорту та торгівлі, удосконалення процедур митного оформлення та інтеграцію цифрових платформ контролю вантажів [2; 5]. Результатом є зниження екологічного навантаження, оптимізація витрат підприємств та формування більш прозорого й ефективного ЗЕД-середовища.

Міжнародний досвід країн ЄС демонструє, що поєднання зеленої логістики та стратегічного управління зовнішньою торгівлею забезпечує зростання продуктивності ланцюгів постачання, підвищення безпеки перевезень та покращення екологічних показників [6].

Німеччина активно розвиває зелений залізничний коридор Альпи–Балтія; Нідерланди впроваджують екомодернізацію портів; Польща інтегрує «зелені» коридори TEN-T, оптимізуючи торгівлю зі Східною Європою [5]. Ці приклади є важливими для України, адже показують, що екологізація логістики не лише зменшує негативний вплив на довкілля, а й створює економічні вигоди, стимулює інноваційний розвиток і зміцнює позиції в міжнародній торгівлі.

Таким чином, трансформація управління ЗЕД України крізь призму зеленої логістики є ключовою умовою адаптації до європейських стандартів та вимог сучасного глобального ринку. Впровадження екологічних логістичних рішень сприяє диверсифікації маршрутів, підвищенню стійкості ланцюгів постачання, зниженню витрат та формуванню позитивного іміджу України як відповідального торговельного партнера [6]. Зелена логістика стає не лише екологічним трендом, але й стратегічною основою подальшої інтеграції України до ЄС.

Література:

1. *European Green Deal: transforming the EU economy for a sustainable future. European Commission.* URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-green-deal>
2. *TEN-T policy: Trans-European Transport Network for climate-neutral mobility. European Commission.* URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-ten-t_en
3. *UNCTAD. Sustainable freight transport and green supply chains: global trends and implications.*
4. *OECD (2023). Economic Impact of Russia's War Against Ukraine on Global and Regional Trade Flows.* URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en.html
5. *Rodrigue, J.-P. (2020). The Geography of Transport Systems. Routledge.* URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3624772>
6. *Bask, A., Rajahonka, M. (2017). Innovations in Sustainable Logistics: European Practices and Future Trends. Journal of Cleaner Production.* URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3018744>

УДК: 378.147:613.6:159.944

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ АКЦЕНТИ СТУДЕНТІВ ЗВО В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Баштовенко О.А., к.біол.н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

osiabasht@gmail.com

Оніщук Л.М. к.пед.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

larpol_turizm@ukr.net

Актуальність. Сучасні реалії в Україні, зокрема воєнний стан, підвищений рівень техногенних ризиків, інформаційні та психологічні загрози, актуалізують необхідність формування у студентської молоді навичок безпечної поведінки й здатності зберігати здоров'я в цих умовах. Студенти ЗВО перебувають у середовищі, де поєднуються високі навчальні навантаження, стресові чинники та потреба в швидкій адаптації, що знижує стресостійкість і підвищує ризик негативних наслідків для здоров'я. Тому виставлення здоров'язбережувальних акцентів у підготовці студентів до дій в екстремальних ситуаціях є важливим педагогічним завданням.

Мета – окреслити здоров'язбережувальні акценти, що забезпечують підвищення рівня готовності студентів ЗВО до дій в екстремальних ситуаціях, та визначити ключові напрямки їх формування.

Методика та організація дослідження передбачали комплексний підхід до визначення здоров'язбережувальних акцентів студентів в екстремальних ситуаціях. Дослідження проводилося на базі ЗВО за участю студентів 1–4 курсів віком 17–23 років, які надали згоду на участь. Використано теоретичні методи (аналіз і узагальнення наукових джерел, контент-аналіз нормативних документів), соціологічні методи (анкетування, інтерв'ювання), психодіагностичні тести для визначення стресостійкості та копінг-стратегій, а також педагогічні методи – включене спостереження та елементи педагогічного експерименту. Анкетування містило питання щодо когнітивної готовності, мотиваційної спрямованості, емоційно-вольової регуляції та поведінкових стратегій у кризових умовах. Обробка результатів здійснювалася із застосуванням методів математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. Питання здоров'язбереження студентської молоді активно висвітлювалися науковцями, які підкреслюють важливість фізичного стану, психоемоційної стійкості та сформованих компетентностей безпеки життєдіяльності. Проте питання інтеграції здоров'язбережувальних технологій у підготовку студентів до екстремальних ситуацій потребує подальшої систематизації та поглиблення.

Здоров'я є важливою передумовою адекватної поведінки людини у стресових і надзвичайних умовах. Зауважимо, що в екстремальній ситуації саме фізична підготовленість, психологічна стійкість і навички саморегуляції дозволяють: швидко реагувати; ухвалювати раціональні рішення; підтримувати контроль над емоціями; мінімізувати ризики для життя та здоров'я.

Психофізіологічна реакція організму на загрозу має свої особливості у студентів: підвищена емоційність та імпульсивність; схильність до недооцінки ризику; недостатній досвід поведінки в реальних небезпечних умовах. Висока адаптаційна здатність за правильної підготовки стає ресурсом. У зв'язку з цим забезпечення фізичної працездатності та психічної рівноваги має бути ключовим у здоров'язбережувальній підготовці студентів [1].

Окреслимо, що ключовими здоров'язбережувальними акцентами для студентів у екстремальних ситуаціях є:

- Формування стресостійкості і навичок психоемоційної саморегуляції.

Доцільно застосовувати: дихальні техніки (діафрагмальне дихання, метод 4–7–8); вправи емоційної стабілізації та ін. [2].

- Підтримання оптимального фізичного стану. Особливу увагу варто приділяти: функціональним тренуванням.

- Оволодіння практичними навичками безпеки. Студенти повинні знати і вміти: надавати першу домедичну допомогу; користуватися засобами індивідуального захисту.

- Інформаційна грамотність та профілактика паніки, адже екстремальні ситуації мають інформаційний характер, тому важливо навчити студентів відрізняти достовірну інформацію від фейків, користуватися офіційними джерелами повідомлень.

- Розвиток соціальної відповідальності та взаємодопомоги, яка включає вміння працювати в команді, підтримувати інших у кризових ситуаціях [3].

Акцентуємо увагу на педагогічних умовах формування здоров'язбережувальної компетентності: інтеграція у навчальні дисципліни (фізичне виховання, безпека життєдіяльності); використання тренінгових та практико-орієнтованих занять; регулярне проведення практичних навчань та симуляційних тренувань; міждисциплінарна інтеграція фахівців, створення у ЗВО безпечного освітнього середовища.

Висновки. Отримані дані дозволили визначити ключові фактори, що впливають на готовність студентської молоді діяти у стресових і потенційно небезпечних ситуаціях, а також обґрунтувати практичні рекомендації щодо формування їх здоров'язбережувальних компетентностей. Основні акценти спрямовані на поєднання фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної готовності до дій у кризових умовах, а саме – розвиток стресостійкості, формування навичок саморегуляції, забезпечення належного рівня фізичної підготовленості, оволодіння практичними навичками безпеки та підвищення інформаційної грамотності, що адаптують студентську молодь, дій в екстремальних умовах і дозволяють зберігати власне здоров'я.

Література:

1. Баитовенко, О. А. (2018). *Стан освітнього процесу вищої школи в галузі фізичного виховання та здоров'я людини. Молодий вчений*, 1(53), 765–769.

2. Корецький, В. М., Ткаченко, Л. П. (2019). *Психологія стресу та подолання в екстремальних умовах. Новий Світ*.

3. Савчук, Р. І. (2022). *Фізична підготовленість та стресостійкість студентів у кризових ситуаціях. Астон*.

УДК 37.015.3:613

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Безносюк О. О., к.пед.н., професор

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
alexbeznosyuk57@gmail.com;*

Йопа Т. В., аспірантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
yopatanya@gmail.com*

У сучасних умовах зростання соціальної динаміки життя та інших чинників роль здоров'я майбутнього фахівця значно підвищується, оскільки конкурентоспроможною є лише фізично здорова, активна, соціально адаптована людина.

Аналіз фізичного стану здоров'я молоді сьогодні є досить невтішним. Сучасна екологічна ситуація, катастрофічні наслідки Чорнобильської аварії, ускладнення соціального та економічного становлення в Україні, і особливо в сільській місцевості, низький рівень

культури харчування, медичних та валеологічних знань, безпечної життєдіяльності, фізичної активності спричиняють погіршення здоров'я підростаючого покоління.

В науковій літературі існує близько 300 визначень поняття «здоров'я». У Вікіпедії зазначено, що згідно визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, «здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби або фізичних дефектів».

Здоровий спосіб життя об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, суспільних, сімейних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і визначає спрямованість зусиль особи в збереженні і зміцненні індивідуального і суспільного здоров'я. Це, передусім, сприятливе соціальне оточення; духовно-етичне благополуччя; оптимальний руховий режим, гартування організму; раціональне харчування; особиста гігієна; відмова від шкідливих звичок; позитивні емоції.

Сучасні науковці зазначають, що єдина зброя людини в захисті здоров'я – це культура його збереження, тому потрібне формування нової культури управління здоров'ям підростаючого покоління, яке є стратегічним ресурсом України та могутньою складовою якості людських ресурсів. Тому актуальною постає проблема реалізації концепцій здоров'язбереження у навчальному процесі. Аналіз наукової літератури засвідчив, що основним шляхом вирішення проблеми є реалізація ідей здоров'язберігаючих технологій.

Під *здоров'язберігаючою освітньою технологією* розуміють систему, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особового і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти (студентів, педагогів та ін.) [1].

Зрозуміло, що здоров'язберігаюча педагогіка не може виражатися якоюсь однією конкретною педагогічною технологією. Це поняття об'єднує в собі всі напрями діяльності педагогів з формування, збереження і зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу.

Теоретичні дослідження показали, що в освітніх закладах усіх рівнів не створено системи формування, збереження і зміцнення здоров'я. *Причинами* низького рівня сформованості культури здоров'язбереження молоді є відсутність особистісного ціннісного ставлення у студентів до власного здоров'я, заходів стимулювання здоров'язберезувальної діяльності студентів у навчальній та позанавчальній діяльності, недостатня мотивація у руховій активності, низький рівень здоров'язберігаючої компетентності, відсутність знань, умінь та навичок профілактики професійних хвороб. У зв'язку з цим росте число «прикордонних» станів у молодих людей з наявністю виникнення психофізичних розладів. За результатами медичних досліджень лише 10 % випускників можуть вважатися здоровими, 40 % мають хронічну патологію. У кожного виявлено декілька хронічних захворювань.

У сучасному світі важко переоцінити роль здоров'я людини, оскільки рівень здоров'я окремої особи і нації в цілому є одним із найважливіших чинників благополуччя країни, його творчого і виробничого потенціалу. Здоров'я – безцінне надбання не лише кожної людини, але й усього суспільства.

За даними щорічної доповіді міністерства молоді та спорту України Президенту та Верховній Раді України про становище молоді в державі досить значна частина молоді має проблеми зі здоров'ям. Упродовж шкільних років зменшується відсоток здорових дітей – з 35 % до 18 % та зростає їх кількість із хронічною патологією (з 22,5 % до 53 %). Крім того, в ході оцінки фізичного здоров'я школярів відзначено, що більшість із них мала нижчі за середні та низькі показники такого здоров'я (28,4 % та 29,7 %), що пов'язано з детренованістю дітей, нераціональним способом життя та погіршенням соматичного стану здоров'я. При вивченні психологічного стану підлітків у 58 % з них було виявлено психічну втому, у 49,3 % – стан тривожності, у 9,8 % – стресові реакції, що можна пояснити великим шкільним навантаженням і напруженим режимом праці й відпочинку. За даними Міністерства освіти і науки України, 36 % учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень

фізичного здоров'я, 34 % – нижчий за середній, 23 % – середній, 7 % – вищий середнього і лише 1 % – високий [2].

Багаторазово доведено, що здоровий спосіб життя є важливим фактором формування і зміцнення здоров'я студентської молоді, яке залежить на 50% від нього і навіть більше. Самими активними компонентами здорового способу життя виступають: раціональна праця студентів, раціональне харчування, раціональна рухова активність, загартування, особиста гігієна, відмова від шкідливих звичок [3].

Саме тому важливе значення має компетентність керівника, що веде навчальний заклад до досягнення мети, а головною метою будь-якого навчального закладу є збереження здоров'я студента. Саме керівник створює імідж закладу, формулює місію навчального закладу, визначає доміанти діяльності, а головне – комплектує команду працівників, які у своїй діяльності: навчальній, виховній, використовують здоров'язберігаючі технології. Адже саме завдяки їм НЗ зможе досягти поставлених перед собою цілей.

Дослідження взаємозв'язку фізичної і розумової працездатності набувають значної актуальності у зв'язку з можливістю їх підвищення в умовах цілеспрямованого і системного управління організмом людини засобами фізичної культури і спорту.

При мисленні виникає кровонаповнення судин мозку, звужуються периферичні судини кінцівок і розширюються судини внутрішніх органів, тобто спостерігаються судинні реакції, протилежні тим, які виникають при роботі м'язів. Функції серцево-судинної системи змінюються мало. Інша справа, якщо така робота супроводжується емоційними переживаннями.

Дослідження взаємозв'язку фізичної і розумової працездатності студента і викладача набувають значної актуальності, у зв'язку з можливістю їх підвищити в умовах цілеспрямованого і системного управління організмом людини засобами фізичної культури і спорту.

Література:

1. Naumenko, Yu. V. (2005). *Zdorov'iazberihaiucha diialnist shkoly [Health-preserving activity of the school]*. Pedagogika, (6), 37–44.

2. Zhdanov, I. O. (Ed.). (2015). *Natsionalno-patriotychne vykhovannia – derzhavnyi prioritet natsionalnoi bezpeky: Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy pro stanovishche molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2014 roku) [National-patriotic education as a state priority of national security: Annual report to the President of Ukraine and the Verkhovna Rada on the situation of youth in Ukraine (2014)]*. Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky.

3. Dubohai, O. D. (2006). *Fizkultura yak skladova zdorovia ta uspishnoho navchannia dytyny [Physical education as a component of a child's health and academic success]*. Shkilnyi Svit; Halitsyna.

УДК 378.147:159.944.4:165.0

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Блоха Я.Є., к. філос. н, доцент

Дерев'янюк Л.І., к. філол. н, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

yaroslavblokha@gmail.com

Професійне вигорання викладачів вищої школи вже давно перестало бути лише психофізіологічним чи організаційним феноменом. У добу стрімкої цифровізації,

безперервних освітніх реформ, масового впровадження штучного інтелекту, змішаного й дистанційного навчання, гейміфікації та компетентісно-орієнтованих стандартів воно набуло глибокого екзистенційного виміру. Викладач переживає не просто втому чи емоційне виснаження – він переживає кризу сенсу свого професійного існування, розрив між тим, ким він себе усвідомлював упродовж десятиліть (творцем знання, інтелектуальним авторитетом, наставником, хранителем культури) і тим, ким його поступово перетворює нове інноваційне освітнє середовище (технічним модератором контенту, контролером відвідуваності в Zoom, виконавцем безлічі бюрократичних вимог щодо «цифрової трансформації» та «забезпечення якості»).

Екзистенційна психологія та філософія (В. Франкл, І. Ялом, Р. Мей, Е. Фромм) розглядають кризу сенсу як одну з центральних проблем людського буття. Професійне вигорання, коли воно переходить у свою найглибшу фазу (деперсоналізація та зниження особистісних досягнень), фактично є проявом саме цієї кризи. Викладач втрачає те, що В. Франкл називав «волею до сенсу». Він перестає бачити в своїй праці ноетичну (духовну) цінність і починає сприймати її лише як набір механічних обов'язків.

Дослідження українських авторів підтверджують, що серед чинників вигорання викладачів вищої школи дедалі частіше фігурують не лише перевантаження чи низька зарплата, а й «втрата сенсу педагогічної діяльності», «відчуття непотрібності власного досвіду», «неможливість реалізувати себе як творчу особистість» (Мирончук, 2017, с. 63–65).

Екзистенційними складовими кризи викладача в інноваційному середовищі є:

1. Втрата свободи, адже жорсткі рамки компетентісного підходу, обов'язкове використання єдиних електронних платформ, постійний моніторинг через студентські опитування, рейтинги кафедр і викладачів, необхідність щороку переробляти робочі програми під нові стандарти – все це суттєво звужує простір педагогічної свободи. Викладач вже не може обирати, як саме вести діалог зі студентами, яку літературу рекомендувати понад обов'язкову, які форми контролю застосовувати. Він змушений діяти за алгоритмами й шаблонами, створеними не ним і часто далекими від його внутрішнього переконання (Piskunova & Kachmarchyk, 2022, p. 106–107).

2. Абсурдність відповідальності, оскільки сучасна система вищої освіти парадоксально поєднує два взаємовиключні меседжі: «Будьте інноваційними, креативними, мотивуйте студентів!» та «Якщо студент отримав низький бал – винен викладач». При цьому ігнорується той факт, що значна частина студентів систематично не відвідує заняття, не виконує завдання й свідомо обирає стратегію «мінімальних зусиль». Така суперечність породжує глибоке відчуття абсурду: викладач відповідає за результат, на який реально не може повноцінно вплинути (Шулдик, 2017, с. 140).

3. Втрата автентичності, адже нові педагогічні ролі – фасилітатор, коуч, тьютор, модератор – вимагають від викладача грати чужу роль, відмовлятися від власного стилю. Особливо болісно це переживають викладачі старшого покоління, які формувались у парадигмі «університет як храм науки й культури». Їм доводиться прикидатись «крутим мотиватором», використовувати молодіжний сленг, гейміфікацію, стікери й емодзі, хоча всередині це сприймається як зрада власного Я. Внаслідок виникає глибокий внутрішній розкол – відчуття, що ти вже не ти (Piskunova & Kachmarchyk, 2022, p. 107–109).

4. Руйнування міжособистісного зв'язку та екзистенційної зустрічі, адже дистанційне та змішане навчання, попри всі технічні переваги, радикально ускладнює виникнення справжньої зустрічі викладача й студента. Замість живого погляду – аватарки, замість діалогу – короткі репліки в чаті, замість емпатичного розуміння – формальні смайлики. Викладач втрачає одне з найважливіших джерел сенсу – відчуття, що саме через його працю змінюються конкретні людські долі. Студент перестає бути унікальною особистістю, а стає одним із 150 анонімних логінів у списку групи (Мирончук, 2017, с. 65–66).

Додатковими тригерами екзистенційного вигорання в інноваційному середовищі є постійне порівняння з «ідеальним цифровим викладачем», адже штучний інтелект, адаптивні

платформи, масові онлайн-курси створюють ілюзію, що викладач може бути замінений або принаймні «оптимізований». Це породжує страх власної професійної «зайвості» (Piskunova & Kachmarchuk, 2022, p. 109–110); феномен «прискороного часу», адже нові накази МОН, нові платформи, нові методичні рекомендації з'являються щороку, а іноді й щосеместру. У результаті викладач перебуває в стані постійного «наздоганяння», не встигаючи осмислити й прожити попередній етап змін. Це унеможливує створення довготривалих сенсотвірних проєктів (наукової школи, авторського курсу на 10–15 років); деперсоналізація студента й водночас деперсоналізація викладача, оскільки студентів дедалі частіше сприймають як «споживачів освітніх послуг», а викладачів – як «постачальників цих послуг». Така ринкова логіка остаточно руйнує екзистенційний вимір педагогічної взаємодії.

Традиційні методи профілактики (тайм-менеджмент, психологічні тренінги, йога) допомагають на поверхневому рівні, але не торкаються глибинної кризи сенсу. Для цього потрібна свідомо екзистенційна робота:

1. Повернення до первинної мотивації – регулярне нагадування собі, чому саме я колись обрав цю професію.
2. Створення «острівців свободи» – навіть у жорстких рамках завжди можна зберегти елементи авторського стилю, власної манери спілкування, улюблені тексти чи приклади.
3. Свідоме культивування справжніх людських зв'язків – додаткові офлайн-консультації, наукові гуртки, неформальні зустрічі, листування з тими студентами, які готові до діалогу.
4. Ведення рефлексивного щоденника або професійного блогу як спосіб осмислення власного шляху.
5. Участь у професійних спільнотах (не адміністративних, а саме ціннісно-споріднених), де викладач може бути почутим як особистість, а не як «трудоий ресурс».
6. Практика «повільного професорства» (slow professorship) – свідоме уповільнення, відмова від гонки за всіма новинками, концентрація на глибині, а не на кількості.

Таким чином, констатуємо, що екзистенційний вимір професійного вигорання викладача вищої школи в умовах інноваційного освітнього середовища – це глибока криза сенсу, що проявляється через втрату свободи, автентичності, осмисленої відповідальності та справжньої зустрічі з іншим. Парадокс полягає в тому, що інновації, покликані зробити освіту кращою, ефективнішою й доступнішою, нерідко призводять до відчуження викладача від самого себе й від тих, заради кого він працює. Подолати цю кризу можливо лише через свідоме повернення до базових екзистенційних цінностей педагогічної праці – свободи, відповідальності, автентичності та живого людського зв'язку. Тільки за цієї умови інноваційне освітнє середовище стане не джерелом вигорання, а простором для справжнього професійного й людського зростання.

Література:

1. Мирончук Н.М. *Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії. Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи: зб. наук.-метод. праць / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 62-67.*
2. Шулдик А.В. *Професійне вигорання викладачів вищої школи. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. 2017. Т. 1№ 1. С.138-142.*
3. Piskunova L, & Kachmarchuk, S. *Features of professional burnout of a teacher in institution of higher education and ways of its prevention. Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy 2022. №10(4). P.102-114.*

УДК 378.147:81'25]:[001.891: 37.011.2]-047.44

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗА PACTE GROUP

Бочкар М. В., аспірант

Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"

mykolabochkar@gmail.com

Актуальність. Підготовка майбутніх перекладачів є комплексною проблемою, що привертає до себе увагу як педагогів, так і філологів. Навчання перекладачів потребує пошуку ефективних підходів, які будуть відповідати реаліям сьогодення.

Одним з найефективніших підходів для підготовки фахівців є компетентнісний підхід, який дозволяє відмовитися від простого засвоєння знань шляхом екстенсивного запам'ятовування інформації, і натомість зосередитися на формуванні практичних навичок й умінь, необхідних для реалізації перекладацької діяльності. Значний внесок у дослідження структури перекладацької компетентності, саме в контексті університетської підготовки перекладачів, зробила PACTE Group (Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation).

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз структури професійної перекладацької компетентності, запропонованої дослідницькою групою PACTE.

Методика та організація дослідження. Під час проведення дослідження були застосовані методи теоретичного аналізу, узагальнення та порівняння наукових публікацій PACTE Group упродовж першого етапу досліджень (1997-2010) і другого етапу (2010 і надалі). Організація дослідження передбачала аналіз структури перекладацької компетентності, запропонованої PACTE Group, з метою визначення змісту її основних субкомпетентностей як об'єкту навчання у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів.

Результати дослідження. PACTE Group було засновано у 1997 році в Автономному університеті Барселоні. Це дослідницька група, що об'єднала як мовознавців, так і перекладачів, з єдиною метою – розробки структури та дієвої моделі формування професійної перекладацької компетентності в письмовому перекладі в обох напрямках [1]. Вибір такого вектора дослідження був зумовлений нагальною потребою у вдосконаленні й уніфікації практичної підготовки майбутніх перекладачів.

Протягом першого етапу свого дослідження група зосередилася на вивченні різних аспектів професійної діяльності сучасного перекладача. Їхньою метою було всебічно проаналізувати різні аспекти перекладацької діяльності, для того, щоб з'ясувати, які конкретні навички та вміння є необхідними для її успішної реалізації. Як зазначають самі дослідники, для них важливим було побудувати ієрархію характеристик, визначальних для компетентного перекладача [1]. За моделлю, яка була запропонована PACTE Group, ці характеристики поділені на окремі групи, які називаються субкомпетентності. Відповідно до моделі PACTE Group, субкомпетентністю, що посідає чільне місце у підготовці перекладача, є його стратегічна субкомпетентність (strategic subcompetence). Ця субкомпетентність об'єднує всі елементи моделі PACTE Group, побудовуючи чітку ієрархію. Вона є центральним компонентом, який керує всіма іншими складовими цієї системи.

У своїй структурі професійної перекладацької компетентності, PACTE Group виокремила шість різних субкомпетентностей [4]: білінгвальна, екстралінгвістична, перекладознавча, інструментальна, психофізіологічна та стратегічна. Білінгвальна субкомпетентність (the bilingual subcompetence) охоплює знання, навички й уміння в мові оригіналу та перекладу. Екстралінгвістична субкомпетентність (the extra-linguistic competence) передбачає наявність широкого кола знань про навколишній світ. Основою перекладознавчої субкомпетентності (knowledge about translation) є теоретичні знання про

різноманітні перекладацькі трансформації, переклад окремих мовних одиниць тощо та практичні навички й уміння їх застосування для здійснення перекладу. Інструментальна субкомпетентність (the instrumental subcompetence) є важливою для сучасного перекладача, так як вона охоплює навички й уміння використовувати різні технології у процесі виконання професійної діяльності. Психофізіологічна субкомпетентність (psycho-physiological subcompetence) пов'язана з когнітивними та поведінковими аспектами перекладу. Окремо варто відзначити стратегічну субкомпетентність (strategic subcompetence). Окрім того, що вона є інтегральним компонентом моделі PACTE, вона також відіграє важливу роль в розв'язуванні перекладацьких завдань.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що, на думку PACTE Group, професійна підготовка майбутнього перекладача має на меті формування шести взаємопов'язаних субкомпетентностей, представлених сукупністю знань, навичок і умінь. Кожна з них виражає важливий аспект професійної діяльності сучасного перекладача. Всі вони об'єднані в єдину систему за допомогою стратегічної субкомпетентності, яка керує процесом перекладу та впливає на процес формування інших субкомпетентностей.

Література:

1. PACTE. (2003). *Building a translation competence model*. In F. Alves (Ed.), *Triangulating translation: Perspectives in process-oriented research* (pp. 43–66). Amsterdam: John Benjamins.
2. PACTE. (2014). *First Results of PACTE Group's Experimental Research on Translation Competence Acquisition: The Acquisition of Declarative Knowledge of Translation*. *MonTI : Monografías de Traducción e Interpretación*, 85–115.
3. PACTE Group (2005). *Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues*. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 50(2), 609–619.
4. Thunnissen, L. (2015). *The Framework and other models: comparison to PACTE and EMT. The PETRA-E meeting*. Misano.

УДК 711.4

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМАТИКИ ФЕДЕРАЛЬНИХ КОНГРЕСІВ З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ МІСЬКОГО РОЗВИТКУ (НІМЕЧЧИНА) У ПРАКТИКУ ВІДБУДОВИ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

Вадімов В.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
vmvadimov@ukr.net

Практика просторового розвитку міст у Німеччині постійно знаходиться під увагою наукових фахівців, практикуючих архітекторів та громадськості. Обговорення поточних актуальних питань просторового розвитку міст реалізується у форматі проведення щорічних Федеральних конгресів розвитку міст. Федеральне міністерство житлово-комунального господарства, міського розвитку та будівництва Німеччини разом із Конфедерацією міністрів будівництва німецьких земель, Асоціацією німецьких міст та Німецькою асоціацією міст та муніципалітетів стають організаторами проведення Федеральних конгресів. Важливою ознакою для процесів регулювання просторового розвитку міст у Німеччині є принцип субсидіарності. Це зумовлено його закріпленням у Європейській хартії місцевого самоврядування. Принцип субсидіарності стосується організації владних інституцій загалом від загальнодержавного до регіонального рівня, націлює процес надання публічних послуг на максимальне наближення їх до рівня споживання, підняття дієвості громадянського суспільства. Такий підхід притаманний у розвитку міст Німеччини, коли місцеві громади, громадяни мають пріоритетний вплив на формування міського середовища.

Завдяки прихильності до ідей громадянського суспільства органи місцевого самоврядування допомагають німецьким містам успішно долати кризи відповідно до «Меморандуму про міську стійкість» прийнятого на 14-му Федеральному конгресі в Кельні в 2021 році. Відповідно до матеріалів цього Федерального конгресу міста також мають стати невід'ємною частиною розробки та реалізації глобальних стратегій та міжнародного співробітництва. У «Новій Лейпцизькій хартії – перетворююча сила міст для загального блага» у 2020 році було підтверджено співпрацю на європейському рівні та зміцнення здатності діяти на муніципальному рівні.

15-й Федеральний конгрес національної політики міського розвитку відбувся у Берліні у 2022 році. Однією з головних тем Федерального конгресу стала тема проблем та рішення для інтегрованого міського розвитку на глобальному та місцевому рівнях під назвою «Формування трансформації – нова ера міської стійкості». Завдяки співпраці на муніципальному, земельному та федеральному рівнях, конгрес підтвердив спільний характер національної політики міського розвитку. За участю відомих міжнародних експертів у сфері просторового планування та представників політики, планування та громадянського суспільства були обговорити теми міської стійкості, інтегрованої політики міського розвитку та конкретні місцеві проблеми. Підготовлена програма-рекомендація міського розвитку під назвою «Перетворення форми – пробудження до стійкості міст».

17-й Федеральний конгрес з національної політики розвитку міст під темою «Співпраця в розвитку міст – альянси заради спільного блага» відбувся у 2024 році Гейдельберзькому конгрес-центр (НСС) міста Гейдельберг. Історичне місто знаходиться на південному заході країни у землі Баден-Вюртемберг. Розташоване воно в дуже мальовничому місці на схилах річки Неккар приблизно в 100 кілометрах від Франкфурта-на-Майні. На конгресі обговорювались актуальні підходи та стратегії співпраці в політиці міського розвитку та були розроблені ідеї сталого інтегрованого розвитку міських і сільських територій на національному, європейському та міжнародному рівнях. Важливим є результат демонстрації можливості адаптації сучасних підходів у трансформацій міського середовища на прикладі історичних міст.

18-й Федеральний конгрес з питань національної політики міського розвитку мав тему «Соціально. Продуктивно. Зелено – чудові райони». Федеральний конгрес відбувся у 2025 році в Штаттхалле ганзейського міста Росток. На конгресі були обговорені сучасні підходи та стратегії кооперативного розвитку мікрорайонів у міському розвитку, а також відбувся обмін ідеями щодо сталого, інтегрованого проектування міських мікрорайонів та сільських територій на національному, європейському та міжнародному рівнях. Важливою темою конгресу стало обговорення п'ятирічного впровадження просторових концепцій Нової Лейпцизької хартії. Відомо що ідеї функціоналізму Афінської хартії були масовано реалізовані у східних європейських містах у тому числі і на території України у вигляді мікрорайонів. Тому важливим є результат впровадження методології сучасної просторової трансформації мікрорайонного принципу житлової забудови під сучасні потреби містян. Така просторова трансформація не повинна мати конфліктний характер. Планувальна організація мікрорайону має у своїй основі ступеневу систему обслуговування, яка у представлених експертних розробках суттєво доповнювалась інтегративними підходами трансформації громадських просторів. Просторова трансформація розглядалась у трьох блоках (панельні дискусії). Перший блок – «Разом заради району» (Block 1. Gemeinsam für das Quartier) де провідною темою трансформації була тема – «Спортивна мережа – разом заради фізичних вправ у громаді». Спортивна мережа змінює простори суспільного використання у мікрорайонах на новий якісний рівень з детальною ландшафтної реконструкцією, з виконанням вимог інклюзії і доступності до об'єктів соціальної інфраструктури. Другий блок – «Відповідальне формування – місцева демократія» (Block 2. Verantwortlich gestaltung – Demokratie lokal). У цьому блоці були представлені просторові проекти на тему - «Ось так створюється майбутнє в сільській місцевості», де детально було розглянуті пропозиції по

формуванню приміських територій. Важливою ознакою було врахування культурологічних аспектів сільських ландшафтів. Третій блок – «Перезапуск громадських просторів– Молоді імпульси для спільного блага» (Blok 3. Neustart WIR – junge Impulse für das Gemeinwohl). Одним з важливих проєктів був проєкт «Аудит суспільних інтересів» на прикладі міста Ерфурт за участю експертів Технічного університету міста Дортмунд (Technische Universität Dortmund). Зміст проєктних пропозицій полягав у врахуванні кліматичних змін та трансформація громадських просторів мікрорайонів під нові вимоги просторових концепцій Нової Лейпцігської Хартії – 2020 «Трансформаційна сила міст для спільного блага». Хартія формує п'ять ключових принципів належного врядування містами та три конкретні напрямки дій для політики міського розвитку. До п'яти ключових принципів належного міського врядування включено: орієнтація на загальне благо; комплексний підхід; участь і співтворчість; багаторівневе врядування; підхід, орієнтований на місцевість. Запропоновано три напрямки дій для політики міського розвитку і міської трансформації: зелене місто; справедливе місто; продуктивне місто.

Зважаючи на тематичне спрямування Федеральних конгресів з питань національної політики міського розвитку, які проводяться у Німеччині, можна констатувати про їх актуальність та своєчасність щодо проблем розвитку європейських міст. Виклики які постали перед українськими містами, у процесі відбудови зруйнованих територій, потребують комплексного вирішення з урахуванням європейського досвіду. Саме такий підхід дозволить відбудувати зруйновані міста України на новому якісному рівні, зробити «краще ніж було».

УДК 711.58:[378.091.31-027.31+658.589]

**СИНЕРГІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ТА ПРИКЛАДНИХ ІННОВАЦІЙ У ФОРМУВАННІ
ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ СЬОГОДЕННЯ**

Вадімов Д.В., аспірант

Шевченко Л.С., к. арх., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

vadimovdv53@gmail.com

Актуальність. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується динамічними соціально-економічними та технологічними змінами, що ставлять перед системою архітектурно-містобудівної та художньої освіти (АМХО) нові, комплексні виклики. Необхідність адаптації до цих викликів вимагає перегляду традиційних методик викладання та впровадження інноваційних педагогічних інструментів. Одним із таких інструментів є коучинг, який, будучи ефективною технологією розвитку особистісного та професійного потенціалу, може значно підвищити якість підготовки фахівців, здатних вирішувати складні завдання просторового планування, зокрема – реорганізації прибудинкових територій.

Метою даної роботи є аналіз взаємозв'язку між сучасними тенденціями розвитку АМХО, ефективністю застосування коучингу як освітньої технології та практичною реалізацією принципів організації якісного прибудинкового простору багатоквартирної житлової забудови.

Результати дослідження. Сучасні тенденції в АМХО диктуються глобальними викликами: сталим розвитком, кліматичними змінами, урбанізацією та потребою у створенні інклюзивного та екологічно відповідального середовища. Освіта має перейти від простого передавання знань до формування у студентів компетенцій, орієнтованих на вирішення реальних проблем. Ключові тенденції включають:

- 1) поглиблення використання інформаційного моделювання будівель та геоінформаційних систем у навчальному процесі;
- 2) посилення зв'язків з інженерними, соціальними та екологічними науками;

- 3) акцент на антропоцентричному підході до проектування;
- 4) перехід до гібридних та повністю віддалених форматів навчання.

Ці тенденції вимагають від випускників не лише технічних знань, але й високого рівня самоорганізації, критичного мислення та здатності до командної роботи, що створює пряму потребу у впровадженні коучингових практик. Розвиток дистанційної освіти загострює проблему збереження індивідуального підходу та мотивації студентів, особливо у творчих спеціальностях (Рудницьких, 2014). Коучинг, як інтерактивна технологія в освіті, це – особистісно-орієнтований підхід, що ґрунтується на вірі в унікальний потенціал кожної особистості, спрямований на глибинну діагностику талантів та їх підтримку, що відповідає вимогам компетентнісного підходу Закону України «Про освіту» (Про освіту, 2025). У контексті дистанційного навчання вагому роль відіграють мобільні комунікаційні платформи, серед яких:

1) *миттєвий зворотний зв'язок* дозволяє обмінюватися невеликими файлами, ескізами, короткими аудіоповідомленнями, світлинами з натурних досліджень, що значно прискорює коригування проєктних рішень;

2) *створення закритих груп* у месенджерах формує віртуальне навчальне середовище, де студенти можуть обговорювати спільні проблеми, обмінюватися ресурсами та отримувати оперативні відповіді від викладачів;

3) *формат асинхронної комунікації*, коли викладач, використовуючи коучингові техніки, може ставити «завдання для роздумів» через месенджер, стимулюючи студента до самостійного аналізу своїх рішень щодо організації прибудинкового простору (відмови від підходу «спальних районів» на користь створення багатофункціональних, безпечних та естетично привабливих просторів (Shevchenko, 2019; Вадімов, 2025).

Коучинг, як інтерактивна технологія, може бути надзвичайно корисним інструментом при проектуванні та організації прибудинкових територій багатоквартирної житлової забудови. Він допомагає майбутнім фахівцям самим використовувати коучингові технології та вийти за межі стандартних проєктних рішень шляхом активного слухання та фасилітації потреб усіх стейкхолдерів: мешканців, комунальних служб та органів місцевого самоврядування. Застосовуючи коучингові запитання, можна глибше діагностувати справжні, часто неартикульовані, очікування громади щодо функціональності, безпеки, естетики та екологічності простору. Це дозволяє спільно генерувати інноваційні, стійкі та прийнятні для користувачів рішення, забезпечуючи високу якість просторової організації та задоволеність кінцевим результатом.

Таким чином, об'єднання архітектурної освіти, коучингу та практичного містобудування створює синергетичний ефект, особливо важливий в умовах дистанційного навчання. Ефективне використання цифрових комунікаційних інструментів забезпечує безперервність навчального процесу та дозволяє інтегрувати коучингові принципи у щоденну роботу над проєктами. Таким чином студенти краще засвоюють принципи партисипативного проєктування, що є запорукою створення якісного, стійкого та соціально адаптованого житлового середовища в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Рудницьких, О.В. (2014). Коучінг як інтерактивна технологія в освіті. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*, 2, 173-176.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII веб-сайт. (2025, Жовтень 31). Доступ через: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Shevchenko, L.S. (2019). *Second Life of the Residential Building Area of the Middle of the 50s—Early 80s of the Twentieth Century in Ukraine: Opportunities and Perspectives. Lecture Notes in Civil Engineering*, 73, 449-462. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_37
4. Вадімов, Д.В. (2025). Принципові положення щодо просторового вирішення прибудинкових територій багатоквартирних житлових будинків. *Просторовий розвиток*, 11, 16-29. doi: 10.32347/2786-7269.2025.11.16-29

УДК 711.4:378.147

ПАРТИЦИПАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ТАКТИЧНИЙ УРБАНІЗМ В ОСВІТІ
АРХІТЕКТОРІВ

Васильєв П.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
vasyliev.pavlo@nupp.edu.ua*

Вєтрова П.О.

*Institute of Civil Engineering, Warsaw University of Life Sciences, Warsaw, Poland
polina_vetrova@sggw.edu.pl*

Сучасні підходи до професійної підготовки архітекторів дедалі більше орієнтуються на взаємодію з реальними користувачами простору та застосування принципів тактичного урбанізму. Актуальність теми зумовлена зростанням потреби у створенні безбар'єрних, інклюзивних і гнучких міських просторів, здатних швидко реагувати на соціальні, економічні та екологічні виклики. У цьому контексті партисипативне планування, що залучає студентів до аналізу, обговорення та проєктування реальних територій, відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх архітекторів. Йдеться не лише про опанування технічних навичок, а про розвиток здатності працювати зі спільнотами, розуміти потреби користувачів і співтворити міське середовище у взаємодії з громадськістю.

Метою дослідження є визначення освітнього потенціалу партисипативних підходів та тактичного урбанізму у підготовці студентів-архітекторів на прикладі навчальних практик, реалізованих у Полтаві (Україна) та Варшаві (Польща). Особливу увагу приділено аналізу того, як участь студентів у дослідженні та трансформації освітніх просторів впливає на розвиток їхнього просторового мислення, соціальної відповідальності та навичок групової роботи.

Методика дослідження ґрунтується на якісних методах, що поєднують анкетування, залучення студентів до воркшопів, SWOT-аналіз середовищ та моделювання концепцій швидких тактичних втручань у просторі кампусів. У двох університетах було проведено опитування студентів щодо їхньої взаємодії з простором, виявлення потреб та бар'єрів. Подальший етап включав роботу студентських команд у форматі воркшопів, під час яких учасники створювали пропозиції оновлення території університету через методи тактичного урбанізму — малі, швидкі, низькобюджетні рішення, спрямовані на підвищення комфорту та інтеграції користувачів. Для аналізу результатів застосовувалася рефлексивна тематична інтерпретація відповідей та спостережень.

Отримані результати засвідчили, що участь у партисипативному проєктуванні допомагає студентам глибше усвідомити особливості просторового користування, помічати проблеми, які часто ігноруються у традиційному навчальному процесі, та пропонувати практичні рішення. У Полтавській політехніці студенти здійснили комплексне дослідження частини внутрішнього двору університету, визначили недоліки організації транзитних зон, недостатню кількість тінєвих чи адаптивних зон. Запропоновані ними тактичні втручання — модульні місця для сидіння, мобільні павільйони, зони для настільних ігор, рекреаційні й зелені ділянки — демонструють здатність швидко генерувати реалістичні рішення з урахуванням потреб користувачів та бюджетних обмежень.

У Варшавському університеті природничих наук студенти аналізували простір Центрум Водний — технічної та навчальної будівлі, що не була пристосована до нових освітніх потреб. Анкетування виявило повторювані проблеми: нестачу місць для перебування між заняттями, відсутність зон для індивідуальної роботи. Воркшопи підтвердили ці результати і дали змогу студентам сформулювати пропозиції, що поєднували функціональні та емоційні аспекти простору: створення мікрокав'ярні, читальної зони, точки для подій, зон з м'якими меблями, а також ідей переосмислення водного елемента будівлі.

Участь у таких процесах сприяла не лише розвитку проектних навичок, а й підвищенню соціальної взаємодії, довіри та командної роботи серед учасників, що корелює з теоріями соціального капіталу (Coleman, Putnam). Студенти почали сприймати простір не тільки як фізичний об'єкт, а як соціальне й символічне середовище, що формується через спільнотворення (Lefebvre). У процесі спільної роботи виникали нові мікроспільноти, в яких спостерігалось зростання командної компетентності, взаємної підтримки та здатності домовлятися.

Висновки підтверджують, що партисипативне планування та тактичний урбанізм мають високий потенціал у підготовці майбутніх архітекторів. Вони дозволяють навчати студентів через реальні практики, формують професійну відповідальність і навички роботи з користувачами, а також сприяють створенню більш адаптивних і дружніх освітніх просторів. Такий досвід розвиває здатність не тільки проектувати для людей, але й працювати разом із ними, що є ключовим у сучасному містобудівному та архітектурному процесі. З огляду на результати обох кейсів, інтеграція подібних практик у курси архітектурних шкіл може сприяти формуванню нового покоління спеціалістів, здатних працювати в умовах складності, невизначеності та соціальної різноманітності.

Література:

1. Borodych, L., Savchenko, O., Koniuk, A., & Vasyliiev, P. (2023). *Innovations in Architectural Design Based on Integrated Urban Development and Participative Planning*. In V. Onyshchenko, G. Mammadova, S. Sivitska, & A. Gasimov (Eds.), *Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations* (pp. 411–419). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_32
2. Coleman, J. (1988). *Social capital in the creation of human capital*. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.
3. Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell.
4. Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
5. Vasyliiev, P. (2022). *On the Necessity of Collective and Group-Based Learning in Architectural Design*. NUPP.
6. Vietrova, P., Vasyliiev, P., & Maksymiv, L. (2022). *Participatory design method for improvement of urban public spaces – case study*. *Acta Scientiarum Polonorum. Architectura*, 21(3), 15–23. <https://doi.org/10.22630/ASPA.2022.21.3.18>
7. Vietrova, P., Vasyliiev, P., & Swacha, P. (2025). *Participatory planning of student campuses. Case studies: poland and ukraine*. *Scientific papers of silesian university of technology, ganization and management series*, 575–595. <https://doi.org/10.29119/1641-3466.2025.231.32>

УДК 72:004(075.8)

**ІНТЕГРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ G17 «АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ»:
ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА НАВЧАННЯ**

Васильєв П.О., ст. викладач

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Vasyliiev.Pavlo@nupp.edu.ua

Актуальність теми визначається швидкими змінами у сфері цифрового проектування та переходом світової архітектурної практики до BIM-технологій, параметричного моделювання та VR/AR-візуалізацій. Освітні програми університетів часто не встигають за цими змінами: студенти працюють у застарілих або обмежених програмних середовищах, що

не відповідають сучасним вимогам ринку праці. Існує чіткий розрив між академічною підготовкою та реальними компетенціями, необхідними в архітектурних бюро, де стандартом роботи стають ArchiCAD, Revit, Rhinoceros, Grasshopper, Autodesk Forma, Twinmotion, 3ds Max, QGIS, Blender, SketchUp та VR/AR-платформи. Паралельно зростає попит на нові професійні ролі — BIM-менеджерів, архітекторів-аналітиків, фахівців із параметричного моделювання, візуалізаторів і дизайнерів інтерактивного середовища. В таких умовах інтеграція крос-платформних програмних продуктів у навчальний процес стає ключовою умовою формування конкурентоздатних випускників.

Метою дослідження є визначення оптимальної моделі інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес студентів спеціальності «Архітектура та містобудування», що одночасно сприятиме профорієнтації, розвитку цифрових компетентностей та кращому розумінню студентами власної професійної траєкторії. Такий підхід передбачає не лише ознайомлення студентів із програмами, а й створення системи, де кожен інструмент представляє окрему професійну спеціалізацію.

Методика реалізації базується на принципі міжплатформенного навчання, що інтегрує кілька груп програмних продуктів відповідно до їх функціонального призначення: BIM-проекування, параметричне моделювання, 3D-візуалізацію, геоінформаційний аналіз та VR/AR-презентації. У навчальних модулях циклу професійної підготовки студенти працюють з ArchiCAD як базовим інструментом BIM-моделювання, Rhinoceros — як засобом створення складної геометрії, Grasshopper — як середовищем параметричного та алгоритмічного формоутворення. Модулі з візуалізації включають роботу в Twinmotion, Enscape та 3ds Max. На магістерському рівні впроваджено інструменти аналітики та моделювання середовища, такі як Autodesk Forma та QGIS. Також планується системне впровадження VR та інтерактивних платформ для огляду та презентації проєктів. Одним з ключових елементів є методика «тестування професій», коли студенти протягом навчання пробують себе у різних цифрових ролях: BIM-моделера, параметричного дизайнера, аналітика, візуалізатора. Це дає змогу побудувати індивідуальний профіль сильних сторін та професійних інтересів кожного здобувача освіти.

Результати дослідження показали вагомий позитивний вплив інтеграції крос-платформних інструментів на мотивацію та успішність студентів. По-перше, студенти краще розуміють різницю між архітектурними спеціалізаціями та власні професійні пріоритети. Понад 70 % студентів зазначили, що робота з різними програмами допомогла їм визначити бажану роль у професії — від архітектора-проекувальника до BIM-менеджера чи спеціаліста з параметричного моделювання. По-друге, використання сучасних програмних продуктів зменшило кількість технічних помилок, прискорило виконання проєктів та значно підвищило якість їхньої візуалізації. Здатність працювати з реальними просторовими даними сприяла розвитку навичок аналітичного мислення, що особливо важливо в сучасному містобудівному процесі.

Висновки свідчать про те, що інтеграція широкого спектра програмних продуктів у навчальний процес не лише підвищує якість підготовки студентів, але й виконує важливу профорієнтаційну функцію. Вона дає можливість майбутнім архітекторам випробувати різні напрями діяльності, усвідомити свої сильні сторони та обрати стратегію професійного розвитку. Для закладів вищої освіти впровадження BIM, параметричного моделювання, GIS-аналізу та VR/AR-технологій є стратегічним завданням, що сприятиме підготовці конкурентоздатних фахівців, здатних працювати у міждисциплінарному цифровому середовищі. Перспективи подальшого розвитку пов'язані зі створенням навчальних курсів, що поєднують роботу з різними платформами у єдиному проєктному середовищі, а також інтеграцію симуляційних технологій для оцінювання енергоефективності, мобільності та соціальної взаємодії у міському просторі.

Література:

1. Eastman, C., Teicholz, P., Sacks, R., & Liston, K. (2018). *BIM Handbook: A Guide to Building Information Modeling*. Wiley.
2. Tedeschi, A. (2014). *AAD Algorithm-Aided Design: Parametric Strategies Using Grasshopper*. Le Penseur.
3. *Parametric Architecture* (2024). *Digital Design for Architecture*. <https://parametric-architecture.com>
4. Шабанська, В. (2025, 17 березня). «Прірва між Україною та Європою»: проблеми архітектурної освіти в Україні та як їх можна вирішити. Хмарочос. <https://hmarochos.kiev.ua/2025/03/17/prirva-mizh-ukrayinoyu-ta-yevropoyu-problemy-arhitekturnoyi-osvity-v-ukrayini-ta-yak-yih-mozhna-vyrishyty/>
5. Ярова, К. (2025, 10 серпня). Експертка: архітекторів в Україні готують наосліп і без бачення майбутнього. ZN.UA. <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/ekspertka-arkhitektoziv-v-ukrajini-hotujut-naoslip-i-bez-bachennja-majbutnoho.html>

УДК 159.923.2:004.738.5(477)

**ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
САМООЦІНКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД**

Ведюк А. Є., асистент кафедри психології та педагогіки
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

З огляду на зростання психологічного виснаження українського населення в умовах війни та соціальної невизначеності особливо актуальним стає використання доступних цифрових інструментів для підтримки емоційного благополуччя та розвитку здорової самооцінки. Аналіз психологічних можливостей українських мобільних застосунків дозволяє оцінити їх ефективність у формуванні самооцінки та особистісної впевненості.

Аналіз психологічного потенціалу українських мобільних застосунків у формуванні самооцінки та розвитку особистісної впевненості. Дослідження спрямоване на виявлення ефективності цифрових інструментів для підтримки саморефлексії та психологічної стабільності користувачів.

Теоретичні та практичні аспекти впливу соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку людини розглядали такі науковці: Ю. Асєєва, Л. Березовська, Є. Гіденко, І. Гоян, Н. Малєєва, Ю. Якущенко та ін. [1] Також, були віднесені, і зокрема, праця П. Севост'янова із В. Клімешев та Г. Клімушевою [3], стаття О. Гречановської, О. Мегем, Л. Потапюк [1], а також кваліфікаційні дослідження щодо впливу цифрового середовища на самооцінку та особистісний розвиток молоді, де серед методик широко застосовуються опитувальники самооцінки (Шкала самоповаги Розенберга). Це дозволило обґрунтувати використання мобільних застосунків як потенційного ресурсу для підтримки й корекції самооцінки.

Емпірична частина дослідження передбачала аналіз можливостей українських мобільних застосунків, спрямованих на підтримку психоемоційного стану та розвиток адекватної самооцінки. Застосунки аналізувалися не лише змістовно, але й у контексті сучасних психодіагностичних підходів. Для аналітичного зіставлення було обрано методики: методика діагностики самооцінки особистості (Шкала самоповаги Розенберга), тест самооцінки Дембо–Рубінштейн (у модифікації А. Прихожан) [2] та шкала задоволеності життям, (адаптація українською А. Стаднік, Ю.Мельник) [4].

До аналізу було включено чотири основні застосунки: Svitlo, BetterMe: Mental Health, Ваза та Reflexiо. Вибірка цифрових сервісів формувалася за критеріями: наявність україномовного інтерфейсу, орієнтація на психологічну самопомігу, науково обґрунтований методичний зміст (майндфулнес, когнітивно-поведінкові техніки,

психоедукація), а також доступність на території України (безкоштовний або freemium-доступ).

1. Svitlo – містить медитації та практики усвідомленості, що допомагають знижувати тривожність, посилювати самоприйняття та формувати внутрішню опору – важливі компоненти стабільної самооцінки;

2. BetterMe: Mental Health – пропонує психологічні вправи, дихальні техніки та модулі, спрямовані на розвиток впевненості, позитивної саморефлексії та корекції негативних переконань про себе;

3. Vaza – додаток створений для ветеранів і цивільних осіб, містить психоедукацію, вправи з емоційної регуляції та трекер настрою, що сприяють усвідомленню власних реакцій і формуванню реалістичнішої самооцінки;

4. Reflexiō – щоденник настрою та короткі запитання для саморефлексії, що допомагають користувачу фіксувати власні переживання та успіхи, знижуючи самокритику та підтримуючи здорову самооцінку.

Аналіз українських мобільних застосунків показав, що всі вони містять інструменти, які можуть опосередковано сприяти розвитку самооцінки: практики усвідомленості (Svitlo), вправи позитивної саморефлексії та формування впевненості (BetterMe), емоційна регуляція та моніторинг настрою (Vaza), щоденна рефлексія й фіксація досягнень (Reflexiō). Встановлено, що поєднання психоедукації, регулярних мікропрактик та рефлексивного відстеження емоцій створює умови для зміцнення самоприйняття, зниження самокритичності та формування більш стабільної самооцінки користувачів.

Отримані результати свідчать, що українські мобільні застосунки можуть бути ефективним допоміжним ресурсом для підтримки самооцінки завдяки доступності, культурній відповідності та інтеграції психологічно обґрунтованих практик. Їх використання доцільно розглядати як додатковий інструмент самодопомоги та саморозвитку, що може підсилювати ефективність традиційних психологічних підходів.

Література:

1. Гречановська, О. В., Мегем, О. М., & Потапюк, Л. М. (2023). Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. *Психологія*, 4, 111–121.

2. Портницька Н.Ф., Гречуха І.А., Литвинчук А.І., Можаровська Т.В., Хоменко Н.В. (2016). *Практикум із загальної психології: Робочий зошит*. за ред. Портницької Н. Ф. Житомир, ський державний університет імені Івана Франка, кафедра психології.

3. Севост'янов, П. О., Клімушев, В. В., & Клімушева, Г. С. (2024). Ефективність цифрових інструментів у психологічному навчанні та тренуванні: аналіз мобільних додатків та інтерактивних веб-сервісів. *Перспективи та інновації науки*, 7(41), 189–200.

4. Стаднік А. В., Мельник Ю. Б. (2023). *Шкала задоволення життям : метод посіб. (укр.версія)*. Харків : ХОГОКЗ.

УДК 336.71:659.4

**ЕФЕКТИВНА ESG-КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ**

Вовченко О.С.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
o.s.vovchenko@nupr.edu.ua*

У сучасному глобалізованому світі, де зростає увага до принципів сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, фактори екологічного, соціального та управлінського розвитку (ESG) перетворюються з нішевого критерію на всеохоплюючий імператив для довгострокової стійкості та ефективності компаній. Фінансовий сектор, як

ключовий драйвер економіки, знаходиться в авангарді цих змін, відчуваючи посилений тиск з боку регуляторів, інвесторів та суспільства, що вимагає прозорої інтеграції ESG-принципів у бізнес-моделі. Тож метою дослідження є обґрунтування визначальної ролі ефективної ESG-комунікації та систематизація механізмів її впливу на підвищення конкурентоспроможності фінансових установ.

ESG-комунікація визначена як стратегічний, прозорий та безперервний процес розкриття інформації фінансовими установами щодо їхнього впливу на екологічні, соціальні та управлінські фактори, а також інтеграції цих факторів у свою бізнес-стратегію [1]. Ефективна ESG-комунікація є потужним інструментом для підвищення конкурентоспроможності, оскільки вона генерує відчутні фінансові та ринкові переваги, зокрема, зміцнює довіру стейкхолдерів, покращує репутацію, приваблює інвестиції, підвищує лояльність клієнтів та працівників, а також допомагає мінімізувати ризики. Особливе значення має кількісний вимір цих переваг. Емпіричні дослідження підтверджують, що прозоре розкриття ESG-інформації позитивно впливає на фінансові показники. Зокрема, виявлено позитивний вплив загальної ESG-звітності, а також окремих факторів – екологічного (E) та управлінського (G) – на рентабельність капіталу (ROE) та рентабельність активів (ROA) [2]. Це свідчить про те, що інвестори сприймають зусилля в даному напрямі як ознаку кращого управління та нижчих ризиків, що безпосередньо підвищує фінансову стійкість установи. З точки зору ринкової оцінки, прозорість ESG знижує інформаційну асиметрію, що може зменшити сприйняття ризику інвесторами та потенційно знизити вартість капіталу.

Варто відмітити, що надмірне або незбалансоване розкриття соціальних ініціатив може мати перевернуту U-подібну залежність із ринковою вартістю, що інтерпретується ринком як відволікання ресурсів від основної фінансової діяльності. Тому комунікація S-фактору має бути чітко пов'язана з ROI або пом'якшенням соціальних ризиків [3]. Емпіричний вплив розкритої ESG-інформації на фінансову ефективність та ринкову оцінку узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

Емпіричний вплив розкриття ESG-інформації на показники фінансової ефективності та ринкової вартості

Показник	Напрямок впливу	Обґрунтування
Рентабельність капіталу (ROE)	Позитивний (E та G)	Розкриття E та G корелює з вищими показниками ROE, вказуючи на краще управління ризиками
Ринкова вартість (EV/EBITDA)	Значний позитивний	Ринок винагороджує покращення ESG-рейтингу, що демонструє зростаючу інвестиційну привабливість
Вартість капіталу (COK)	Зниження ризику	Прозорість та відповідність європейським стандартам зменшують сприйняття ризику інвесторами
Оцінка кредитного ризику (PD/LGD)	Зниження ризику	Інтеграція ESRS-даних клієнтів дозволяє банку точніше оцінювати та управляти портфельними ризиками
Доступ до фінансування	Позитивний	Відповідність вимогам ЄС відкриває доступ до міжнародного та "зеленого" фондування

Джерело: сформовано за даними [2-5].

Проведений комплексний аналіз доводить, що ефективна ESG-комунікація є не просто елементом корпоративної соціальної відповідальності, а критично важливим стратегічним процесом, який визначає довгострокову стійкість та конкурентоспроможність фінансових установ:

– ESG-комунікація має бути інтегрована в основну бізнес-модель і керуватися найвищим рівнем управління (G-фактор), що забезпечує автентичність та прозорість, необхідну для зміцнення довіри стейкхолдерів, покращення репутації та формування лояльності клієнтів;

– розкриття ESG-інформації, особливо у сферах екології та управління, позитивно корелює з фінансовою ефективністю та ринковою оцінкою;

– системне впровадження ESG-комунікації за допомогою поетапної моделі є необхідним для забезпечення надійності даних та уникнення грінвошингу, який є значним репутаційним та юридичним ризиком в умовах посиленого регуляторного нагляду.

Перспективи подальших досліджень включають розробку детальних метрик для оцінки ефективності ESG-комунікації та вивчення впливу інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, на її оптимізацію, а також проведення первинних емпіричних досліджень для аналізу специфічних викликів українського фінансового сектору.

Література:

1. Вовченко, О. С., & Карпенко, Є. А. (2025). *Управління ESG-комунікацією в банківському секторі: виклики та переваги. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (20). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-08-03>.

2. Bui Thi Thu Loan, Tran Thi Lan Anh & Trang Hoang (2024). *ESG disclosure and financial performance: Empirical study of Vietnamese commercial banks. Banks and Bank Systems*, 19(1), 208-220. doi:[10.21511/bbs.19\(1\).2024.18](https://doi.org/10.21511/bbs.19(1).2024.18).

3. Sun, W., Yao, S., & Govind, R. (2019). *Reexamining corporate social responsibility and shareholder value: The inverted-U-shaped relationship and the moderation of marketing capability. Journal of Business Ethics*, 160(4), 1001–1017.

4. Schreiner, L., & Beyer, A. (2025). *Impacts of ESG banking regulation on financing new sustainable technologies (ECB Working Paper, No. 3089). European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp3089~b889a488a7.en.pdf>*.

5. Khanchel, I., & Lassoued, N. (2022). *ESG disclosure and the cost of capital: Is there a ratcheting effect over time? Sustainability*, 14(15), Article 9237. <https://doi.org/10.3390/su14159237>.

УДК 796.015.132:615.8-057.36

**ВІДНОВЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО І МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ЗА
ДОПОМОГОЮ ТРЕНУВАНЬ ПАУЕРЛІФТИНГОМ**

Воронецький В.Б.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

voron-power@ukr.net

Гордієнко О.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ksanagord@ukr.net

Актуальність. Повномасштабна війна в Україні актуалізувала питання комплексної реабілітації ветеранів та військовослужбовців Збройних Сил України. Значна кількість захисників переживають поранення, ампутації, фізичні травми, а також психологічні наслідки – посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію, тривожність, емоційне виснаження. У цих умовах особливої ваги набувають ефективні методи відновлення фізичного та психічного стану. Одним із сучасних напрямів реабілітації є використання силових тренувань, зокрема пауерліфтингу, який дозволяє відновити не лише фізичний

потенціал, а й внутрішній стан особистості, формуючи впевненість, самоконтроль і відчуття власної сили.

Мета – визначити вплив тренувань з пауерліфтингу на фізичний стан, психоемоційний фон та рівень соціальної адаптації ветеранів і військовослужбовців, які перебувають у процесі реабілітації.

Методика та організація дослідження. У дослідженні взяли участь 18 ветеранів та військовослужбовців віком 23–52 років із різним ступенем фізичних та психологічних порушень. Програма тривала 10 тижнів і включала адаптовані тренування з пауерліфтингу.

Результати дослідження. Розроблена програма тренувань включала: 3 заняття на тиждень; робота з базовими вправами пауерліфтингу (присідання, жим лежачи, тяга) у адаптованому вигляді; використання еспандерів, тренажерів, полегшених варіантів вправ; індивідуальне коригування навантажень залежно від травм та функціональних обмежень; супровід тренера та реабілітолога.

Отримані дані свідчать про виражений позитивний ефект пауерліфтингу на фізичний та психологічний стан учасників:

1) покращення фізичних показників: підвищення сили м'язів спини та нижніх кінцівок у середньому на 15–25%; підвищення стабільності хребта та зменшення больових відчуттів у 72% учасників; покращення рухливості суглобів і координації; у ветеранів з ампутаціями — збільшення функціональної витривалості та здатності виконувати побутові дії.

2) позитивні психологічні зміни: зниження симптомів ПТСР на 20–30%; зменшення рівня тривожності та депресивності; покращення сну та зниження емоційного напруження; значне підвищення самооцінки та відчуття контролю над власним тілом; відновлення впевненості у власних можливостях.

3) соціальна адаптація: формування відчуття підтримки у групі; покращення комунікації та командного духу; більша активність у соціальних і родинних взаємодіях.

Пауерліфтинг як вид спорту базується на трьох основних вправах: присіданні зі штангою, жимі лежачи на горизонтальній лаві та тязі. Для ветеранів та військовослужбовців він є не просто спортивною дисципліною, а інструментом відновлення віри у власні можливості, формування самодисципліни, подолання наслідків травм та стресів.

Згідно з дослідженнями вітчизняних провідних науковців в галузі фізичної культури та спорту, а також спеціалістів з реабілітації, застосування силових вправ у реабілітаційних програмах сприяє: поліпшенню роботи опорно-рухового апарату; активації обміну речовин і кровообігу; зменшенню больових відчуттів внаслідок посилення м'язового корсету; стимуляції ендокринної системи, що знижує рівень стресу.

Пауерліфтинг має виражений психотерапевтичний ефект, оскільки виконання вправ з поступовим навантаженням створює відчуття контролю над тілом, розвиває витривалість, самоконтроль, цілеспрямованість та волю. Психологи визначають, що для багатьох ветеранів процес тренування є способом трансформації агресії та болю у конструктивну дію. Робота з вагою стає символом боротьби та перемоги над власним досвідом.

Основні психологічні ефекти силових тренувань у пауерліфтингу: зменшення симптомів ПТСР; підвищення самооцінки; формування соціальної підтримки; зниження рівня тривожності.

Під час виконання вправ активно залучаються великі м'язові групи, що покращує тонус м'язів, стабільність хребта й суглобів, а також розвиває координацію рухів. Адаптовані форми вправ дозволяють залучати до тренувань військовослужбовців із травмами, ампутаціями або обмеженими можливостями руху. Поєднання фізичних і психічних процесів у пауерліфтингу формує позитивний емоційний стан, покращує сон, знижує тривожність, підвищує соціальну активність та якість життя ветеранів.

Висновки. Пауерліфтинг є ефективним елементом сучасної реабілітаційної практики для військовослужбовців та ветеранів. Його переваги полягають у поєднанні фізичного відновлення з психологічною стабілізацією, що забезпечує комплексний підхід до

відновлення здоров'я захисників. Регулярні тренування сприяють формуванню сили духу, відновленню довіри до власного тіла, підвищенню соціальної активності. Таким чином, пауерліфтинг може стати центральним компонентом комплексної системи відновлення ветеранів, що поєднує фізичну, психологічну та соціальну адаптацію.

Література:

1. Павлюк М., Овдій І. Психологічна адаптація військовослужбовців Збройних Сил України. Вісник Національного університету оборони України, 2022. № 6(70) С. 134-141.

2. Бойко В. В. Сучасні підходи до фізичної реабілітації військовослужбовців. Київ : НУФВСУ, 2021. 184 с.

3. Міністерство у справах ветеранів України. Методичні рекомендації щодо спортивної реабілітації учасників бойових дій. Київ: МСВУ, 2023. 48 с.

4. Голуб Н. І., Яковенко В. П. Силові тренування у відновленні рухових функцій у ветеранів бойових дій. Фізична культура, спорт і здоров'я нації. 2022. №3 (14). С.88-95.

5. Haraldson C., Sjoberg P. Exploring the therapeutic potential of powerlifting exercises: a scoping review on their application and safety in addressing physical and mental health problems. *Physical Therapy Reviews*. 2025.

УДК 371.21

**ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН
НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРНІГОВА**

Гаврик О.Ю., аспірантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

oli@stu.cn.ua

Приступа Ю. О., магістр

Національний університет «Чернігівська політехніка»

yupr.school@gmail.com

Актуальність теми. Сучасні екологічні виклики – зміна клімату, забруднення довкілля, нерациональне використання природних ресурсів тощо дедалі більше впливають на якість життя населення, особливо в містах [1], таким чином, рівень екологічної свідомості громадян стає одним із ключових чинників сталого розвитку. Недостатня поінформованість містян про екологічні наслідки поведінкових сценаріїв створює потребу у глибшому вивченні цього явища та пошуку ефективних шляхів вирішення [2]. Дослідження рівня екологічної свідомості мешканців міста дозволяє не лише оцінити стан екологічної культури, а й виявити чинники, що впливають на формування екологічно відповідальної поведінки. Особливу роль відіграють громадські організації, які сприяють розвитку екологічної освіти, проводять акції, екофестивали, інформаційні кампанії та формують позитивні приклади взаємодії громади з природним середовищем. Такою ініціативою у Чернігові є ГО «Еко Місто», що охоплює напрямки сортування відходів, урбаністичного озеленення, популяризації екотранспорту та культури сталого споживання [3].

Мета дослідження. Визначення рівня екологічної свідомості мешканців м. Чернігова та розробка практичних рекомендацій щодо її підвищення через аналіз джерел, опитування та дослідження діяльності ГО «Еко Місто».

Методика та організація дослідження. На першому етапі проводиться аналіз наукових джерел, що розкривають поняття екологічної свідомості та культури [1, 2, 4]. Наступним етапом є дослідження діяльності ГО «Еко Місто» у сфері екологічної просвіти та сталого розвитку [3, 5]. Аналіз інформації допоможе створити актуальне опитування для мешканців Чернігова з метою визначення рівня їх екологічної поінформованості. Після

3. Буркут, Б. Формування екологічної свідомості та культури як засоби екологічного виховання студентської молоді. Матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Людина. Суспільство» (м. Київ, Україна, 7 грудня 2023 р.) 196-200
4. ГО «Еко Місто» (Eco Misto). Офіційний сайт. <https://www.ecomisto.org>
5. Democracy Endowment. Eco Misto Chernihiv. <https://democracyendowment.eu/stories/eco-misto>
6. Мартін, А. М. (2025). Екологічна освіта в контексті сталого розвитку. Наукові записки. *Серія: Педагогічні науки*, (217), 336-339. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-336-339>
7. Martyniuk, O., et al. (2023). Educational approaches to cultivating environmental consciousness among higher education students in Ukraine. *Grassroots Journals*. <https://grassrootsjournals.org/gjnr/nr.07-03ukr-06.martyniuketal.pdf>

УДК 658.3:159

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ СТРЕСАМИ В HR-СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Галайда Т.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
galayda_t@ukr.net*

Український бізнес в умовах воєнного стану змушений швидко адаптуватися до нових викликів, при цьому важливу роль у забезпеченні безпеки праці відіграє інтегрування у практику міжнародного досвіду забезпечення охорони праці в екстремальних умовах. У червні 2021 р. Міжнародна організація зі стандартизації опублікувала міжнародний стандарт ISO 45003:2021 «Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Психологічне здоров'я та безпека праці на роботі. Настанови з керування психосоціальними ризиками», який став першим у світі міжнародним стандартом, що урегулює питання керування психологічним здоров'ям на робочому місці [1]. Одним із ключових аспектів ефективного управління персоналом є управління стресом, яке передбачає здатність розрізняти між позитивним стресом (еустресом), що може стимулювати співробітників до кращої роботи та зосередженості, та негативним стресом (дистресом), який може негативно вплинути на здоров'я та продуктивність [2]. Під час виконання виробничих завдань, зокрема робіт підвищеної небезпеки, працівникам часто дуже важко уникнути стресових ситуацій, а отже ефективному управлінню психосоціальними ризиками потрібно приділити особливу увагу в системах управління персоналом сучасних підприємств. Керування стресом має стати пріоритетом як для роботодавців, так і для працівників, оскільки у Законі України «Про охорону праці» чітко зазначено, що зниження психосоціальних ризиків і рівня стресу на роботі є обов'язком роботодавця» як моральним так і юридичним. Працівники українських підприємств потребують сьогодні і потребуватимуть у період повоєнного відновлення економіки країни від роботодавців турботливого ставлення, тому важливим питанням є розуміння впливу стресу на людину, зокрема того, що його неможливо уникнути, отже, потрібно регулярно протидіяти стресу для зняття його наслідків на організм людини.

Стрес-менеджмент – це потужний інструмент, спрямований на виявлення, вирішення та усунення стресових реакцій працівників, а також на відновлення їхньої рівноваги. Актуальність впровадження інструментів стрес-менеджменту у діяльність підприємства обумовлена певними факторами і супроводжується ризиками [3]. Впровадження у HR-

систему на підприємстві інструментів і моделей стрес-менеджменту сприятиме підвищенню економічної та соціальної ефективності бізнесу:

- покращення здоров'я та добробуту персоналу;
- підвищення рівня задоволеності працею;
- підвищення рівня продуктивності праці;
- покращення іміджу підприємства та його конкурентоспроможності.

Ефективне управління стресом в системі управління персоналом вимагає від організацій розробки комплексних програм, спрямованих на ідентифікацію, мінімізацію та адаптацію до стресогенних факторів, забезпечуючи таким чином здоровий та продуктивний робочий клімат [2]. Для планування та реалізації

відповідних заходів керівництву підприємства необхідно:

- 1) дати всебічну об'єктивну оцінку ситуації, яка склалася в компанії;
- 2) виявити основні психосоціальні ризики і моделі поведінки працівників;
- 3) зібрати інформацію про ступінь індивідуальної стресостійкості працівників, ризики професійного вигорання, морально-психологічний клімат у робочому колективі.

Важливим кроком є забезпечення фізичної безпеки, що охоплює заходи захисту від безпосередніх військових загроз, а також надання доступу до медичної допомоги та психологічної підтримки. Є критично важливим підтримання професійного розвитку та навчання персоналу, знаходити можливості для забезпечення доступу до освітніх ресурсів. Моральна підтримка також відіграє ключову роль у зміцненні психологічного стану (організація тренінгів, які спрямовані на розвиток навичок стресостійкості; створення групових сесій для обміну досвідом та емоційною підтримкою; забезпечення доступу до професійних консультантів для отримання індивідуальної психологічної допомоги). Впровадження систем стрес-менеджменту на кожному українському підприємстві забезпечить йому певні конкурентні переваги:

- підготовка персоналу до роботи в стресових умовах;
- мінімізація витрат на усунення стрес-факторів;
- використання можливостей для подальшого розвитку підприємства;
- попередження загроз їх усунення до виникнення негативного впливу на працівників;
- формування моделей поведінки для різних сценаріїв розвитку.

Інтегрування моделей та інструментів стрес-менеджменту в систему управління персоналом вимагає від підприємств гнучкості, уваги до виявлення і задоволення потреб різних груп і категорій працівників та готовності до адаптації кадрової та економічної й соціальної політики до викликів воєнного стану з метою створення безпечного та підтримуючого робочого середовища.

Література:

1. Керування психосоціальними ризиками на роботі – стандарт ISO 45003:2021. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/keruvannia-psykhosotsialnuyu-ryzycamy-na-roboti-standart-iso-45003-2021/>

2. Гуцуляк Н., Чуйко О., Дуб В. Стратегії подолання професійного стресу в управлінській діяльності. *Наука і освіта*. № 1. 2024. С. 47-52. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-1-8>

3. Дячков Д.В., Потапюк І.П., Кизименко О.О. Модель стрес-менеджменту в підприємстві як спосіб боротьби із професійним вигоранням працівників. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. №1. С. 68-72. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-1-17>

УДК 336.71:004.9

**ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СИСТЕМИ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ**

Глушко А.Д., Кулинич А.О., Литвин А.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

[*glushk.alina@gmail.com*](mailto:glushk.alina@gmail.com)

Посилення процесів цифровізації зумовлюють глибоку трансформацію механізмів функціонування банківських установ та формують нову архітектуру їхньої фінансової безпеки. Впровадження цифрових фінансових технологій, зокрема інтелектуалізованих систем аналізу даних, мобільного банкінгу, дистанційної ідентифікації, блокчейну та автоматизованих систем управління ризиками, істотно розширює можливості банків щодо оптимізації операційних процесів, підвищення якості сервісів і забезпечення стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз [1]. Водночас цифрова трансформація формує новий спектр ризиків, пов'язаних із кіберзлочинністю, вразливістю інформаційних систем, маніпулятивними фінансовими схемами та зростанням залежності від технологічної інфраструктури [2]. В цих умовах фінансова безпека банку набуває багатовимірного характеру та потребує переосмислення традиційних підходів до моніторингу, попередження й нейтралізації загроз. Формування сучасної концепції фінансової безпеки банку в умовах цифровізації є ключовою передумовою гарантування стабільності банківської діяльності.

Цифрові фінансові технології істотно змінюють інституційну структуру банківського сектору, трансформуючи як операційні процеси, так і механізми забезпечення фінансової безпеки. Системи машинного навчання та алгоритмічної обробки транзакцій формують нову парадигму управління фінансовими ризиками, дозволяючи банкам здійснювати більш точну ідентифікацію підозрілих операцій, моделювати поведінкові патерни клієнтів та прогнозувати вірогідність загроз на основі великих масивів даних [3]. У результаті цифрові технології мінімізують часові лаги у виявленні порушень та підвищують ефективність системи фінансового моніторингу [4]. Суттєвий вплив цифровізації простежується у сфері запобігання шахрайству, де використання штучного інтелекту дозволяє банкам переходити від реактивних до проактивних моделей управління ризиками. Технології машинного навчання знижують рівень помилкових операцій у системах антифрод-контролю до 50–70%, що істотно підвищує якість превентивних заходів [5]. Водночас зростає роль повноцінних систем поведінкової аналітики, які забезпечують виявлення аномалій у режимі реального часу та формують новий рівень операційної безпеки банку.

Втім, цифрова трансформація створює й нові групи ризиків, пов'язаних із складністю технологічної інфраструктури, зростанням кіберзагроз та підвищеною залежністю банків від зовнішніх технологічних провайдерів. У таких умовах актуалізується потреба у впровадженні комплексних підходів до кіберстійкості, включно з адаптивним управлінням інцидентами, резервуванням критичних систем і переходом до Zero Trust Architecture [6].

Значним чинником трансформації системи фінансової безпеки банку є використання технології блокчейн. Її децентралізована структура забезпечує незмінюваність даних, високий рівень прозорості операцій і зменшення ризиків маніпуляції транзакційною інформацією. Інтеграція блокчейн-рішень у системи фінансового моніторингу банків підвищує ефективність AML/CFT-процедур, оптимізує ідентифікацію транзакцій і знижує ризик легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом [7]. Разом із тим стратегічним викликом залишається кадрова компонента: потреба у фахівцях із компетенціями у сфері кіберзахисту, аналітики даних та управління цифровими ризиками [8].

Отже, вплив цифрових фінансових технологій на систему фінансової безпеки банків потребує технологічно адаптивних механізмів реагування. Системна інтеграція цифрових рішень, впровадження кіберстійких інфраструктур і розвиток персоналу стають ключовими

умовами зміцнення фінансової безпеки банківського сектору у сучасному цифровому середовищі.

Література:

1. Hlushko, A., Khudolii, Yu. *Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs*, in: "Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025". Karlsruhe, Germany, 2025, Book 38, Part 3, pages 19–27. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2025-38-03>
2. Yehorycheva, S., Hlushko, A., & Khudolii, Y. (2023). *Issue of Ukrainian financial sector information security. Development Management*, 22(4), 45-52. <https://doi.org/10.57111/devt/4.2023.45>
3. Khudolii, Y., Hlushko, A. *The impact of innovation and fintech on the banking business. ScienceRise*. 2023. № 3. P. 41–50.
4. Yanko, A.S., Glushko, A.D. *Optimal reservation of data in the system of residual classes in the direction of ensuring information security of the national economy. Economics and Region*, 4 (75), 2019, pp. 36-44. [https://doi.org/10.26906/eip.2019.4\(75\).1814](https://doi.org/10.26906/eip.2019.4(75).1814)
5. Ngai, E. W., Hu, Y., Wong, Y. H., Chen, Y., & Sun, X. (2011). *The application of data mining techniques in financial fraud detection. Expert Systems with Applications*, 38(10), 130–139. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2010.08.006>
6. Onyshchenko, S., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). *Improving the efficiency of diagnosing errors in computer devices for processing economic data functioning in the class of residuals. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(4(125)), 63-73. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.2891852>.
7. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World*. Penguin.
8. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). *Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. Applied Innovations in Information and Communication Technology. ICAIT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

УДК 378.147:796/799:613.8

РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧА ФУНКЦІЯ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Горголь В.П., к.пед.н.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

poltavadance@gmail.com

У наш час, коли естетичне ставлення людини до світу формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації та мережі Інтернет, одним з найважливіших та найбільш відповідальних завдань сучасної педагогічної науки постає збереження ментального та фізичного здоров'я людства. Хореографічне мистецтво поєднує найбільш дієві засоби фізичного, морального та естетичного виховання особистості, що сприяє активному художньо-естетичному розвитку людини, формуванню її естетичних потреб та досвіду (почуттів, поглядів, смаків, інтересів, ідеалів), задоволенню духовних запитів, вікових, спортивних і творчих інтересів.

Мета даного дослідження: на основі аналізу науково-методичної літератури вивчити теоретичні дані та результати узагальнення практичного досвіду з питання позитивного впливу хореографічного мистецтва на підтримку та покращення ментального і фізичного здоров'я людини. Методи дослідження: аналіз педагогічної та науково-методичної

літератури; бесіди з фахівцями у сфері хореографічного мистецтва, танцювального спорту, здоров'язбережувальних технологій; анкетування; спостереження; педагогічне тестування.

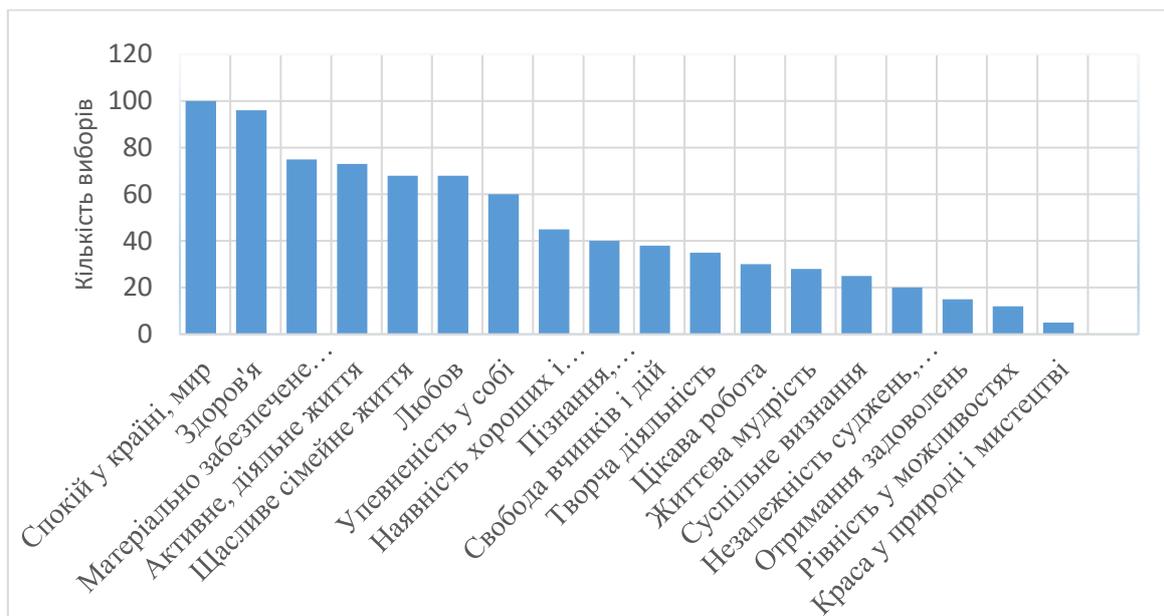
Рекреаційно-оздоровча функція хореографічного мистецтва полягає у відновленні сил та зміцненні здоров'я людини через рухову активність, що поєднує фізичне навантаження з емоційним та естетичним задоволенням. Ця функція реалізується через збалансовані фізичні навантаження, емоційне розвантаження, розвиток творчості та естетичного смаку, комунікативні та соціальні навички. Збалансовані фізичні навантаження як оптимальні тренування у формі танцю покращують фізичну форму, розвивають координацію та витривалість. Емоційне розвантаження досягається оскільки танець є потужним засобом для зняття стресу, дає відчуття радості, спокою та покращує психологічний стан. Розвиток творчості та естетичного смаку відбувається під час занять хореографією, які стимулюють творчу уяву, пробуджують інтерес до музики та руху, а також формують естетичні вподобання. Комунікативні та соціальні навички, такі як участь у хореографічних колективах сприяють розвитку комунікації, командної роботи та соціальної взаємодії.

Фахівцями у сфері хореографічного мистецтва, танцювального спорту, здоров'язбережувальних технологій доведено, що хореографічне мистецтво забезпечує оздоровлення організму, розвиток фізичних якостей – сили, рухливості, вимогливості, легкості, спритності та ін., формування краси і виразності рухів. Використана нами методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича дала змогу визначити термінальні та інструментальні цінності із метою виявлення уподобаних аксіологічних просторів студентів – хореографів.

Схема 1

Аксіологічні простори майбутніх хореографів

Найвищі рейтингові позиції у вибірці посіли такі цінності-цілі як спокій у країні, мир і здоров'я, що підкреслює актуальність нашого дослідження. Аксиологічна сфера студентів - хореографів відповідає віковим психологічним особливостям. Вони відбивають орієнтацію на кохання, пошук близької людини з метою утворення родини, матеріальну незалежність від батьків, входження в доросле життя, яке вимагає напруження всіх психологічних і фізичних сил, а звідси – міцного здоров'я.

Література:

1. Голенкова, Ю. В., & Пальчук, Н. І. (2014). *The influence of rhythm and dance to the physical fitness of children of primary school age. Physical Education Theory and Methodology*, (3), 39–43. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2014.3.1106>

2. Горголь В. П. (2024). *Діагностика аксіологічного компонента естетичної культури майбутніх хореографів. Молодь і ринок*, 4 (224), 158–162. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304173>

3. Горголь В. П. (2024). *Формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти [Дис. канд. пед. наук, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України]*.

УДК 378.147:796/799:613.8

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ
ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Горголь П.С., засл. прац. культури, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

petrogorgol@gmail.com

У зарубіжному науковому дискурсі з проблеми використання хореографічного мистецтва для покращення здоров'я людини спостерігається вагомий інтерес до питання удосконалення змісту, форм, методів, технологій навчання, а також до можливостей формування професійних якостей відповідних фахівців. Так, зарубіжні дослідники звертають дослідницьку увагу на проблемах використання інноваційних технологій у хореографічній педагогічній освіті, розвитку хореографічної техніки крізь призму естетики руху, когнітивних

й етичних цінностей хореографічного мистецтва, використання цифрових інструментів у підготовці хореографів, застосування інновацій у хореографії, розвитку естетичної грамотності в танці, ролі естетичного та фізичного виховання у підготовці вчителя, розвитку самооцінки хореографа за допомогою методу самопрезентації.

Дослідивши специфіку підготовки майбутніх хореографів у різних країнах, можемо констатувати, що зміст підготовки характеризується міждисциплінарністю, що підтверджує досвід вивчення танцю в університеті чи коледжі або до початку професійного навчання танцю. У кожній країні світу школи та академії здійснюють професійну хореографічну підготовку у певних жанрах і стилях для тих, хто має талант, фізичну активність, розумові та творчі здібності. Більшість студентів, які вступають до коледжу чи університету, крім формального навчання, мають можливість відвідувати приватні балетні, танцювальні школи.

Професійна підготовка майбутніх хореографів включає насамперед фахове навчання танців. Танцюристи навчаються шляхом щоденного занурення в заняття з техніки, під час репетицій з хореографами або репетиторами і шляхом регулярного виконання хореографічних композицій, проєктів. Широкої популярності набуло наставництво у професійній підготовці майбутніх хореографів. Як правило, студенти удосконалюють виконавську техніку, а також вивчають хореографію та імпровізацію, удосконалюють здатність застосовувати методи, концепції і принципи хореографічного виконання. Значна увага у підготовці майбутніх хореографів приділяється розвитку технічної майстерності, критичних здібностей, креативності у застосуванні інноваційних технологій.

Нейробіолог, директор Інституту мозку та творчості Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі Е. Дамасіо звернув особливу увагу на те, що свідомість – це відчуття того, що відбувається: наш розум помічає реакцію тіла на світ і реагує на цей досвід. ... Свідомість, – стверджує вчений, – пов'язана з емоціями, з нашими відчуттями, що виникають у нас щодо образів, які ми сприймаємо. Ця ідея є основоположною в теорії естетики танцю, що ґрунтується на емоційній чутливості в інтерпретації хореографічних композицій, у виконавстві становить дескриптор естетичної культури, естетичної свідомості майбутнього хореографа. Ф. Вас-Рхі порушив проблему візуально-аудіального методу рефлексії руху у підготовці майбутніх хореографів на основі аналізу досліджень Вільяма Форсайта щодо звукових можливостей танцювального руху, що приводить до створення імпровізаційних модальностей за допомогою трансляції руху і вокалізації, а також дослідження перцептивної перформативності, тексту танцю. В. Форсайт обґрунтував два значення поняття «модальність»: перше стосується більш загального певного способу дії, а друге – більш конкретно конкретної форми сприйняття (зокрема «імпровізаційні модальності» стосуються першого використання, тоді як «сенсорні модальності» стосуються другого). Іншою важливою ідеєю В. Форсайта є концепція кінетичної ізометрії як розвиток почуття для перенесення форми або форми однієї частини тіла на іншу частину, так, наприклад, вигин руки може бути перенесений на все тіло або лінію між талією і шиєю. Виконання імпровізаційних вправ майбутніми хореографами, хореографічні інсталяції дозволяють набувати суб'єктивний психологічний досвід, що є вагомим чинником формування естетичної свідомості, естетичної культури, естетичної чутливості.

Вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх хореографів, виокремлення цінних освітніх практик, спрямованих на формування професійних якостей, зокрема естетичної грамотності, естетики руху, естетичної культури тощо, свідчить про сталі традиції та інноваційні процеси у змісті, формах і методах викладання.

Література:

1. Butterworth, Jo. (2004). *Teaching choreography in higher education: a process continuum model. Research in Dance Education*, 5 (1), 45-67. URL: <https://doi.org/10.1080/1464789042000190870>

2. Damasio, A. R. (1999). *The Feeling of what Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. Boston: Harcourt Brace.

3. Vass-Rhee, F. (2010). *Auditory Turn: William Forsythe's Vocal Choreography*. *Dance Chronicle*, 33 (3), 388-413. <https://doi.org/10.1080/01472526.2010.517495>

4. Горголь В. П. (2024). *Формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти [Дис. канд. пед. наук, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України]*.

УДК 373.2.015.31:159.922.7

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Гришко О.І., к.пед. наук, доцент,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
olhahryshko@nipp.edu.ua

Актуальність проблеми. Сучасні трансформації в освіті зумовлюють потребу у вихованні покоління, здатного критично мислити, шукати інформацію, розв'язувати проблеми та самостійно пізнавати навколишній світ. Одним із ключових завдань дошкільної освіти стає формування дослідницької компетентності – інтегральної якості, що забезпечує розвиток пізнавальної активності, уміння ставити запитання, висувати гіпотези, експериментувати та робити висновки. У дошкільному віці закладаються основи майбутньої наукової культури особистості, тому важливо створити умови, які стимулюють природну цікавість дітей та сприяють перетворенню її на усвідомлену дослідницьку діяльність.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності дослідницької компетентності дітей дошкільного віку та педагогічних умов формування її у закладах дошкільної освіти.

Результати дослідження. Дослідницька компетентність дітей дошкільного віку розглядається як здатність дитини проявляти інтерес до пізнання, включатися в елементарний пошук інформації, здійснювати прості досліди, проводити спостереження та формулювати висновки на основі отриманих результатів [1]. Це інтегральне утворення, що поєднує декілька взаємопов'язаних компонентів. Мотиваційний компонент передбачає природну цікавість, інтерес до нового, бажання експериментувати й відкривати невідоме. Когнітивний компонент охоплює первинні знання й уявлення про властивості предметів, явища природи та способи роботи з різними матеріалами. Операційно-діяльнісний компонент включає уміння ставити запитання, висувати припущення, проводити прості досліди, користуватися елементарними інструментами (лупою, магнітом, вагами, природними матеріалами). Комунікативний компонент виявляється у здатності дитини описувати результати спостережень, висловлювати думки, обговорювати побачене з однолітками та дорослими. Рефлексивний компонент забезпечує усвідомлення результатів діяльності та вміння робити елементарні висновки [1].

Аналіз наукових джерел дозволяє узагальнити умови формування дослідницької компетентності в закладі дошкільної освіти: 1) предметно-просторове середовище: лабораторні куточки, міні-еколабораторії, набори для дослідів з різними матеріалами (вода, пісок, повітря, світло, рослини), інструменти для спостережень; 2) педагогічну підтримку: роль дорослого як фасилітатора, який стимулює пошуковий інтерес, ставить відкриті запитання, але не дає готових відповідей; 3) системність роботи: щоденні спостереження,

тематичні проекти, заняття з експериментування, екскурсії в природу; 4) безпечні умови: дотримання правил безпеки під час роботи з матеріалами [3].

Методи та форми організації дослідницької діяльності описують у своїх наукових доробках І. Козубовської, І. Товканець [2]. Для розвитку дослідницької компетентності застосовуються різні методи і форми роботи: спостереження (короткотривалі і довготривалі спостереження за змінами в природі, погодою, рослинами й тваринами), експериментування (досліди з водою, льодом, ґрунтом, повітрям, світлом, магнітами, що допомагають виявити властивості об'єктів), проблемні ситуації (створення умов, у яких дитина самостійно шукає відповідь (чому тоне або плаває предмет, чому тоне лід тощо)), проектна діяльність (реалізація міні-проектів («Моя рослина», «Таємниці повітря», «Як живе вода?»)), ігрові методи (сюжетно-рольові ігри на кшталт «Ми – дослідники», пізнавальні квести, екологічні ігри).

Вихователь у цьому процесі виступає організатором, партнером і наставником. Його основні завдання полягають у створенні стимулюючого освітнього середовища, використанні життєвих ситуацій як поштовху до досліджень, підтримці самостійності дітей у пошуку відповідей. Педагог має розвивати здатність ставити запитання, аргументувати припущення, формувати культуру спостереження та експериментування, організовувати індивідуальні й колективні дослідницькі проекти [3]. Вихователь може використовувати наступні приклади дослідницьких завдань для дошкільників: «Що тоне, а що плаває?», «Як рухається повітря?», «Чому тоне сніг?», «Що буде, якщо змінити умови росту рослини?», «Як утворюється тінь?», «Що приваблює магніт?» та ін. Такі завдання сприяють розвитку логічного мислення, уміння пояснювати результати та формулювати висновки. Наприкінці дошкільного віку дитина, яка активно залучалася до дослідницької діяльності, здатна проявляти стійку пізнавальну активність, самостійно ставити запитання та висувати гіпотези, проводити прості досліди, здійснювати спостереження, порівнювати та класифікувати об'єкти. Вона вміє робити елементарні висновки, презентувати результати своєї роботи, працювати в команді та взаємодіяти з іншими дітьми.

Висновки. Формування дослідницької компетентності у дітей дошкільного віку є важливим напрямом модернізації дошкільної освіти. Дослідницька діяльність сприяє комплексному розвитку дитини, формує основи наукового мислення, розвиває самостійність, креативність, уміння діяти в умовах невизначеності. Системна робота вихователя, створення розвивального середовища, використання різноманітних методів і форм стимулюють природну допитливість дітей та перетворюють її на стійку потребу пізнавати світ.

Література:

1. Бабюк, Т. Й. (2012). *Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі.* ФОП Сисин О.В.
2. Козубовська, І., Товканець, О. (2021). *Розвиток дослідницької активності.*
3. *Norwegian Journal of development of the International Science*, 64, 36-46.
4. Швайко, Л. Л. (2009). *Експериментальна діяльність у ДНЗ.* «Основа».

УДК 378.147:796/799:613.8

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ**

Гулько Т.Ю.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
tati_ribalko3107@ukr.net

Актуальність. У сучасних умовах реформування освіти та зростання соціального запиту на фахівців, здатних забезпечувати високий рівень фізичного розвитку та збереження

здоров'я населення, особливої значущості набуває проблема формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту [3, с. 24]. Погіршення показників фізичного стану молоді, збільшення рівня хронічних захворювань, зниження рухової активності, поширення шкідливих звичок серед студентської молоді вимагають нових підходів до організації освітнього процесу та професійної підготовки спеціалістів у галузі фізичної культури [1, с. 67].

Актуальність дослідження також зумовлена глобальними тенденціями переходу освіти до інноваційної моделі, орієнтованої на особистісний розвиток, самореалізацію, турботу про фізичне і психоемоційне благополуччя людини. Формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів вищої освіти розглядається не лише як професійна вимога, але й як необхідна умова їхньої успішної педагогічної діяльності в майбутньому [2, с. 46]. Підготовка фахівця, який володіє сучасним інструментарієм здоров'язбереження, є важливим кроком підвищення якості життя населення.

Метою статті є обґрунтування та розкриття інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, а також визначення ефективних педагогічних технологій, що забезпечують підвищення рівня професійної підготовки студентів у напрямі збереження та зміцнення здоров'я.

Методика та організація дослідження. Дослідження проводилося на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» упродовж 2024-2025 н.р. У дослідницький процес було залучено студентів 2–4 курсів спеціальності «Фізична культура і спорт» загальною кількістю 57 осіб. Методика передбачала три етапи: підготовчий, формувальний та підсумковий. На підготовчому етапі здійснено аналіз наукових джерел, визначено ключові інноваційні педагогічні технології та сформовано критерії оцінювання рівня здоров'язбережувальної компетентності. На формувальному етапі впроваджено експериментальну програму, що включала використання інтерактивних методів навчання, цифрових здоров'яорієнтованих ресурсів, технологій самоконтролю та моніторингу фізичного стану студентів. Контрольна група навчалася за традиційною методикою. На підсумковому етапі проведено порівняльний аналіз результатів експериментальної та контрольної груп із використанням методів педагогічного спостереження, анкетування, тестування фізичного стану та математично-статистичної обробки даних.

Результати дослідження. У результаті проведеного педагогічного експерименту було визначено вплив інноваційних підходів на формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. На початковому етапі дослідження було встановлено, що більшість студентів (74 %) мають недостатній рівень сформованості знань про здоров'язбереження, обмежений досвід застосування оздоровчих технологій у практичній діяльності та фрагментарне розуміння принципів раціонального рухового режиму. За даними вхідного діагностування лише близько 27–35 % учасників продемонстрували середній або вище середнього рівень розвитку відповідної компетентності, тоді як решта потребувала цілеспрямованого педагогічного впливу.

У ході формувального етапу студенти експериментальної групи були залучені до роботи з використанням інноваційних педагогічних технологій: інтерактивних тренінгів, цифрових платформ моніторингу фізичного стану, проєктної діяльності та технологій саморегуляції. Під час занять значна увага приділялася навчанню майбутніх фахівців навичкам усвідомленого контролю рухової активності, аналізу індивідуальних показників здоров'я, плануванню власних тренувальних програм. Практичні модулі доповнювалися теоретичними міні-лекціями, груповими дискусіями, онлайн-тестуванням, що сприяло підвищенню мотивації студентів до засвоєння матеріалу.

Після завершення експерименту результати підсумкового контролю засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі порівняно з контрольною. Кількість студентів із достатнім та високим рівнем здоров'язбережувальної компетентності зросла до 61–72 %, що майже вдвічі перевищило показники контрольної групи (34–39 %). Особливо

помітні зміни зафіксовано в умінні студентів критично оцінювати власний функціональний стан, застосовувати інноваційні засоби оздоровлення, здійснювати профілактику перевтоми та стресових навантажень. Також виявлено зростання навчальної активності, інтересу до дослідницької діяльності та прагнення до практичного впровадження отриманих знань у професійній підготовці.

Аналіз анкетування показав, що 83 % учасників експериментальної групи вважають запропоновану методику ефективною та практично значущою. Значна частина студентів зазначила, що інтеграція цифрових технологій та тренінгових форматів навчання зробила процес опанування знань більш доступним, наближеним до реальних умов майбутньої професійної діяльності.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що застосування інноваційних підходів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту є дієвим засобом формування здоров'язбережувальної компетентності. Впровадження цифрових технологій, інтерактивних методів навчання, тренінгових занять і практико-орієнтованих завдань сприяло підвищенню рівня усвідомленості студентів щодо збереження власного здоров'я, розвитку навичок самоконтролю та планування рухової активності. За результатами експерименту зафіксовано стійку позитивну динаміку показників сформованості компетентності, зростання навчальної мотивації та готовності до впровадження здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності. Отже, інноваційні освітні технології є ефективною умовою підвищення якості підготовки фахівців фізичної культури та спорту та забезпечення їх здатності формувати здоровий спосіб життя в молодіжному середовищі.

Література:

1. Андреева Г.М. *Здоров'язбережувальні технології у підготовці студентської молоді* : монографія. Київ : Наукова думка, 2020. 214 с.
2. Галактіонова Т. В. *Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів закладів вищої освіти. Педагогічний процес: теорія і практика, 2021. № 3. С. 45-52.*
3. Гулько Т.Ю. *Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної та здоров'язрозвивальної компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. Наукові записки, 2025. Вип. 2(6). С. 23-33.*
4. Гулько Т.Ю. *Формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту як педагогічна і соціальна проблема. Наука і техніка сьогодні, 2024. № 12(40). С. 559-574.*

УДК 378.147:070:371.3:004.9

**ІНТЕГРАЦІЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Денисовець І.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
denysovets.ira@gmail.com

У сучасному диджиталізованому та інформаційно насиченому суспільстві журналістська професія висуває нові вимоги до оновлення змісту й потребує системної трансформації методів, підходів та інструментів навчання. Динамічний медіапростір породжує запити на фахівця, що володіє високим рівнем цифрової, комунікативної, креативної, технічної та критично-аналітичної компетентностей, ґрунтовними навичками роботи в мультиплатформному середовищі. Проте констатуємо, що утрадиційнені формати викладання і навчання забезпечують не достатню залученість здобувачів освіти й почасти не є релевантними їхнім когнітивним стилям. У цьому контексті актуальним завданням

педагогічної царини постає комплексний аналіз поняття «гейміфікація» як достатньо ефективного та дієвого інструмента підвищення мотивації, інтенсифікації практичної діяльності, що вможливить формування ключових фахових компетентностей здобувачів освіти за освітньою програмою «Медіакомунікації». Поділяємо думку дослідників імплементації елементів гейміфікації в навчально-виховне середовище, які обґрунтовано зауважують, що «натепер вже накопичено значний досвід застосування ігор в освіті: як в офлайн-, так і онлайн-режимах, як в електронному так і в дистанційному варіантах. Однак все ще не існує систематизованого підходу до вивчення гейміфікації, що дозволяє використовувати переваги цієї технології в умовах ЗВО повною мірою» [2, с. 82]. Тому питання застосування гейміфікації в систему підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти потребує глибшого аналізу, що вможливить вироблення актуальних практик.

Термінонайменування *гейміфікація* витлумачуємо як процес використання ігрових елементів у неігрових контекстах з метою зростання активності й підвищення мотивації учасників освітнього процесу. Педагогічне підґрунтя інтеграції гейміфікації вибудовують декілька психологічних механізмів, зокрема: самовизначення; захоплення діяльністю; система винагород у грі стимулює повторювані навчальні дії.

Журналістська спеціальність є творчою, тому інтеграція ігрових механізмів є особливо дієвою, адже вможливує моделювання реальних професійних ситуацій. Одним із найефективніших підходів є створення умовних «симуляторів редакції», коли здобувачі освіти отримують професійні ролі редактора, кореспондента, SMM-менеджера, фактчекера й виконують поставлені завдання в режимі реального дедлайну. Наприклад, під час розігрування симуляції «Редакційний день» команда має за 3 години підготувати вечірній випуск новин. У контексті розігрування кризової ситуації студенти діляться на дві «експертні» групи й аналізують фейкову інформацію. Їхнім завданням є перевірити її достовірність та ухвалити редакційні рішення.

Надважливим складником підготовки майбутніх журналістів є розвиток їхньої медіаграмотності. Для цього дієвим є використання квестових завдань за певним алгоритмом, наприклад: розроблення кейсів за типом «викрити маніпуляцію», «вполювати фейки», «знайти першоджерело інформації», «розпізнати дідфейк», де кожне успішно виконане завдання відкриває новий рівень. Прикладом такого квесту є «Фактчекерський лабіринт», у якому студенти виконуючи логічні мінізавдання, отримують доступ до наступних інформаційних фрагментів.

Однією з актуальних вимог до сучасного журналіста є наявність якісного й професійного портфоліо. У цьому контексті в роботі зі студентами варто послуговуватися системою бекджів на кшталт: «майстер інтерв'ю», «етичний журналіст», «оперативний репортер», «аналітичний мислитель». Це вможливить простеження поступу майбутніх фахівців і формування цифрової доказовості їхньої компетентності.

Гейміфіковані елементи в підготовці майбутніх журналістів формують вміння працювати в команді та розвивають бачення здорової професійної конкуренції. Так, доречно використовувати завдання щодо створення найкращого сторітелінгового проекту або інтерактивні редагування відео з різними рівнями складності. Безперечно, професійні курси, що мають елементи гейміфікації, забезпечують підвищення мотивації у студентів та збільшують якість виконання практичних завдань, активізують ініціативність і стимулюють творчу активність, зміцнюють командну взаємодію та прищеплюють професійну етику й відповідальність.

Реалії сьогодення призводять до змістових трансформацій засобів масової комунікації, а це, у свою чергу, змінює запити суспільства на використання елементів гейміфікації в інфопросторі. Так, слушно зауважує Р. Пикалюк: «Концепція інфотейнменту стає провідною в сучасних медіа. Глобальний запит аудиторії ЗМІ на розважальний контент приводить до трансформації журналістських форматів в усіх видах ЗМІ. В онлайн-медіа це виявляється, зокрема, і в використанні інструментів гейміфікації» [3, с. 138].

Отже, інтеграція гейміфікації в систему підготовки майбутніх журналістів є перспективною освітньою інновацією, що вможливить адаптацію навчального процесу до реальних умов медіапростору.

Література:

1. Бурдіна Е. *Инфотейнмент і шоуїзація: порівняння функцій, ознак і прийомів. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації». 2019. № 15. С. 4–8.*
2. Імерідзе М., Биков І., Величко Д. *Використання гейміфікації в освітньому середовищі закладів вищої освіти. Молодь і ринок. 2020. № 2 (181). С. 81–86.*
3. Пикалюк Р. *Гейміфікація в українській онлайн-журналістиці воєнного періоду. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34 (73). № 2. Ч. 2. С. 136–140*

УДК 721-043.2:655.244.2"713"

РОЛЬ АРХІТЕКТУРИ У ЗАХИСТІ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ВІД НАСЛІДКІВ ВОЄННИХ ДІЙ

Дмитренко А.Ю., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ab.Dmytrenko_AU@nupp.edu.ua

Питання захисту цивільного населення під час повномасштабного воєнного конфлікту є надзвичайно актуальним для України. За даними представництва ООН в Україні [1] з 24.02.2022 р. в Україні загинуло 14534 цивільних осіб (з них – 745 дітей), поранень зазнали 38472 особи (з них – 2375 дітей). У жовтні 2025 р. 65% жертв припадало на прифронтові населені пункти, а 35% – на міські центри, розташовані далеко від лінії фронту, уражені ракетами та дронами-камікадзе.

Архітектура не може замінити військові, політичні та організаційні засоби захисту цивільного населення, які насправді є вирішальними. Проте вона може сприяти захисту, а може його ускладнювати. Роль архітектури у захисті цивільного населення почала серйозно розглядатися після Другої світової війни, коли вперше війна стала тотальною. У часи Холодної війни між Східним і Західним військово-політичними блоками як у США, так і в СРСР вживалися заходи (як на містобудівному рівні, так і на рівні окремих будівель і споруд) для захисту цивільного населення на випадок повномасштабної війни (у т.ч. і ядерної). У США розвивалася так звана субурбанізація з метою розосередження населення і зменшення можливих наслідків ядерних ударів по великих містах. В країнах обох блоків житлові, громадські та промислові будівлі обладнувалися спорудами цивільного захисту, розташованими нижче рівня землі.

Розрядка 1970-х рр., розпад СРСР і всього Східного блоку в кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. призвела до певного занепаду захисної функції архітектури. Певним винятком був Ізраїль, де було впроваджено трирівневу систему забезпечення населення укриттями [2], яка, втім, забезпечувала надійний захист лише від кустарних ракет палестинських партизанів.

Терористична атака на вежі-близнюки Світового торговельного центру в Нью-Йорку активізувала пошуки в сфері захисної архітектури [3]. Довгий час в основному розглядався захист проти терористичних атак і серед основних захисних заходів пропонувалися: вибухостійке застосування, яке витримує віддалені вибухи, а при близьких розбивається на дрібні шматочки без гострих країв; підвищення стійкості будівлі проти колапсу обвалу шляхом введення нерозрізних з'єднувальних балок у двох напрямках, які дозволяють будівлі вистояти навіть за умови зруйнування кількох внутрішніх колон на першому рівні; захисне

монолітне залізобетонне ядро в центральній частині будівлі, де люди можуть укритися і дочекатися рятувальників.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну протягом майже чотирьох років надає великий обсяг для аналізу можливих воєнних загроз для цивільного населення і ефективності різних архітектурних засобів захисту від небезпечних факторів.

Серед основних засобів захисту населення, які пропонуються на основі аналізу сучасних воєнних конфліктів [4], можна виділити такі:

- вибухостійке застосування, з одночасним зменшенням його площі;
- розташовані в центральній частині будівлі комунікаційні простори (вертикальні та горизонтальні), розташовані в межах монолітних залізобетонних ядер жорсткості, що можуть використовуватися для укриття (аналог ізраїльських *мамадіє*);
- підвальні поверхи, що при необхідності трансформуються в укриття (подібні заходи пропонуються і сучасними українськими нормами [5, 6];
- громадські відкриті простори, пристосовані для збору населення перед евакуацією і забезпечення доступу рятувальників;
- децентралізація енерго-, тепло- та водопостачання в містах [7].

Слід визнати, що чисто архітектурно-містобудівними засобами неможливо забезпечити захист цивільного населення під час воєнних конфліктів. Серед найефективніших таких засобів можна назвати активне освоєння міських підземних просторів зі створенням споруд подвійного призначення, що можуть виконувати функцію укриттів в особливий період, а також використання конструктивних рішень будівель, що запобігають їх колапсу обвалу (використання монолітного залізобетонного каркасу з додатковими діафрагмами жорсткості).

Література:

1. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні (2025, листопад 12). *Захист цивільних осіб під час збройного конфлікту – жовтень 2025 року.* https://ukraine.un.org/sites/default/files/2025-11/Ukraine%20-%20protection%20of%20civilians%20in%20armed%20conflict%20%28October%202025%29_UK_R.pdf
2. Жидкова, Т. В. & Чепурна, С. М. (2022). *Організація захисту цивільного населення в багатоповерхових житлових будинках. Містобудування та територіальне планування*, 80, 191–202. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.191-202>
3. Rittenhouse, T. & Smilowitz, R. (2003). *Protective Design: Saving Lives Through Structural Engineering.* *CTBUH Journal*, Spring, 47–51. <https://global.ctbuh.org/resources/papers/download/1213-protective-design-saving-lives-through-structural-engineering.pdf>
4. Khabazi R. (2025, June 22). *When Walls Become Shields: How Architecture Redefines Safety in Times of Crisis.* *ArchUp.* <https://archup.net/architecture-and-safety-a-historical-perspective/>
5. ДБН В.2.2-5:2023 (зі Зміною №1 та Зміною №2). *Споруди цивільного захисту (2023).* Мінінфраструктури України. <https://e-construction.gov.ua/files-token/52f2b96e1e8d54019df5790a4337753a>
6. ДБН В.2.2-15:2019 (зі Зміною № 1). *Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення (2022).* Мінрегіон України. <https://e-construction.gov.ua/files-token/dce716c557138ab91be02263f313975b>
7. Апостолова-Сосса, Л. (2024). *Аспект міської стійкості при плануванні розвитку українських міст в умовах воєнного часу. Просторовий розвиток*, 10, 248–256. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.10.248-256>

УДК 378.147:81'25

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУБТИТРІВ У
АВЗ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З МАЙБУТНІМИ ПЕРЕКЛАДАЧАМИ, ЯКІ СПРИЙМАЮТЬ
АНГЛІЙСЬКУ МОВУ НА СЛУХ НА РІВНІ В2**

Домаренко М.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

vivusignis322@gmail.com

Використання аудіовізуальних засобів (АВЗ) для формування професійної компетентності студентів у ЗВО не є чимось новим сьогодні.

Проте загальною проблемою застосування АВЗ є те, що кожна спеціальність має свої особливості. Студентам різних спеціальностей необхідно отримати різні знання, навички та вміння. Цей факт зумовлює унікальність кожної спеціальності, під яку необхідно підлаштовувати й АВЗ. Не виключенням є і «Філологія», до якої належать майбутні перекладачі.

Проблемність описаної ситуації полягає у тому, що деякі дослідження та принципи ефективного використання АВЗ в освітніх цілях можуть втрачати актуальність залежно від того, про студентів якої спеціальності йдеться. Це зумовлює необхідність створити модель, у межах якої було б проаналізовано наявний масив наукових досліджень і, на цій основі, надано рекомендації щодо ефективного застосування АВЗ під час формування професійної компетентності саме майбутніх перекладачів.

Під час створення такої моделі, серед іншого, розглядалось питання доцільності використання субтитрів у АВЗ. У процесі аналізу наукових робіт з цієї теми було з'ясовано, що якщо АВЗ створено рідною мовою, то субтитри будуть зайвими. Згідно з працею С. Калюги та Дж. Суеллера, додавання субтитрів до АВЗ створить ефект надмірності: студентам доведеться подумки зіставляти почуте і прочитане, що ускладнить сприйняття інформації [1].

З іншого боку, у контексті формування професійної компетентності майбутніх перекладачів необхідно врахувати, що деякі навчальні дисципліни можуть викладатися іноземною мовою. Тому варто звернути увагу на працю А. Шулер та ін. Згідно з результатами досліджень вчених, якщо аудіальний текст подається студентам іноземною мовою, то його сприйняття на слух може бути занадто складним [2]. У такому випадку субтитри полегшують сприйняття нової інформації, а не ускладнюють цей процес.

Проте такі результати дослідження викликають питання: чи допомагають субтитри в АВЗ, створеному іноземною мовою, лише тим студентам, які мають недостатньо високий рівень володіння іноземною мовою? Або, можливо, позитивний ефект спостерігатиметься навіть у тих випадках, коли студент добре володіє іноземною мовою і сприймає її на слух без складнощів.

Описане питання зумовило мету експерименту: з'ясувати, чи спостерігатиметься позитивний ефект від додавання субтитрів до АВЗ, створеного іноземною мовою, якщо студенти, які його переглядатимуть, добре сприймають іноземну мову на слух.

Задля проведення експерименту було відібрано 62 майбутніх перекладачі які сприймають іноземну мову на слух на рівні В2. Із 31-го студента було сформовано експериментальну групу, інші 31 увійшли до контрольної.

Під час експериментального навчання студенти обох груп переглядали один й той же АВЗ, створений англійською мовою, яка не була для них рідною. Єдиною різницею було те, що експериментальна група переглядала АВЗ з англійськими субтитрами, а контрольна — без субтитрів. Як АВЗ було обрано озвучену анімацію, у якій розповідалося про поняття «фрекінг» і його вплив на довколишнє середовище.

Після перегляду АВЗ студентам обох груп необхідно було дати відповідь на запитання: «Оцініть, наскільки багато розумових зусиль вам довелося докласти, аби опанувати навчальний матеріал», де вони вибирали показник від «1» (мало) до «5» (багато). Після цього студенти проходили тест на перевірку знань, який складався з 14 питань. Поєднання цих двох метрик – докладені розумові зусилля та перевірка знань - дало змогу визначити, який результат показали студенти та наскільки багато когнітивних ресурсів вони витратили на сприйняття нової інформації під час перегляду АВЗ.

Група	Тест на перевірку знань		Розумові зусилля	
	С.А.	С.В.	(С.А.)	С.В.
Експериментальна	9.87	2.47	3.64	1.14
Контрольна	9.48	2.87	3.48	0.85

Таб. 1 Результати проведеного експерименту

У таблиці 1 показано середнє арифметичне (С.А) та стандартне відхилення (С.В.) обох груп, зафіксовані в межах тесту на перевірку знань та опитування щодо докладених розумових зусиль. Отримані дані демонструють, що, у середньому, студенти експериментальної групи показали кращий результат під час проходження тесту на перевірку знань (9.87 бала з 14 можливих), ніж студенти контрольної групи (9.48). Однак *t*-критерій Стьюдента показав, що отримані результати не є статистично значущими: $t(60) = 0.56, p > 0.05$. Тобто існує надто висока вірогідність, що різниця між групами є випадковістю.

Водночас студенти контрольної групи, у середньому, повідомили, що доклали менше розумових зусиль (3.48 за шкалою від 1 до 5) для сприйняття нової інформації під час перегляду АВЗ, ніж студенти експериментальної групи (3.64). Проте зафіксована різниця також була визначена як статистично незначуща: $t(60) = 0.63, p > 0.05$.

Отже, результати проведеного експерименту показують, що додавання субтитрів до створеного іноземною мовою АВЗ не допомагає майбутнім перекладачам, які вільно сприймають іноземну мову на слух, краще засвоювати нову інформацію або докласти менше розумових зусиль для цього. Тобто доцільність використання субтитрів у описаному сценарії не була доведена.

Література:

1. Kalyuga S., Sweller J. *The Redundancy Principle in Multimedia Learning. The Cambridge Handbook of Multimedia Learning. 3rd ed. 2021. P. 212–220.*
2. Schüler A., Scheiter K., Gerjets P. *Is spoken text always better? Investigating the modality and redundancy effect with longer text presentation. Computers in Human Behavior. 2013. Vol. 29, no. 4. P. 1590–1601.*

УДК 612.82:615.849.1:615.851

ІНТЕГРАТИВНІ БІОРЕЗОНАНСНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ
ВЕГЕТАТИВНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ: ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВОГО
ЗАСТОСУВАННЯ

Єракова Л. А., к.фіз.вих., доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Гета А. В., к.фіз.вих., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

luyboverakova@gmail.com;

Порушення функціонування вегетативної нервової системи (ВНС) є одним із ключових чинників виникнення психофізіологічних дисфункцій, включно зі стрес-індукованими порушеннями, синдромом хронічної втоми, емоційною дестабілізацією та зниженням адаптаційних можливостей організму. Сучасні наукові підходи підкреслюють важливість нефармакологічних методів, здатних модулювати фізіологічні ритми без медикаментозного втручання. Серед таких методів особливу увагу привертають біорезонансні технології, що базуються на принципі взаємодії ендогенних та екзогенних коливальних сигналів.

Попри популярність практичних застосувань біорезонансних методів, наукова база їх ефективності та фізіологічних механізмів досі залишається недостатньо структурованою. Відсутність уніфікованих протоколів досліджень, розбіжності у типах стимулів і способах реєстрації сигналів значно ускладнюють порівняння результатів. Це обумовлює необхідність проведення стандартизованих експериментальних досліджень із застосуванням сучасних технологій біомедичного моніторингу, зокрема аналізу варіабельності серцевого ритму (ВСР), респіраторних ритмів і мікрівібраційних характеристик.

Дослідження, що спрямовані на аналіз реакцій автономної регуляції під впливом ритмічних стимулів низької інтенсивності, можуть закласти основу для створення персоналізованих моделей корекції вегетативного дисбалансу. Таким чином, вивчення інтегративних біорезонансних підходів є актуальним як для фундаментальної науки, так і для розробки прикладних технологій підтримання психофізіологічного здоров'я людини.

Метою нашого дослідження стала оцінка впливу інтегративних біорезонансних стимулів з адаптивним налаштуванням частоти на показники вегетативної регуляції, зокрема варіабельність серцевого ритму, дихальні ритми та індекси стрес-реактивності, а також визначення потенціалу використання цього підходу як інструменту нефармакологічної модуляції автономних процесів організму.

Дослідження проводилося на базі лабораторії біоадаптивних технологій «ІнтерБіоМед» із залученням 20 добровольців віком 20–45 років без гострих або хронічних соматичних порушень. Протокол дослідження включав три основні фази: базову (5 хв), експозиційну (15 хв) та фазу відновлення (5 хв).

Біорезонансна стимуляція здійснювалася із застосуванням низькоінтенсивного електромагнітного сигналу з частотним діапазоном 0,08–0,12 Гц. Частота стимулу могла динамічно змінюватися залежно від показників ВСР у реальному часі. Для реєстрації фізіологічних параметрів використовувалися:

- фотоплетизмографічний сенсор для аналізу ВСР;
- респіраторний датчик індукційного типу;
- акселерометр для фіксації мікрівібрацій тіла;
- програмний модуль адаптивного зворотного зв'язку.

Аналізувалися такі показники: RMSSD, SDNN, спектральні компоненти HF та LF, індекс стрес-напруги, дихальна регулярність та амплітуда респіраторних хвиль. Дані оброблялися методами статистичного аналізу з використанням середніх значень, медіан та інтерквартильного розмаху.

Біоритми організму охоплюють широкий спектр частот – від високочастотних нейронних осциляцій до повільних дихальних і серцевих ритмів. Ритмічні стимули здатні викликати явище ентрейнменту, що проявляється синхронізацією зовнішніх і внутрішніх коливань. В основі цього лежать механізми резонансної чутливості фізіологічних систем, включаючи барорефлекторні петлі та центральні автономні структури. Теоретичні моделі передбачають можливість м'якої модуляції показників ВНС через вплив на коливальні контури, проте ці гіпотези потребують експериментальної перевірки.

ВНС координує роботу серцево-судинної, респіраторної, ендокринної та інших систем. Варіабельність серцевого ритму є одним із найбільш валідних індикаторів стану автономної регуляції. Взаємодія ритмічних стимулів із дихальними та серцевими ритмами може змінювати спектральні компоненти ВСР, особливо в діапазонах HF та LF. Аналіз цих параметрів дозволяє оцінювати характер змін у симпато-парасимпатичному балансі.

Результати пілотних спостережень демонструють потенціал інтегративного біорезонансного підходу як інструмента впливу на фізіологічні ритми. Однак важливо підкреслити, що отримані зміни не можна інтерпретувати як доведені клінічно значущі ефекти.

Для оцінки динаміки показників автономної регуляції були проаналізовані зміни основних параметрів варіабельності серцевого ритму (ВСР), дихальних ритмів та індексу стрес-напруги (табл. 1–3).

Таблиця 1

Динаміка показників ВСР під впливом біорезонансної стимуляції

Показник	Базове значення (середнє)	Після стимуляції (середнє)	Різниця
RMSSD (мс)	32.4	38.1	+17.6 %
SDNN (мс)	41.2	45.0	+9.2 %
HF (мс ²)	412	485	+17.8 %
LF (мс ²)	612	640	+4.6 %

Дані таблиці 1 демонструють загальну тенденцію до підвищення парасимпатичної активності, що відображено у зростанні RMSSD та HF-компоненти. Найбільш виражені зміни відзначені за показником RMSSD.

Таблиця 2

Зміни характеристик дихальних ритмів

Параметр	До стимуляції	Після стимуляції	Коментар
Частота дихання (цикл/хв)	13,8	12,9	Тенденція до зниження
Амплітуда дихання	0,82	0,91	Більш рівномірні дихальні хвилі
Регулярність ритму (%)	71 %	84 %	Більш стабільний ритм

Отримані результати (табл. 2) свідчать про стабілізацію дихального патерну, що може бути пов'язано зі стимуляційним впливом у діапазоні, близькому до резонансної частоти дихання.

Таблиця 3

Індекс стрес-напруги (SI)

Середнє значення SI	Після стимуляції	Різниця
198	164	-17 %

Зниження індексу стрес-напруги (табл. 3) свідчить про загальне зниження симпатичного тону у частини учасників.

Аналіз отриманих даних показав чіткі тенденції зміни параметрів автономної регуляції під дією біорезонансної стимуляції. У 15 із 20 учасників спостерігалось зростання індексу RMSSD у середньому на 12–18 %, що може свідчити про підвищення парасимпатичної активності. Зростання HF-компоненти відмічено у 14 учасників, а в окремих випадках – до 20 % від базового значення. Індекс стрес-напруги знизився у 13 учасників.

Дихальні ритми демонстрували тенденцію до стабілізації:

- регулярність дихального циклу зросла у 17 учасників;
- середня частота дихання знизилася на 0,5–1,2 циклу за хвилину;
- амплітуда респіраторних хвиль стала рівномірнішою.

Додатково було відмічено зменшення мікрівібраційної активності, що може свідчити про зниження моторного напруження. Статистично значущі зміни ($p < 0.05$) зафіксовано за показниками RMSSD і HF. Інші параметри демонстрували виражені, проте не завжди статистично значущі тенденції.

Біорезонансна стимуляція спричинила помірні, але статистично значущі зміни окремих параметрів BCP (RMSSD, HF). Дихальні ритми виявили тенденцію до стабілізації та вирівнювання. Індекс стрес-напруги продемонстрував середнє зниження на 17 %.

Загалом результати вказують на те, що ритмічні стимули можуть впливати на окремі аспекти автономної регуляції, сприяючи тимчасовому відновленню балансу симпатопарасимпатичної активності. Проте дослідження не дозволяє робити клінічні висновки та потребує розширення вибірки, додавання контрольної групи та використання сліпого дизайну.

Отримані результати підтверджують доцільність продовження наукових досліджень у сфері біорезонансної модуляції ВНС. Потребують опрацювання питання стандартизації параметрів стимуляції, визначення індивідуальних варіацій чутливості, застосування нейровізуалізаційних методів (fMRI, fNIRS) для оцінки центральних автономних структур. Подальші дослідження мають включати контрольні групи, сліпі дизайни та розширені вибірки.

Отже, інтегративні біорезонансні підходи становлять перспективний напрям для вивчення механізмів взаємодії зовнішніх ритмічних стимулів із фізіологічними процесами організму. Попередні результати свідчать про можливість модифікації окремих маркерів BCP, проте для підтвердження ефективності та безпечності необхідні подальші системні дослідження.

Література:

1. Forte, G., Favieri, F., Leemhuis, E., De Martino, M. L., Giannini, A. M., De Gennaro, L., Casagrande, M., & Pazzaglia, M. (2022). *Ear your heart: Transcutaneous auricular vagus nerve stimulation on heart rate variability in healthy young participants. PeerJ, 10, e14447.*
2. Geng, D., Liu, X., Wang, Y., & Wang, J. (2022). *The effect of transcutaneous auricular vagus nerve stimulation on HRV in healthy young people. PLOS ONE, 17(2), e0263833.*
3. Olivieri, F., Biscetti, L., Pimpini, L., Pelliccioni, G., Sabbatinelli, J., Giunta, S., et al. (2024). *Heart rate variability and autonomic nervous system imbalance: Potential biomarkers and detectable hallmarks of aging and inflammaging. Ageing Research Reviews, 101, 102521.*

4. Shinba, T., Nedachi, T., & Harakawa, S. (2024). Decreases in sympathetic activity due to low-intensity extremely low-frequency electric field treatment revealed by measurement of spontaneous fluctuations in skin conductance in healthy subjects. *Applied Sciences*, 14(20), 9336.

5. Piotrkowska, D., Siwak, M., Adamkiewicz, J., Dziki, L., & Majsterek, I. (2025). The therapeutic potential of pulsed electromagnetic fields (PEMF) and low-intensity pulsed ultrasound (LIPUS) in peripheral nerve regeneration: A comprehensive review. *International Journal of Molecular Sciences*, 26(19), 9311.

УДК 159.923.2:378.22-051

**МУЛЬТИСЕНСОРНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ
ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Єрмоєнко Т.М., викладач

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
tatiana.n.eremenko@gmail.com*

В умовах зростаючої ролі англійської мови як мови міжнародної наукової та професійної комунікації особливої актуальності набуває проблема мотивації студентів технічних спеціальностей до її вивчення. Це зумовлює необхідність пошуку інноваційних методик, здатних активізувати пізнавальну діяльність студентів та забезпечити глибше засвоєння матеріалу.

Мультисенсорне навчання (МСН) постає як освітня парадигма, що використовує множинні сенсорні модальності - візуальну, аудіальну, кінестетичну та тактильну - для оптимізації когнітивних процесів засвоєння інформації [1;2].

МСН ґрунтується на нейропсихологічних дослідженнях, які доводять, що залучення кількох сенсорних каналів сприяє формуванню стійких нейронних зв'язків, підвищує концентрацію уваги та покращує довготривалу пам'ять,

допомагає долати бар'єри сприйняття, стимулює когнітивну активність та інтегрує мовний і професійний контент. Він узгоджується з методикою CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка поєднує предметні знання з мовним навчанням [3].

Для серії занять з елементами МСН для студентів технічних спеціальностей можна рекомендувати наступне: візуальні компоненти (технічні схеми, інфографіки, відеоінструкції англійською мовою), аудіальні ресурси (подкасти, озвучені діалоги, технічні презентації), кінестетичні завдання (модельовання процесів, робота з фізичними об'єктами, симуляції), гейміфікація (Smart Quiz, командні змагання, інтерактивні платформи) Важливим елементом стало використання міждисциплінарних кейсів, де англійська мова застосовувалася як інструмент для вирішення професійних завдань - наприклад, складання англомовних інструкцій до програмного забезпечення або опису будівельних процесів [2;3].

Ефективність МСН залежить від готовності викладачів застосовувати інноваційні стратегії. Дослідження показують, що педагоги, які володіють мультисенсорними методами, значно підвищують мотивацію та успішність студентів [4]. Важливою є також інтеграція МСН у систему підготовки викладачів. Адже саме педагогічна майстерність визначає успішність методики у практичному застосуванні. Викладачі мають бути готовими до використання цифрових технологій, адаптації матеріалів та створення інклюзивного освітнього середовища [4;5].

МСН також відкриває перспективи для створення міждисциплінарних курсів, де англійська мова стає інструментом опанування технічних знань. Це відповідає глобальним тенденціям інтеграції гуманітарних і технічних наук та формує новий тип фахівця - мобільного, креативного, здатного до міжнародної комунікації.

Додатково слід враховувати культурний контекст. Для українських студентів важливо, щоб навчальні матеріали відображали не лише глобальні, а й локальні реалії. Використання прикладів із національної інженерної практики, адаптованих англомовних текстів та кейсів, пов'язаних із сучасними українськими технологічними проєктами, підвищує релевантність навчання.

МСН вирізняється як потужний апарат для посилення мотивації студентів технічних спеціальностей у лінгвоосвітніх процесах, перетворюючи педагогіку на інтерактивні, релевантні та приємні модальності, тим самим долаючи мотиваційні дефіцити та підвищуючи компетентність для професійного успіху.

Література:

1. Hennebry-Leung, M., & Lamb, M. (2024). *Language learning motivation in diverse educational contexts. English Teaching & Learning, 48, 145–153.*
2. Wilcox, G., Morett, L., Hawes, Z., & Dommett, E. (2020). *Why educational neuroscience needs educational and school psychology. Frontiers in Psychology, 11, 618449.*
3. Gori, M., Price, S., Newell, F. N., Berthouze, N., & Volpe, G. (2022). *Multisensory perception and learning: Linking pedagogy, psychophysics, and human–computer interaction. Multisensory Research, 35(4), 335–366.*
4. Sturza, A. (2017). *Motivation to learn English: A case study on engineering students at the University of Oradea. Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 5(3), 517–524.*
5. Simkova, I., Pastushenko, O., & Tuliakova, K. (2023). *Multimodal interaction in a foreign language class at higher education institutions of Ukraine. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 15(1), 296–322*

УДК 378.147.091.31-021.383

**МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАУВАГИ Й АЛГОРИТМИ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ У ВИЩУ ШКОЛУ**

Жовнір М.М., PhD, доцент, Бондар Н.В., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
m.zhovnir@gmail.com

Стрімка імплементація інноваційних технологій як складника модернізації системи вищої освіти сприяє впровадженню у викладання сучасних форм і методів. Традиційна система презентації навчального матеріалу видозмінена під впливом інтенсивної інформатизації довколишнього світу, зосібна соціально-економічних, культурно-освітніх та інформаційно-технологічних трансформацій.

Урізноманітнення звичного алгоритму викладання – відгук дидактичного дискурсу на запити сучасності, нагальну потребу готувати висококваліфікованих фахівців, здатних у майбутньому конкурувати на міжнародному ринку праці з випускниками європейських закладів вищої освіти. За вимогами світових освітніх стандартів вітчизняні різнорівневі освітні заклади орієнтуються на роботу зі свідомими, креативними, здатними до пошукової діяльності, вільного вибору навчальної траєкторії, реалізації творчого потенціалу, демонстрації набутих знань, сформованих фахових умінь і навичок в умовах турбулентності в освітньому середовищі й безупинному урізноманітненні дидактичного ландшафту.

У контексті омовленого апелюємо до мультимодального підходу в навчанні, виформуваного з опертям на усвідомлення множинності інформаційних полів, в яких одночасно перебуває людина, і гетерогенності систем, які формують довколишній світ. Розгляд словесно-знакової сфери функціонування мови, зосібна того її сегмента, який корелює

з поняттям *мультиmodalність*, вербальними, просторовими, візуальними, аудіальними й іншими модусами трансляції/сприймання інформації, мультиmodalного тексту і дискурсу з акцентом на злитті їхніх візуальних, графічних і поліграфічних параметрів, зараховують до актуальних аспектів дослідження в межах гуманітарних студій.

Свідчення цікавості наукового світу до окресленої проблематики, передовсім із акцентом на її дидактичний вимір, – непоодинокі праці, присвячені розгляду різних аспектів мультиmodalності (Батринчук, 2018; Град, 2015; Каленич, 2020; Лещенко, 2022; Лильо, 2013; Макарук, 2014; 2018; Марченко, 2018; Семенюк, 2012; Шевченко, 2017; Bateman, 2014; Zhovnir, 2023; Connor, P., Gibbins, 2012; 2022; Kress, 2002; Simungala, G. & Hambaba, J., 2023; Yagi, Y. & Okada, S. & Shiobara, S. et al., 2021 тощо). Утім, отримані результати не вичерпують запитів сучасного лінгвістичного потоку.

У цій розвідці ми фокусуємо увагу на алгоритмі імплементації мультиmodalного підходу у викладання. Останній уможливує всебічний розгляд навчального тексту як способу відображення дійсності у свідомості особистості за допомогою узвичаєних знакових систем, зіставлення й порівняння процесу сприймання текстопростору, скомпонованого із гомогенних і гетерогенних компонент.

Спектр актуальних мультиmodalних технологій, методів і прийомів розширено за рахунок апробованих і вивірених часом платформ для онлайн-навчання, мультиmodalних застосунків, оновленого візуалізаційного контенту, анімації, комп'ютерної графіки, відео/аудіо контенту, вебінарів/семінарів, програм тестування моніторингу знань здобувачів освіти, електронних джерел інформації, підручників, посібників, бібліотек, хабів формату «24/7», віртуальних конкурсів і змагань, які сприяють кращому сприйманню, розумінню і засвоєнню різноформатних інформаційних блоків, оскільки це спирається на когнітивні процеси і на емоційно-вольову сферу.

Адресант, найчастіше викладач, створює нові інформаційні зразки, за допомогою поєднання вербального й невербального кодів, а також використовує автентичні з метою досягнення окресленої дидактичної мети й ефективного прагматичного впливу на адресата, здобувача освіти, добираючи при цьому один із можливих способів їх трансляції, залучаючи Інтернет, застосунки, месенджери тощо. Трансльований і опрацьований у такий спосіб навчальний контент має сприяти розвитку базових компетенцій, навчанню сприйняття, розуміння й осмислення інформації, її інтерпретації й відтворенню.

Оперування основами імерсивних навчальних технологій дає змогу поєднати віртуальні дані, трансльовані у паралельному, нашарованому на реальність середовищі, із традиційним навчальним контентом, і у такий спосіб створити парадигму відеоконтенту, аудіозаписів, текстових зразків чи графічних елементів, робота з якими занурює здобувачів освіти у навчальний контент, робить їх його активними учасниками і творцями й максимально активізує зоровий, слуховий й тактильний канали сприймання.

Окремої уваги заслуговує дидактичний мультиmodalний текст – «створений із навчальною метою утвір, що поєднує на спільному графічному полі семіотично гетерогенні складники – усний / письмовий вербальний текст і візуалізаційні елементи» [Лещенко, с. 190]. Використання гетерогенних текстових утворів покликані активізувати пізнавальну діяльність, креативну компоненту, збільшити мотивацію до опанування нових знань, умінь і навичок, залучити студентів до співпраці між собою, навчальної кооперації, діалогу, а головне – підвищити рівень засвоєння виучуваної навчальної інформації за рахунок різноманітності та інтерактивності її візуального представлення.

Отож, виважене й раціональне використання мультиmodalного підходу в навчанні сприяє трансльованню актуальної загальної, фахової, соціокультурної інформації в оновленому відповідно до сучасних запитів мультиmodalного дидактичного простору форматі, що активізує розвиток базових компетенцій, навчання сприйняття, розумінню, осмисленню й інтерпретації значних за обсягом і варіативних за тематикою інформаційних блоків.

Література:

1. Леценко Т. О. *Навчальний текст як мультимодальний лінгвовізуальний феномен: цілісність, зв'язність, інформативність. Інноваційна педагогіка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47, т. 1. С. 185–190.*

УДК 330.101.541

**ДИНАМІКА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВІЙНИ**

Жовнір Н.М., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ми всі спостерігаємо, як з кожним днем війни російська педерація провалюється в економічну чорну діру у зв'язку з впровадженням потужних санкцій (зокрема, замороження рахунків, вихід провідних компаній з рашистського ринку) у тому числі, завдяки консолідованій взаємодії нашої влади з представниками країн-партнерів.

Світові економісти прогнозують країні-агресору нищівну поразку і перший за століття (з 1917 року) зовнішній дефолт.

З такою блискавичною швидкістю падіння економіки ерефії, невдовзі ми побачимо не лише суттєве зменшення їхніх золотовалютних резервів (частина з яких заморожені на заході), а й значне скорочення запасів зброї, прострочених сухпайків та навіть того брухту, який колись був бойовою технікою.

З іншого боку, ні для кого не секрет, що війна – це неймовірно дорого. І видатки нашої держави на комплексний захист та підтримку економіки, за інформацією від глави Уряду Дениса Шмигала, становлять близько 2 млрд гривень щодня.

І тут мова лише про прямі видатки, не враховуючи наші збитки. В окремих містах, зокрема Бучі, Ірпені, Бородянці, Волновасі, Охтирці, Чернігові, Харкові, Маріуполі – окупанти буквально діють за воєнною філософією спаленої землі.

Тож ми вирішили дати оцінку української економіки під час війни за допомогою таких факторів:

- ВВП. В результаті повномасштабного вторгнення росії, падіння ВВП України у 2026 році може становити від -10% (прогноз МВФ) до -35-40% (попередній прогноз українського уряду) за умови, що окуповані росією території не розширюватимуться, а активна фаза війни не триватиме довше кількох місяців.

- Ділова активність. Понад половина компаній-членів Європейської бізнес-асоціації в Україні припинили або призупинили свою діяльність у воєнний час (57%). Серед меншого бізнесу ситуація схожа. За даними опитування КШЕ та Gradus, близько 39% компаній зупинили свою діяльність і ще 20% практично не працюють. Наразі ділова активність відновлюється дуже повільно.

- Експорт. Експорт товарів з України обмежений логістикою. Російські війська заблокували українські порти в Азовському та Чорному морях. Водночас дорожня та залізнична інфраструктура може переправити обмежені обсяги товарів в Україну в ЄС, в тому числі через масову евакуацію українців та блокпости. Залізниця була перевантажена евакуаційними поїздами.

- Морем Україна перевозила 62% загальної доларової вартості товарів, залізницею - 12%, автомобільним транспортом - 23%.

- Імпорт. В березні Україна експортувала 50% товарів від лютого обсягу (\$2,7 млрд). Чверть експорту - залізна руда, водночас експорт металів майже припинився. Експорт сільськогосподарської продукції знизився вчетверо порівняно з лютим.

- Інфляція. Дані інфляції, опубліковані Держслужбою статистики, показують зростання споживчих цін у березні на 4,5% порівняно з лютим. У річному вираженні зростання цін, ймовірно, опиниться у районі 15-20%. Зараз зростання цін стримується регульованими цінами на паливо, газ, опалення та електроенергію, а також фіксованим обмінним курсом.

- Інвестиції. Всі інвестиції в Україну - заморожені. Нові інвестиції будуть пов'язані тільки з перебазуванням виробничих потужностей компаній (більше 1500 компаній подали заявки на релокацію) із "гарячих регіонів", будівництвом житла для внутрішньо переміщених осіб та державними інвестиціями у відновлення інфраструктури.

- Банківський сектор. За попередніми оцінками кількох банків, було втрачено 50-70% грошового потоку від кредитів - відсотки та погашення. Однак проблеми з ліквідністю були вирішені завдяки наданню НБУ бланкових кредитів рефінансування. До кінця війни було скасовано норми пруденційного регулювання: вимоги до капіталу, ліквідності, кредитного ризику. Знецінення валюти було незначним завдяки блискавичній реакції НБУ, який зафіксував офіційний обмінний курс одразу після вторгнення на рівні 29,25 UAH/USD, а заборона на операції в іноземних валютах послабила тиск на гривню. Курс чорного готівкового ринку на початок квітня становив 31-33 UAH/USD, в межах 10% від офіційного.

- Завдані війною збитки. На 8 квітня 2024 року загальні задокументовані фізичні збитки оцінювалися в \$80 млрд, підрахував консорціум Інституту КШЕ (аналітичний підрозділ Київської школи економіки), Центру економічної стратегії, Антикорупційного штабу, Інституту аналітики та адвокації, Transparency International Ukraine та Prozorro.Sale. Здебільшого ця сума припадає на транспортну інфраструктуру, автошляхи, залізниці, мости, порти та аеропорти (\$39 млрд) а також житло (\$29 млрд). Повідомлялося про пошкодження чи руйнування близько ста промислових підприємств. Збитки промислових активів становлять \$6,7 млрд. На дев'ять найбільш постраждалих регіонів припадає 30% національного ВВП України.

- Металургія. Металургія втратила щонайменше 30% своїх активів. Маріупольські метпідприємства "Азовсталь" та "ММК Ілліча" з групи Метінвест Ріната Ахметова, відповідно другий і третій за розмірами металургійні заводи України. Наразі вони фактично зруйновані. Найбільший коксохім - Авдіївський коксохімічний завод сильно пошкоджено. Інші металургійні заводи - найбільший комбінат "АрселорМіттал Кривий Ріг" і четверта за величиною "Запоріжсталь" були зупинені. Обидва заводи поступово відновлюють виробництво. Підприємства з видобутку залізної руди працюють на 30-40% потужності.

- Паливо та енергетика. Збитки у цьому секторі обмежилися руйнуванням Кременчуцького нафтопереробного заводу, деяких об'єктів відновлюваної енергетики, мереж передачі електроенергії та розподілу газу. Кременчуцький НПЗ - був єдиним в Україні нафтопереробним заводом. Росія також свідомо атакувала паливні сховища по всій території України. В результаті паливо тепер на 100% імпортується і з інших країн. Незважаючи на жахливі картини нападу на Запорізьку атомну електростанцію, електрогенерація переважно не пошкоджена, за винятком кількох теплових станцій на північному сході. У перші дні війни Україна від'єдналася від російської/білоруської енергосистеми та підключилася до ENTSO-E, єдиного європейського ринку електроенергії.

- Міграція та людський капітал. За оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з 24 лютого 2022 року з України виїхало 4,2 млн осіб. До цього у період з 21 по 23 лютого з Донецької та Луганської областей до Російської Федерації переїхало 113 000 осіб. Внутрішня міграція дуже впливає на розвиток людського капіталу і може стати істотним фактором перерозподілу людських ресурсів усередині країни. Дослідження внутрішньої міграції в Україні, проведене Міжнародною організацією з міграції (МОМ) у період з 9 по 16 березня, показало, що майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни - переважна більшість з них залишила свої будинки або на початку

війни, або коли вона досягла їхнього району. Значна частина внутрішньо переміщених осіб (ВПО) - це представники вразливих груп.

Література:

1. Бізнес Цензор, *Що відбувається з економікою України під час війни*, 2022. URL: https://biz.censor.net/resonance/3334083/scho_vidbuvayetsya_z_ekonomikoyu_ukrayiny_pid_chas_viyiny

УДК 338:378

**СТРАТЕГІЧНІ КОНТЕКСТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Заяць Т.А., доктор економічних наук, професор,
Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи
scap@online.ua

Комеліна О.В., доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
komelinaolha@gmail.com

***Анотація.** В умовах сучасних трансформаційних змін та інтеграції України до ЄС особливої актуальності набуває проблема стратегічного управління розвитком вищої освіти як інноваційної екосистеми. В таких умовах змінюється роль вищої освіти у формуванні інноваційної економіки та забезпеченні конкурентоспроможності держави, що супроводжується поглибленням процесів цифровізації, формуванням гібридних освітніх моделей, посиленням ролі університетів у національних інноваційних екосистемах, що відбувається у контексті глобальної конкуренції за таланти тощо. Дослідження сучасних викликів і можливостей у розвитку інноваційних екосистем вищої освіти, переосмислення стратегічних засад їх розвитку, впровадження нових механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності як на національному, так і глобальному рівнях створюють нові стратегічні контексти їх подальшого розвитку. Сучасні моделі розвитку інноваційних екосистем вищої освіти й стратегії їх розвитку мають базуватися на нових принципах та урахувувати кращий досвід розвитку освітнього та дослідницького простору країн ЄС. Розвиток сучасних теорій, методів, технологій, інструментів управління науковим потенціалом інноваційної екосистеми вищої освіти з урахуванням європейських підходів до організації освітньої й наукової діяльності має бути спрямованим на реалізацію принципів відкритої науки, відкритих практик, відкритих інновацій та передбачати формування нового інформаційного забезпечення як організації наукових досліджень, так і відповідного стратегічного управління.*

***Ключові слова:** вища освіта, інноваційна екосистема, трансформація, стратегічні контексти.*

***Вступ.** В умовах глибоких трансформаційних змін, прискореної цифровізації, активної інтеграції України у європейський освітній і науковий простір проблеми стратегічного розвитку інноваційної екосистеми вищої освіти набувають ключового значення. Інноваційна екосистема вищої освіти перетворюється на потужний драйвер інноваційного розвитку, формування людського капіталу та зміцнення конкурентоспроможності держави. Нові глобальні тренди – конкуренція за таланти, розвиток гібридних освітніх моделей, зростання ролі університетів як центрів генерації знань та інновацій – вимагають переосмислення стратегічних підходів до управління освітнім та науковим простором. У цьому контексті важливо визначити й осмислити стратегічні пріоритети, у межах яких має розвиватися інноваційна екосистема вищої освіти України, а також окреслити сучасні можливості, інструменти та механізми забезпечення її конкурентоспроможності у національному та глобальному вимірах.*

Методологія дослідження. Дослідження сучасних теоретичних і методологічних підходів до розвитку інноваційної екосистеми вищої освіти (ІЕС ВО), їх систематизація й узагальнення дають змогу розглядати її як комплексну динамічну систему взаємодій між установами вищої освіти, науковими організаціями, бізнесом, державою, громадянським суспільством, міжнародними, національними, регіональними та локальними стейкхолдерами [1-6]. Поєднання досліджень щодо становлення і розвитку ІЕС ВО і формування людського капіталу з урахуванням трансформаційних змін у соціальній, економічній, екологічних сферах та сфері управління в Україні створюють основу для прискорення прогресивних зрушень в освітній і науковій сферах на принципах відкритості, взаємодії, підприємливості, цифрової інтегрованості, стійкого розвитку, забезпечення суспільного прогресу й технологічного прориву, підвищення інноваційної активності у підприємницькій діяльності.

Проведення досліджень щодо ІЕС ВО потребує використання системного підходу, методів аналізу і синтезу, узагальнення та систематизації, порівняльного та економіко-статистичного аналізу динаміки та результативності розвитку наукового потенціалу вищої освіти, оцінювання ефективності організаційно-економічних й правових механізмів його забезпечення в Україні, що дає змогу визначити стратегічну функцію вищої освіти. Методологічно важливим у цьому контексті є реалізація ціннісного підходу до розуміння процесів розвитку ІЕС ВО, що урахує наявність тривірневих зав'язків і відносин (минулого, сучасного, майбутнього). Застосування інтегрованого підходу до системного оцінювання ІЕС ВО у цілому та її складових, ресурсних, функціональних та цільових компонент, впливу зовнішніх і внутрішніх факторів дає змогу визначати стратегічні контексти побудови цілісної системи управління її розвитком.

Еволюція підходів щодо змісту та сутності поняття ІЕС ВО є результатом еволюції суспільного прогресу, супроводжується зміною її цілей та пріоритетів, що визначає зміну стратегічно важливих напрямів розвитку науки та її потенціалу, удосконалення механізмів організації наукової діяльності у напрямі підвищення її результативності. Кожний етап розвитку наукового потенціалу ІЕС ВО характеризується особливостями соціально-економічного контексту та управлінської парадигми. Отже, розвиток ІЕС ВО вимагає збереження та розвитку наявного потенціалу, адаптації до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища і глибоких перетворень у результаті зміни ключових політичних економічних, соціальних, екологічних пріоритетів. Основними характеристиками сучасного етапу розвитку ІЕС ВО в Україні є зміщення акценту від централізованого до стратегічного управління на рівні університетів, що має бути орієнтовано на забезпечення їх гнучкості, інноваційності, європейської та глобальної інтеграції, що будується на основі результатів інтелектуальної діяльності.

У сучасних умовах складність управління розвитком ІЕС ВО полягає у забезпеченні її стратегічної стійкості й адаптації до трансформаційних змін, а також здатності зберігати унікальність і функціональність. Це вимагає дослідження суб'єктного потенціалу ключових учасників ІЕС ВО, їх наукового потенціалу, оцінювання результативності механізмів забезпечення розвитку ІЕС ВО на різних рівнях (організаційному, галузевому, національному, глобальному). Потенціал ІЕС ВО слід розглядати як комплексний результат, що включає: (1) загальний потенціал внутрішнього середовища організацій вищої освіти (здатність їх суб'єктів до генерування креативних ідей, спроможності розроблення наукових та інноваційних проєктів); (2) потенціал організацій щодо впровадження (інтеграції) одержаних наукових та освітніх результатів під час прийняття стратегічно важливих управлінських рішень для забезпечення іміджу та конкурентоспроможності університетів на національному і міжнародному рівні. Потенціал ІЕС ВО, як самоорганізованої системи, визначається сукупним потенціалом її конкретних суб'єктів, що, як правило, мають різні інтереси, можливості інформаційного обміну знаннями, стратегічні пріоритети, ресурси, механізми взаємодії, здатність до реалізації конкретних цілей і завдань інноваційного розвитку та усвідомлення цінностей задіяних стейкхолдерів і суспільства у цілому [7]. Забезпечення стійкості ІЕС ВО є складною проблемою, що потребує дослідження бар'єрів і перешкод у її становленні та розвитку, забезпеченні здатності протистояти зовнішнім викликам [8]. Відповідно динаміка розвитку

ІЕС ВО та її ефективність визначаються здатністю розвивати складні взаємозв'язки між суб'єктами системи з особливим акцентом на інновації.

Таким чином, ключовою метою побудови та розвитку ІЕС ВО є створення, трансфер і комерціалізація нових знань, формування інновацій та розвиток людського капіталу. Основним результатом ІЕС ВО є створення багатофункціонального інтелектуально-інноваційного простору, де вища освіта забезпечує: формування нових компетентностей (креативність, критичне мислення, цифрова грамотність, підприємливість тощо); генерує нові знання, дослідження, технології; виступає інноватором (створення, тестування, впровадження інноваційних рішень тощо); розвиває партнерські відносини з бізнесом; забезпечує підтримку та реалізацію економічних, соціальних, екологічних проектів на рівні територіальних громад та виступає драйвером регіонального інноваційного розвитку.

Основою для розуміння процесів формування ІЕС ВО є підхід, що закладений у Європейських принципах вдосконалення навчання: навчання, викладання і дослідження є взаємопов'язані та збагачують один одного (принцип 6). Це передбачає насамперед поєднання наукових досліджень та освітньої діяльності у діяльності науково-педагогічних працівників, заохочення студентів до участі у дослідженнях і створенні нових знань тощо. При цьому не можна не враховувати такі підходи щодо розуміння складових ІЕС ВО: інтелектуальна, емоційна, духовна, лідерська, особистісна, творча, людська, кадрова тощо. Разом з тим слід відмітити, що на розвиток ІЕС ВО впливають інституційні, інфраструктурні, інформаційні та мотиваційні фактори. Нові методологічні підходи до оцінювання ІЕС ВО розширюють можливості стратегічного управління її розвитком на рівні організацій, регіонів, держави. Вагому роль у ІЕС ВО відіграють процеси цифровізації та цифрової трансформації та їх вплив на результативність наукової діяльності через широке використання нових технологій, методів, інструментів у проведенні досліджень.

Аналіз діючого законодавчого забезпечення та наукових досліджень з цієї проблематики, вивчення практичного досвіду розвитку наукового потенціалу закладів вищої освіти щодо розвитку ІЕС ВО в Україні дає змогу визначити ряд дискусійних питань, що мають прояв як на загальнодержавному рівні, так і рівні конкретних закладів вищої освіти: (1) неоднозначність шляхів оптимізації та механізмів забезпечення розвитку суб'єктного потенціалу вищої освіти; (2) відсутність єдиного підходу до оцінювання наукової діяльності структурних підрозділів та закладів вищої освіти у цілому; (3) слабкі мотиваційні механізми стимулювання наукової діяльності науково-педагогічних працівників університетів; (4) недостатній рівень організаційного та інформаційного забезпечення розвитку наукового потенціалу університетів; (5) декларативність цілей розвитку наукового потенціалу університетів як на рівні МОН України, так і усередині університетів; (6) відсутність чіткої системи стратегічних пріоритетів, шляхів їх досягнення, джерел фінансування розвитку сучасного наукового потенціалу закладів вищої освіти.

Ключовими аспектами стратегічного управління розвитком ІЕС ВО є: унікальність та цінність; спрямованість на критичні види діяльності; високий рівень ризику; оптимальність розподілу ресурсів; оптимізація планів розвитку; управлінська адаптація до змін; лідерство; організаційна культура; гнучкість та адаптивна реакція на зміни; узгодженість цілей та політик та ін. [10].

Таким чином, в умовах інтеграції України до Європейського освітнього та його наукового простору значно зростає роль стратегічного підходу до управління розвитком потенціалу ІЕС ВО. Формування ефективної науково-дослідної діяльності в університетах потребує усвідомлення історичних трансформацій наукової сфери, визначення її структури та виявлення основних чинників (драйверів), що забезпечують її динамічне зростання.

Висновки. Основою концепції стратегічного управління розвитком ІЕС ВО має бути розбудова можливостей, що дають змогу визначити цінності організацій, потенційних партнерів, конкурентні позиції суб'єктів ІЕС ВО та переваги на ринку інтелектуальної власності, інновацій, інвестицій. Таким чином, стратегію розвитку ІЕС ВО можна розглядати як: спосіб створення

унікальної та ціннісної позиції вищої освіти в умовах конкуренції; забезпечення відповідності між наявним науковим потенціалом та напрямками наукової діяльності організацій; спрямованість на пошук рішень щодо розвитку ІЕС ВО в умовах посилення глобальної конкуренції та глобальних викликів, що супроводжуються зростанням ризиків у розвитку сучасного бізнес-середовища.

Література:

1. Yang, Z., Chen, H., Du, L., Lin, C., & Lu, W. (2021). *How does alliance-based government-university-industry foster cleantech innovation in a green innovation ecosystem? Journal of Cleaner Production*, 283, 124559.
2. Gu, Y., Hu, L., Zhang, H., & Hou, C. (2021). *Innovation ecosystem research: Emerging trends and future research. Sustainability*, 13(20), 11458.
3. Thomas, E., Faccin, K., & Asheim, B. T. (2021). *Universities as orchestrators of the development of regional innovation ecosystems in emerging economies. Growth and change*, 52(2), 770-789.
4. Haidegger, T. P., Galambos, P., Tar, J. K., Kozlovsky, M., Zrubka, Z., Eigner, G., & Rudas, I. J. (2024). *Strategies and outcomes of building a successful university research and innovation ecosystem.*
5. Thomas, E., Faccin, K., & Asheim, B. T. (2021). *Universities as orchestrators of the development of regional innovation ecosystems in emerging economies. Growth and change*, 52(2), 770-789.
6. Федулова, Л. (2016). *Інноваційна екосистема університету. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, (4), 162-177.
7. Тимченко, Д. Я. О. (2020). *Проблеми створення інноваційної екосистеми в Україні. Bulletin of the National Technical University «KhPI». Series: Strategic management, portfolio, program and project management*, (2), 56-63.
8. *Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації / І. Драч, О. Петроє, О. Бородієнко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 16 с.*
9. *Розвиток систем забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти в контексті стійкого розвитку: монографія / О. Воробйова, В. Луговий, О. Паламарчук, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, В. Ткаченко; за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 92 с. DOI, ISBN 978-617-7486-44-1*
10. Rozanna, M., Ahadiat, A. *What is strategic management research? Annals of Management and Organization Research*. 2023. Vol. 4(4). P. 271-280. DOI: doi.org/10.35912/amor.v4i4.1622

УДК 738.071.7(477:100):323.1(=161.2)

УКРАЇНЬСЬКА КЕРАМІКА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНЬСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Зіненко Т.М., кандидат мистецтвознавства, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

tezinenko@gmail.com

Зіненко А.В. мистецтвознавець, музеєзнавець
alizin21@gmail.com

Українська кераміка – одна з найбільш тяглих і символічно насичених сфер декоративного мистецтва. Вона завжди була чутливою до соціокультурних змін, поєднуючи у собі народні ремісничі традиції, етнокультурні архетипи та індивідуальні авторські пошуки. Починаючи з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022, кераміка опинилася у ситуації глибокої трансформації. Війна стала каталізатором не лише матеріальних криз і руйнування інфраструктури, а й переосмислення

художниками природи глини, вогню, землі та образу людини – ключових категорій, що формують керамічну художню мову.

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасне українське керамічне мистецтво перетворилося на простір боротьби за ідентичність, пам'ять і культурну суб'єктність. Кераміка не лише відображає досвід війни, а й стає частиною гуманітарного опору та боротьби за ідентичність. Це знаходить свій вияв у створенні монументальної керамічної скульптури (проекти «Вогонь запеклих не пече» (Опішне, 2024та ін.), арттерапевтичних практик і культурної дипломатії.

Тож метою даного дослідження є комплексний аналіз трансформацій української художньої кераміки в умовах російсько-української війни, її матеріальних, семіотичних та інституційних вимірів. У цьому контексті варто визначити ключові виклики, перед якими постало керамічне мистецтво після початку війни; проаналізувати зміни у художній мові та тематиці української кераміки; розглянути інституційні та освітні трансформації у сфері керамічного мистецтва; окреслити перспективи розвитку кераміки в умовах повоєнної реконструкції.

Дослідженням сучасної української кераміки займаються провідні науковці: О. Пошивайло, З. Чегусова, О. Школьна, О. Корусь та інші. Однак вплив війни на художню кераміку фактично не має ґрунтового теоретичного осмислення. У сучасних студіях зустрічаються лише окремі статті про роль мистецтва під час війни, але комплексного аналізу матеріальної, образної та інституційної трансформації кераміки досі не створено.

З точки зору економічних викликів, найбільших втрат зазнали регіони промислової кераміки Донбасу: Часів Яр, Дружківка, Слов'янськ, де знаходяться найбільші у Європі промислові поклади глин. Знищення або пошкодження майстерень, складів, виробничих будівель та випалювальних печей спричинило фактичне припинення роботи або вимушену релокацію численних виробництв (Заводи «Zeus-ceramic», «Керамічні маси Донбасу», «Кераммаш», «Часів'ярський вогнетривкий комбінат» та ін.). Дався взнаки дефіцит електроенергії, газу, перевезень та імпортованих матеріалів (пігментів, глазурей, технологічного обладнання) змусив митців переходити до локальних технік, малих форм і експериментів.

Особливого значення набув процес внутрішньоукраїнської та зовнішньої міграції митців. Українці художники живуть і працюють у Іспанії (Юрій Мусатов), Німеччині (Лара Антонова), Фінляндії (Олександр Мірошніченко), Франції (Ліза Портнова) де вони ведуть активне мистецьке життя, беручи участь у виставках та міжнародних фестивалях кераміки. Чимало художників-керамістів з початку війни вступили до лав ЗСУ і загинули, захищаючи свободу і незалежність нашої Батьківщини. Серед них – випускники кафедри образотворчого мистецтва Святослав Пашинський (1978 –2022) та Володимир Бутко (1985 – 2024).

Роки війни спричинили образні та тематичні трансформації у керамічних творах. Як це не парадоксально, але українські митці уникають теми руйнування, а зосереджуються на тематиці створення, єднання, відображення одвічних цінностей. Звернення до глини (землі) як до архетипа, набуло сакрального значення, символізуючи повернення до коренів, зв'язок із землею як частиною національної ідентичності. Тобто, керамічна скульптура стає медіумом, що дозволяє говорити про те, що важко висловити словами.

З перших днів війни спостерігається активна міжнародна підтримка українських художників-керамістів як поважними мистецькими організаціями (Міжнародна академія кераміки ІАС-АІС) так і окремими закордонними партнерами з Великої Британії, США, Туреччини, Німеччини та інших країн. Окремі художники, видавці, галеристи висловлюють підтримку українським мистецьким ініціативам: «Це частина боротьби: українська національна ідентичність та українська культура. Я палко вірю у свободу та справедливість. Будь ласка, знайте, що, дозволяючи нам спробувати допомогти, ви зробите величезний подарунок усім, хто розуміє та вірить у вашу боротьбу», – написав у своєму листі до авторів даного дослідження відомий американський художник Марк Лейтхольд. Двері своїх

керамічних резиденцій безкоштовно відкрили для українських художників Данія, Польща та інші країни.

У часи війни спостерігається активний розвиток онлайн-платформ, поява цифрових архівів української кераміки, віртуальних музеїв (наприклад, Віртуальний музей Миколи Теліженка).

Глина стає провідним інструментом і засобом психологічної реабілітації, арт-терапії, відновлення ментального здоров'я. Набувають популярності проекти і студії, що працюють з ветеранами, переселенцями, дітьми війни.

Українська кераміка має потенціал у майбутньому перетворитися на одну з ключових галузей креативних індустрій авторського дизайну, здатну конкурувати на світових ринках у сфері арт-об'єктів, інтер'єрного та ландшафтного дизайну. Але для цього потрібні програми інвестицій, культурних грантів та реконструкційних проектів на державному й міжнародному рівнях.

Таким чином, українська кераміка в умовах російсько-української війни набуває нових сенсів – від ремісничої або декоративної практики вона трансформується у потужний художній та символічний концепт. Війна висвітлила крихкість і водночас силу матеріалу, актуалізувала теми травми, пам'яті та спадщини. Попри інфраструктурні втрати, економічні труднощі та міграцію кадрів, галузь демонструє стійкість і здатність до відновлення.

Кераміка стає не просто мистецькою практикою, а важливим соціокультурним явищем, що бере участь у формуванні гуманітарного фронту, міжнародної репрезентації України та збереженні української національної ідентичності.

УДК 728.1:711.16](477):355.1-021.68

ФАЗИ ВІДНОВЛЕННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ НОВОЇ ПОВОЄННОЇ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ В УКРАЇНІ

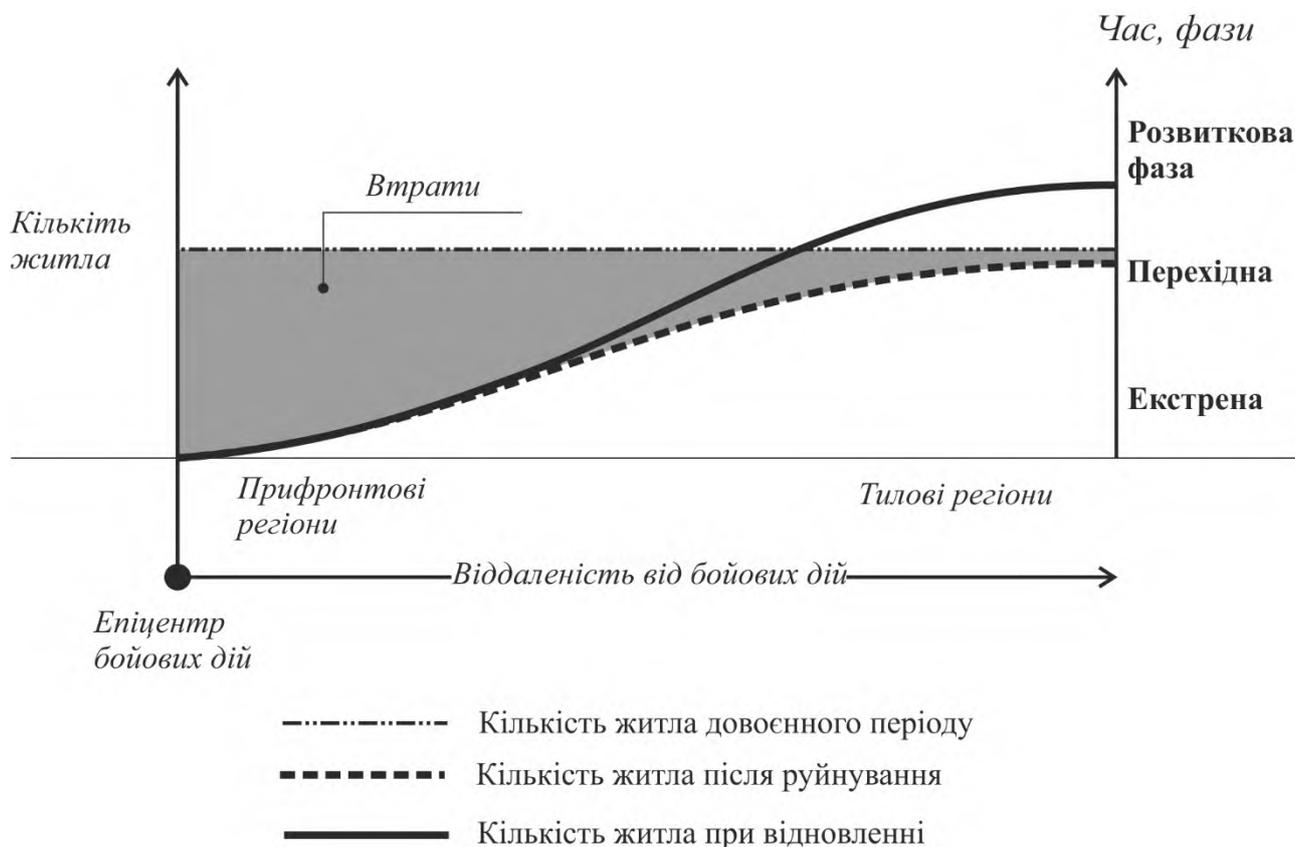
Зосім С.А., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
stanislav_zosim@nupp.edu.ua

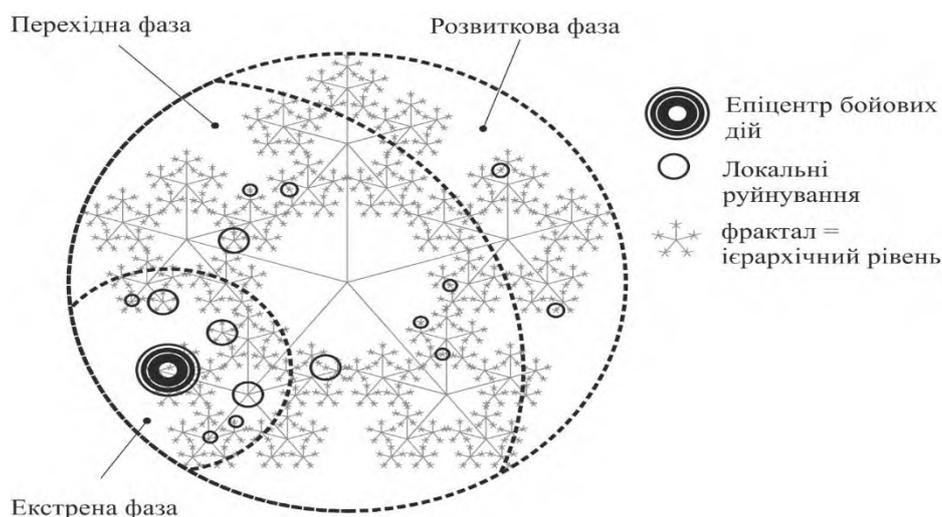
Формування житлової забудови у повоєнний період є наслідком складної взаємодії між соціально-політичним контекстом, наявними ресурсами та рівнем безпеки. В умовах довготривалого конфлікту в Україні процес відбудови не є лінійним. Зміна факторного впливу в часі диктує необхідність адаптивних рішень, де тип забудови є інструментом просторової адаптації. Актуальність дослідження обумовлена потребою у гнучких стратегіях, що враховують динаміку змін — від фізичного захисту до сталого розвитку. Метою роботи є аналіз просторових аспектів фазовості відновлення. Методика базується на системному підході та адаптації класичних моделей відновлення (Kates & Pijawka, 1977; Quarantelli, 1995) до умов сучасного військового конфлікту.

Спіраючись на модель Кейтса та Паявки (Kates & Pijawka, 1977), логіка відновлення розглядається як послідовність періодів (від ліквідації наслідків до реконструкції), що можуть накладатися один на одного. Типологічне наповнення фаз визначено за класифікацією Е. Карантеллі (Quarantelli, 1995), який розмежує «екстремний прихисток» (sheltering), що забезпечує виживання, та «тимчасове житло» (housing), що дозволяє відновити рутину. Інтеграція цих підходів дозволила виділити три ключові фази в Україні. Перша, *екстрена фаза* (відповідає emergency sheltering), характеризується фізичною загрозою та вимагає швидких рішень (мобільні укриття). Друга, *перехідна фаза* (temporary housing), фокусується на відновленні рутини через модульні містечка та реконструкцію. Третя, *фаза розвитку* (permanent housing), передбачає капітальне будівництво та реалізацію

генеральних планів. Встановлено, що ці фази не настають одночасно на всій території держави; їх визначає віддаленість від епіцентру бойових дій.

Рис. 1. Схема відновлення житлового фонду в системі регіонального розселення в умовах довготривалого конфлікту

Рис. 2. Модель відновлення житлового фонду в ієрархічній структурі системи житлового середовища в умовах тривалого військового конфлікту

Аналіз демонструє виразну регіональну нерівномірність. Тиллові західні території фактично знаходяться у «фазі розвитку» (permanent housing), де споруджується капітальне житло. Центральні регіони часто перебувають у «перехідній фазі», зосереджуючись на

технологіях швидкого монтажу. Натомість прифронтові зони залишаються в «екстремній фазі», де пріоритетом є фортифікація. Ця просторова залежність ілюструє, що система балансується за рахунок тилових регіонів, які компенсують втрати житлового фонду шляхом інтенсифікації будівництва (Рис. 1).

Просторовому аспекту властива інваріантність фазовості, що простежується на всіх ієрархічних рівнях. Навіть у тиловому місті локальне руйнування відкидає конкретний об'єкт в «екстремну фазу» (потреба у прихистку), тоді як сусідні квартали функціонують у режимі розвитку. Ця неоднорідність представлена ієрархічною моделлю, яка демонструє одночасне перебування елементів системи на різних етапах відновлення залежно від локалізації загрози (Рис. 2).

Висновки свідчать, що ігнорування просторової диференціації фаз призводить до помилок у плануванні. Відновлення не може бути рівномірним покриттям території. Ефективна стратегія має базуватися на гнучкій моделі: мобільні рішення (*sheltering*) для зон ризику та капітальні проекти (*permanent housing*) для безпечних зон, що виступають донорами житла.

Література:

1. Kates, R. W., & Pijawka, K. D. (1977). *From Rubble to Monument: The Pace of Reconstruction*. In J. E. Haas, R. W. Kates, & M. J. Bowden (Eds.), *Reconstruction Following Disaster* (pp. 1–23). MIT Press.

2. Quarantelli, E. L. (1995). *Patterns of sheltering and housing in US disasters*. *Disaster Prevention and Management*, 4(3), 43–53.

УДК: 37.015.3:613.7.

**ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ:
СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Кетова О.М., кандидат медичних наук

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

zyatina_e@ukr.net

Орлова Ю.А., доктор філософії,

Полтавський державний медичний університет

13vollmond13@gmail.com

Проблема збереження та зміцнення здоров'я підрастаючого покоління є актуальною для будь-якого суспільства. Заклади вищої освіти (ЗВО) відіграють ключову роль у цьому процесі, адже здобувачі вищої освіти проводять у них значну частину свого часу. Завдання сучасної освіти полягає не лише в наданні знань, а й у формуванні здоров'язбережувальної компетентності – здатності застосовувати знання та навички для збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Здоров'язбережувальні технології (ЗБТ) – це система заходів, що включає взаємозв'язок і взаємодію всіх факторів освітнього середовища, спрямованих на збереження здоров'я дитини на всіх етапах її навчання та розвитку.

Метою даної статті є аналіз та узагальнення, оцінка вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження цих технологій.

В Україні впровадження ЗБТ регулюється нормативно-правовою базою та освітніми програмами, зокрема концепцією "Нова українська школа" (НУШ), яка визначає здоров'язбережувальну компетентність як одну з ключових. Основні напрями реалізації ЗБТ в Україні включають низку напрямів.

По-перше це створення безпечного освітнього середовища, особливо в умовах війни. Цей аспект є фундаментальною умовою для забезпечення здоров'я, благополуччя та

ефективного навчання всіх учасників освітнього процесу – студентів, педагогів та батьків. Це комплексне поняття, яке охоплює фізичні, психологічні та соціальні аспекти.

Ключові складові безпечного освітнього середовища характеризується трьома основними компонентами: безпечні та комфортні умови навчання і праці (фізична безпека); комфортна міжособистісна взаємодія (психологічна безпека); відсутність будь-яких проявів насильства та дискримінації. Фізична безпека передбачає наявність умов, що захищають життя та здоров'я учасників освітнього процесу від зовнішніх та внутрішніх загроз. Не менш важливим є належні санітарно-гігієнічні умови (дотримання норм освітлення, температурного режиму, якості повітря, забезпечення чистоти приміщень та наявності чистої питної води). Також важливим є забезпечення ергономіки та інфраструктури (обладнання спортивних майданчиків, забезпечення доступності для людей з інвалідністю) та необхідні заходи безпеки (наявність укриттів, систем протипожежної безпеки, кнопок термінового виклику поліції, огороження території закладу, контроль доступу до приміщень). Організація укриттів в умовах воєнного стану в Україні критично важливим є облаштування та готовність найпростіших укриттів (підвальних приміщень) для захисту учасників освітнього процесу.

Наступною важливою складовою є психологічна безпека, реалізація емоційного благополуччя, захищеності та можливості самореалізації особистості в освітньому просторі. Це стосується створення атмосфери взаємоповаги, довіри та підтримки між студентами, викладачами та адміністрацією. Значна увага призначається запобігання насильству та булінгу (цькуванню), розробка та впровадження чітких правил поведінки, процедур реагування на випадки насильства, проведення профілактичної роботи та тренінгів для всіх учасників процесу. Виявленню подібних інцидентів допомагає, у тому числі анонімне анкетування та забезпечення доступу до психологічної допомоги, консультування, створення програм з управління стресом, особливо актуальних в умовах війни.

Соціальна та правова безпека визначається не менш важливою. Цей аспект включає дотримання прав і норм для всіх учасників освітнього процесу, а також взаємодію з громадою та правоохоронними органами.

Створення вищеперахованих аспектів безпечного освітнього середовища в Україні регулюється низкою нормативних документів, включаючи Конституцію України, Закони України "Про освіту", "Про повну загальну середню освіту", Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. Останні зміни до законодавства посилюють вимоги до фізичної безпеки у ЗВО, зокрема щодо інженерно-технічного укріплення та засобів охорони.

Фізкультурно-оздоровча робота в ЗВО - цілеспрямований, системний процес набуття людиною необхідних знань, умінь, навичок та цінностей, що сприяють збереженню, зміцненню та відновленню її фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я. В освітньому контексті один із пріоритетних завдань, що закладає основи для здорового способу життя протягом усього подальшого життя необхідна система заходів, спрямованих на залучення студентів і викладачів до занять фізичною культурою з підвищення захисних властивостей організму, стійкості до захворювань та негативних чинників зовнішнього середовища, компенсація дефіциту руху, який виникає через значне навчальне навантаження та сидячий спосіб життя. Під таких заходів належать проведення змагань, олімпіад, днів здоров'я, туристичних походів, що сприяють популяризації спорту та активного відпочинку. Враховуючи сучасні можливості, необхідні застосування фітнес-додатків, онлайн-платформ з фізичних вправ, що робить заняття більш сучасними та цікавими. Також важливими є додавання елементів психогімнастики та кінесіологічних вправ для гармонійного розвитку нервової системи та психічного здоров'я. Формування культури здоров'я охоплює, як пізнавальний (когнітивний) компонент повинен бути втілений у навчальний процес на лекційних та практичних заняттях для оволодіння науковими знаннями про здоров'я, його

цінність, чинники, що впливають на нього, та методи його збереження (гігієна, харчування, фізична активність, профілактика захворювань).

Основна мета психологічного супроводу — сприяти повноцінному розвитку особистості, створювати умови для її самореалізації, адаптації до умов освітнього середовища та надання своєчасної допомоги у вирішенні різноманітних психологічних проблем. Необхідно зазначити про врахування індивідуальних особливостей студентів, їхніх інтересів, здібностей, рівня розвитку пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та міжособистісних стосунків. Ефективний психологічний супровід є невід'ємною частиною здоров'язбережувальних технологій в освіті, що забезпечує гармонійний розвиток особистості та позитивне функціонування ЗВО.

Активне використання інноваційних технологій у контексті здоров'язбережувальних технологій в освіті передбачає застосування сучасних цифрових інструментів та підходів для підвищення ефективності навчання, залучення студентів та формування стійких навичок здорового способу життя.

Напрями використання інноваційних технологій (Massive Open Online Courses, Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR)). Використання онлайн-курсів та вебінарів для поширення знань про здоров'я, правильне харчування, фізичну активність та профілактику захворювань. Це робить інформацію доступною незалежно від місця та часу. Також створення освітніх відеоуроків та аудіоподкастів для демонстрації фізичних вправ, технік релаксації, надання першої допомоги тощо. Це ефективний інструмент для візуального та слухового сприйняття інформації. Ці технології забезпечують захопливий та інтерактивний досвід навчання. Наприклад, можливо віртуально "відвідати" змодельовану ситуацію, відпрацювати навички першої допомоги або медичні процедури в безпечному, контрольованому середовищі без ризику для реальних пацієнтів. Також такі можливості надають використання симуляторів (від простих манекенів до складного програмного забезпечення), що дозволяє експериментувати, аналізувати ситуації та приймати рішення в умовах, наближених до реальних. За сучасних умов можливе використання мобільних додатків та пристроїв (mHealth, Wearable devices), які допомагають відстежувати фізичну активність, якість сну, харчування, рівень стресу. Це сприяє персоналізованому підходу до здоров'я та формуванню самоконтролю. Алгоритми ШІ можуть адаптувати навчальний контент та рекомендації щодо здоров'я до індивідуальних потреб, здібностей та інтересів кожного. Активне використання інноваційних технологій є потужним засобом для модернізації здоров'язбережувальної освіти, що відповідає сучасним вимогам та сприяє формуванню культури здоров'я на якісно новому рівні.

Персоналізований підхід в освіті — це стратегія викладання та навчання, яка передбачає адаптацію освітнього процесу, змісту, методів та темпу навчання до індивідуальних потреб, інтересів, здібностей та особливостей кожного учня. У контексті здоров'язбережувальних технологій цей підхід має особливе значення, оскільки здоров'я людини є глибоко індивідуальним поняттям.

Психічне здоров'я є невід'ємною складовою загального благополуччя та однією з ключових цілей здоров'язбережувальних технологій в освіті. Системна підтримка психічного здоров'я — це комплексний, багаторівневий підхід, спрямований на створення сприятливого психоемоційного середовища в закладі освіти, профілактику психічних розладів, своєчасне виявлення проблем та надання кваліфікованої допомоги всім учасникам освітнього процесу.

Міжнародна співпраця та обмін досвідом відіграють ключову роль у розвитку та вдосконаленні систем освіти, особливо в такій динамічній та важливій сфері, як здоров'язбережувальні технології. Глобалізація освітніх процесів дозволяє країнам вчитися на успіхах і помилках одна одної, адаптувати найкращі світові практики та спільно реагувати на глобальні виклики у сфері охорони здоров'я та освіти. Міжнародна співпраця у цій галузі реалізується через різноманітні механізми: участь у проєктах, що фінансуються міжнародними донорами (ООН, ЮНІСЕФ, ВООЗ, Європейський Союз), спрямованих на

розробку та впровадження інноваційних ЗБТ. Це дозволяє залучати експертів з різних країн та використовувати передові методики. Регулярний обмін результатами досліджень, обговорення новітніх тенденцій та викликів на міжнародних майданчиках сприяє поширенню знань та встановленню контактів між науковцями та практиками. Необхідний обмін студентами, аспірантами та викладачами між ЗВО різних країн. Це дає можливість ознайомитися з різними освітніми системами, методами викладання ЗБТ та особливостями їх застосування на практиці. Розробка спільних магістерських програм, дослідницьких проєктів, що дозволяють об'єднувати ресурси та досвід різних країн для глибшого вивчення проблематики здоров'я в освіті.

Україна активно залучається до міжнародної співпраці, що має значний вплив на розвиток вітчизняних ЗБТ. Вивчення досвіду країн ЄС, США, Канади дозволяє Україні впроваджувати ефективні моделі шкіл, що сприяють здоров'ю (Health-promoting Schools), та адаптувати їх до власних реалій. Міжнародний обмін досвідом стимулює впровадження в українську освіту сучасних цифрових інструментів, таких як мобільні додатки для моніторингу здоров'я, VR/AR технології для навчання навичкам безпеки та першої допомоги. Участь українських педагогів та психологів у міжнародних тренінгах та стажуваннях сприяє підвищенню їхньої компетентності у сфері здоров'язбереження.

Пандемія COVID-19 прискорила перехід до онлайн та змішаних форм навчання, що також стимулювало розвиток інноваційних здоров'язбережувальних технологій у дистанційному форматі. В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну міжнародна співпраця набула особливого значення, зокрема у сфері підтримки психічного здоров'я та забезпечення безпеки освітнього середовища. Міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ та ВООЗ, надають Україні методичну та фінансову підтримку для розробки програм психологічної підтримки дітей та педагогів, які пережили травматичні події. Обмін досвідом з країнами, що мають досвід функціонування шкіл в умовах військових загроз, допомагає вдосконалювати системи безпеки та облаштування укриттів. Міжнародна співпраця та обмін досвідом є потужним ресурсом для забезпечення якості та ефективності здоров'язбережувальних технологій в освіті, дозволяючи об'єднати зусилля різних країн для формування здорового та безпечного майбутнього покоління.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду показує, що, незважаючи на спільну мету – збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти, підходи до її реалізації мають певні відмінності. Українська система більше фокусується на педагогічних аспектах та створенні базових безпечних умов, тоді як за кордоном активно інтегруються цифрові інновації та персоналізовані рішення. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності дистанційних навчальних програм, спрямованих на здоровий спосіб життя, та впровадженні найкращих світових практик в українську систему освіти, що особливо актуально в сучасних умовах.

Література:

1. Бойчук Ю.Д. (ред.) *Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія.* — Харків : Оригінал, 2018. — 724 с..
2. Бондар Т.В. *Особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій у початковій школі //Дистанційне навчання КЗ "Житомирський ОППО" ЖОР.* — 2025. — С. 85..
3. Демінська Л.О. *Аналіз змісту й умов використання здоров'язбережувальних технологій у системі загальноосвітніх шкіл //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* — 2011. — № 11. — С. 123–126.
4. Лозинська Ю.В. *Здоров'язбережувальні технології в освітньому просторі //Інноваційна педагогіка.* — 2023. — Вип. 63, Т. 1..
5. Носко М.О., Вужина І., Бережна Т. *Здоров'язбережувальні технології в закладах вищої освіти в сучасних умовах //Теорія і методика професійної освіти : колективна монографія.* — Чернігів, 2023..

6. Пильтяй О. Використання здоров'язберігаючих технологій як фактор формування культури здорового способу життя на уроках технологій // *Адаптивне управління: теорія та практика. Серія "Педагогіка"*. — 2024..

7. Рибалко Л.М. (ред.) *Технології здоров'язбереження: теорія і практика: колективна монографія*. — Полтава : НУПП, 2022..

8. Усатова І.А. *Формування готовності майбутніх учителів до реалізації здоров'язбережувальних технологій : навч.-метод. посіб.* — Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2014. — 128 с.

9. *Health-preserving: Innovative technologies in the professional educational training of higher education students in Ukraine in the conditions of war* // *Wiadomości Lekarskie*. — 2025.

10. *Virtual Exchange in Global Health: an innovative educational approach to foster socially responsible overseas collaboration* // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. — 2021.

УДК 373.2/3:159.9

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБОМ БІЗІБОРД**

Клевака Л.П., к. пед. н., доцент, Гресь К.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

fcs.klevaka@nupp.edu.ua

Актуальність проблеми. Сучасна система дошкільної освіти орієнтована на всебічний, гармонійний розвиток дитини раннього і дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти (2021) [1], який наголошує на необхідності створення умов для сенсорного, моторного, когнітивного, емоційного та соціального розвитку дітей. У цьому контексті зростає потреба у застосуванні інноваційних, безпечних і природовідповідних засобів розвитку, які сприяють активній взаємодії дитини з предметним світом. Одним із таких засобів є бізіборд – багатофункціональна сенсорна панель, спрямована на стимулювання пізнавальної та моторної активності дитини.

Мета: обґрунтувати роль бізіборда як засобу стимулювання сенсомоторного, когнітивного, мовленнєвого та емоційно-особистісного розвитку.

Результати дослідження. В останні десятиліття у світовій педагогічній практиці спостерігається тенденція до активного використання сенсорних та розвивальних панелей (бізібордів) для підтримки раннього розвитку дітей. Цей засіб ґрунтується на ідеях: сенсомоторної теорії розвитку Ж. Піаже, що підкреслює важливість предметних дій як основи формування інтелекту; культурно-історичної теорії Л. Виготського, яка пояснює роль середовища й інструментів діяльності у становленні психічних функцій; теорії сенсорної інтеграції А. Айрес, що описує вплив різних сенсорних стимулів на розвиток нервової системи; концепції діяльнісного підходу (Л. Леонтьєв, О. Запорожець), де провідною є предметно-практична діяльність.

Бізіборд як дидактичний матеріал поєднує в собі сенсорні, моторні, когнітивні та пізнавальні стимули, що робить його універсальним засобом підтримки природного розвитку дитини [3, с. 164].

Особливо актуальним використання бізібордів є у роботі з дітьми раннього віку (1–3 роки), для яких провідною діяльністю виступає маніпулятивна та предметно-ігрова діяльність. У цей період активно формується сенсорна сфера, дрібна моторика, просторове та причинно-наслідкове мислення, а предмети й інструменти виступають основним джерелом пізнання. Бізіборд, що поєднує елементи побутових предметів, різні текстури, механізми,

кольори й форми, забезпечує природний розвиток дитини через діяльність «рука–предмет», яка є фундаментом становлення мозкових зв'язків.

У ранньому віці бізіборд сприяє: формуванню дрібної моторики (перемикачі, кнопки, шнурівки); тактильній стимуляції (різні фактури, матеріали); просторовій координації та контролю рухів; розумінню причинно-наслідкових зв'язків («натиснув – з'явився звук», «відкрив – побачив»); розвитку уваги, пам'яті, наочно-дійового мислення; формуванню самостійності та впевненості у власних діях; отриманню позитивного емоційного досвіду успішних дій; стимуляції використання перших слів через коментування дій; розвитку пасивного та активного словника.

У дошкільному віці (3–6 років) бізіборд виконує іншу, не менш важливу функцію – розвивальну, корекційно-навчальну та креативну. Застосування бізібордів дозволяє розширювати пізнавальні інтереси, формувати елементи дослідницької компетентності, удосконалювати логічне мислення, сенсомоторний контроль, самостійність, наполегливість та навички дрібної моторики, що безпосередньо пов'язані з розвитком мовлення та підготовкою до навчання у школі. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами бізіборди виступають інструментом сенсорної інтеграції та зниження тривожності.

У дошкільному віці бізіборд продовжує відігравати значущу роль, але завдання стають складнішими: тренування логіки, елементарного аналізу та класифікації; розвиток операційного мислення (порівняння, встановлення відповідностей); формування вміння зосереджуватися; вправління у дрібній моториці – підготовка руки до письма; розвиток довільності та планувальної діяльності; виконання завдань у парі або групі; коментування, обговорення способів розв'язання ігор; формування витривалості, цілеспрямованості; розвиток самоконтролю та регуляції поведінки.

Педагогічними умовами ефективного використання бізіборда є: створення розвивального середовища, яке включає доступність, безпечність і варіативність сенсорних панелей; відповідність змісту бізіборда віковим особливостям дітей раннього та дошкільного віку; педагогічний супровід, коли дорослий не втручається у гру, але спрямовує діяльність дитини, ставить відкриті запитання, пропонує нові способи дій; поступовість ускладнення завдань; індивідуалізація роботи через урахування сенсорних потреб, темпу та стилю пізнання кожної дитини; інтеграція з іншими видами діяльності (гра, мовлення, сюжетно-рольові ситуації, конструювання); регулярність використання – включення в щоденну освітню діяльність як засобу самостійної гри та цілеспрямованих занять [2].

Висновки. Бізіборд є ефективним засобом психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього та дошкільного віку. За умови правильного підбору матеріалів, безпечності конструкції та педагогічного супроводу бізіборд може стати одним із провідних інструментів розвитку дітей.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/>
2. Буркова, Ю. (2018). Бізіборд – розвивальна дошка для дітей. *Дошкільне виховання*, 5, 24-26.
3. Сидоренко, О. П. (2022). Психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку засобом бізіборд. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*, 6, 163-167.

УДК 7.046.3:711.4(477)

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ МЕМОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ
В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД УКРАЇНИ**

Кобелєв М.В., аспірант.,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

maksim027r@gmail.com

Повоєнний період в Україні характеризувався відновленням міст та сіл після Другої світової війни, а також активним формуванням національної пам'яті через створення меморіальних комплексів.[1] Ці об'єкти виконували не лише пам'ятну функцію, а й служили інструментом виховання громадян, формування патріотичного світогляду та соціальної єдності. [2]

Проектування меморіальних комплексів у цей період базувалося на декількох ключових принципах:

1. *Символізм і нарративність*. Комплекси включали елементи, що символізували подвиг, страждання та відродження. Використовувалися скульптури, барельєфи, пам'ятні плити, які передавали історичний сюжет.

2. *Монументальність і виразність*. Для створення враження величі та значущості подій застосовували великі масштаби архітектурних і художніх форм. [3]

3. *Інтеграція у ландшафт*. Розташування меморіалів враховувало природне оточення, топографію та наявність транспортних і пішохідних зв'язків, що дозволяло максимально ефективно організувати доступ і огляд.

4. *Функціональність і організація простору*. Проекти включали площі для урочистих заходів, алеї, меморіальні стіни та зони відпочинку, що дозволяло поєднувати ритуальний та рекреаційний функціонал.

У повоєнний період пріоритет надавався місцям, пов'язаним з бойовими діями або значними втратами цивільного населення. Меморіали будували у центрах міст, на площах, біля місць боїв та кладовищ. Розташування мало стратегічний і символічний характер: забезпечувалося видимість, доступність та інтеграція у щоденне життя громади. [5]

Архітектура меморіалів поєднувала класичні та модерністські елементи. Високі обеліски, колони, п'єдестали для скульптур – усе це створювало ефект урочистості. [4] Значну роль відігравали композиційні осі, які підкреслювали взаємозв'язок окремих елементів комплексу та організовували рух відвідувачів.

Меморіальні комплекси повоєнного періоду України – це не лише пам'ять про трагічні події, а й приклад цілісного підходу до проектування просторових ансамблів. Їхнє розташування, архітектурні та художні рішення формували емоційне і когнітивне сприйняття історії, а також служили засобом соціального та культурного відновлення після війни.

Література:

1. A. Borg, *War Memorials: From Antiquity to the Present*, Leo Cooper, London, 1991.
2. J. Winter, E. Sivan (Editors), *War and Remembrance in the Twentieth Century*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
3. J.R. Neff, *Honoring the Civil War Dead: Commemoration and the Problem of Reconciliation (Modern War Studies) (first edition)*, University Press of Kansas, Lawrence, 2005.
4. A. Whitmarsh, "We Will Remember Them." *Memory and Commemoration in War Museums*, *Journal of Conservation and Museum Studies*, 7, 2001, pp. 11-15, DOI:10.5334/jcms.7013
5. J.M. Mayo, *War Memorials as Political Memory*, *Geographical Review*, 78(1), 1988, pp. 62-75, DOI:10.2307/214306.

УДК 378.147.091-028.23:811'36-027.22

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ
СТРАТЕГІЙ У ВИКЛАДАННІ ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Комлик Н.Ю., PhD

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
nataly.off1618@gmail.com

У сучасній лінгводидактиці спостерігаємо стійку переорієнтацію від структурно-репродуктивних моделей до підходів, що враховують когнітивну, прагматичну й соціально-інтеракційну природу мовленнєвої діяльності. У цьому контексті концепт медіації, представлений у CEFR та CEFR Companion Volume, посідає центральне місце, позаяк останні дослідження підкреслюють, що медіаційні стратегії сприяють розвитку метамовної обізнаності, когнітивної гнучкості та здатності до усвідомленої переробки мовного матеріалу.

Хоча елементи медіації активно студіюють у контексті навчання різних компетентностей, однак її потенціал у викладанні практичної граматики англійської мови залишається недостатньо концептуалізованим. Традиційні граматичні практики здебільшого акцентують на декларативному знанні, тоді як сучасне навчальне середовище вимагає від студентів умінь пояснювати та адаптовувати граматичні структури. Медіаційні стратегії дозволяють функціоналізувати граматичну компетентність, інтегруючи її у процеси смислотворення та реальної комунікації.

Узагальнення теоретичних і методичних підходів до медіації у зв'язку з навчанням граматики дає можливість вибудувати більш цілісну й дієву модель опанування граматичних структур, що зумовлює наукову та практичну актуальність дослідження. Тому метою цієї розвідки є обґрунтування дидактичного потенціалу й можливостей інтеграції медіаційних стратегій у викладання практичної граматики англійської мови.

У контексті сучасної мовної освіти медіацію дефінують як окрему, самостійну модель комунікації, поряд з рецепцією, продукуванням мовлення та інтеракцією (Mediation in Language Learning. CEFR Portal). Згідно з CEFR-CV, медіація – це процес, у якому користувач мови виконує роль посередника, створює комунікативні зв'язки, допомагає будувати або передавати значення, подолати мовні, культурні чи соціальні бар'єри (CEFR, 2018). О. Долгушева й Т. Кібальнікова акцентують на тому, що для студентів навчання медіації має бути спрямоване на створення моделі реального міжкультурного спілкування. Основним завданням є навчання здобувачів освіти ефективно передавати смисл висловлювань, інтерпретувати їх та пояснювати культурні особливості, використовуючи якісні медіаційні підходи (Долгушева, Кібальнікова, 2022). Важливо зауважити, що медіація охоплює не лише крос-лінгвістичний аспект, а й внутрішньолінгвістичну діяльність – коли мова є інструментом для переосмислення, пояснення або адаптації змісту в її власних межах.

Практичну граматику ми потрактуємо як дієвий та неодмінний інструмент комунікації, а не лише як набір правил. В умовах plurilingual і мультикультурного середовища медіаційні стратегії, на наше переконання, дозволяють трансформувати традиційні граматичні вправи в завдання, які поєднують засвоєння правил із активною комунікацією.

Можна окреслити три рівні імплементації медіаційних стратегій у процес викладання граматики англійської мови, які корелюють із трьома вимірами, визначеними у CEFR– CV:

1. Опосередкування текстів (mediating a text): студенти аналізують автентичні або адаптовані тексти, пояснюють граматичні конструкції, перефразовують складні речення, трансформують пасивні та активні форми. Такі завдання формують глибоке смислове

розуміння граматичних структур та розвивають здатність передавати зміст у доступній формі.

2. Пояснення граматичних понять (mediating concepts): полягає в узагальненні правил, порівнянні часових та умовних конструкцій, побудову схем і графічних моделей. Студенти пояснюють абстрактні категорії власними словами, що сприяє формуванню метамовної компетентності та критичного мислення.

3. Групова комунікація (mediating communication): передбачає спільне обговорення граматичних рішень, аргументацію вибору конструкцій, перефразування правил для однокласників. Це стимулює активне застосування граматики в реальних комунікативних ситуаціях та розвиток водночас соціальних компетенцій.

Практичне впровадження цих стратегій передбачає необхідність використання адаптованих текстів, інтерактивних вправ на трансформацію речень й смислову реконструкцію граматичних структур, залучення до колективних проєктів тощо. Такі підходи дають можливість студентам не просто відтворювати граматику, а пояснювати, аналізувати й трансформувати її зміст, що відповідає сучасним стандартам комунікативної компетентності.

Отже, медіаційний підхід до викладання граматики спрямований на поєднання засвоєння правил із активною комунікативною практикою, що забезпечує глибоке засвоєння граматичних структур, розвиток когнітивних і соціальних навичок та формування компетентного мовного користувача.

Література:

1. Долгушева О., Кібальнікова Т. Медіативна компетентність у професійно-орієнтованому мовленні студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип 51. С. 291–296.

2. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors.* Council of Europe. 2018. 235 p. URL : <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> (дата звернення 26.11.2025)

3. *Mediation.* CEFR Portal. URL : https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/mediation?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.11.2025)

УДК 624.01

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ 3D ДРУКУ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В
АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЄКТУВАННІ**

Конюк А.Є. ст.викл., професор університету,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
konyk.a.e@gmail.com

Василенко О.Б., професор, доктор архітектури,
Одеська Державна академія будівництва та архітектури
abvasilenko10@gmail.com

Актуальність: З появою в 90-х роках спочатку складних та дороговартісних, а на сьогодні вже недорогих 3D принтерів підштовхнуло до їх активного використання в сучасному архітектурному проєктуванні – як навчальному так і реальному.

Мета: Вивчення можливостей застосування технологій 3D-друку для застосування в навчальному та реальному архітектурному проєктуванні.

Основний зміст: Тенденції застосування 3D-друку в архітектурному проєктуванні включають швидке створення складних моделей та макетів, розроблення складних

функціональних елементів (фасади, кріплення, меблі) та конструкцій завдяки швидшому та економічнішому процесу. 3D-моделювання дозволяє створювати унікальні форми, що важко створити традиційними методами, а розвиток технологій (нові матеріали, ШІ) робить цей процес ще ефективнішим. Незважаючи на перехід від креслярської дошки до цифрових екранів, фізичні архітектурні моделі (макети) все ще відіграють важливу роль у допомозі архітекторам візуалізувати креслення. Технології 3D-друку допомагають подолати розрив між цифровим і фізичним світом і дають можливість архітекторам і виробникам моделей швидко та рентабельно створювати високоточні архітектурні моделі безпосередньо з цифрових креслень. Відомості про використання 3D-друку для створення архітектурних моделей, різні процеси 3D-друку для архітектури та робочий процес створення 3D-друкованих моделей з програмного забезпечення архітектурного комп'ютерного проектування (CAD) надаються в компаніях, спеціалізованих на 3D-друці. [1]

Потенціал 3D-друку в архітектурі майже не вичерпаний. Серед перспективних напрямів інновацій та розробок можна виділити: 1. Мульти матеріальний друк: Можливість друкувати конструкції з кількох матеріалів одночасно (наприклад, несучий каркас, утеплювач та оздоблення). 2. Роботизація та автоматизація: Використання автономних роботів для будівництва безпосередньо на майданчику. 3. Інтеграція зі ШІ: Застосування штучного інтелекту для оптимізації дизайну під 3D-друк, генеративного дизайну та контролю якості. 4. Сталі матеріали: Розвиток і використання екологічно чистих та перероблених матеріалів для будівельного друку. 5. Друк в екстремальних умовах: Застосування технологій для будівництва у важкодоступних районах, зонах лиха та навіть у космосі (наприклад, місячні та марсіанські бази). [2]

Результати дослідження: В багатьох ВНЗ України, зокрема в Одеській академії будівництва та архітектури (ОДАБА) та Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (НУПП) активно застосовуються різноманітні технології 3D друку в навчальному процесі, при виконанні госпдоговірних та держбюджетних науково-дослідних робіт. На кафедрі містобудування та архітектури (НУПП) з 2018 року в навчальному процесі зі спеціальності G17 «Архітектура та містобудування» використовуються 3D принтери в різних дисциплінах. А саме: архітектурне проектування 2-6 курс, архітектурна композиція 1-2 курси, а також при виконанні кваліфікаційних проєктів бакалавра архітектури та магістра архітектури. На сьогодні студенти, а після випуску з ВНЗ і з початком професійної роботи в проєктних інститутах та бюро використовують ці знання в реальній практиці архітектурного проєктування.

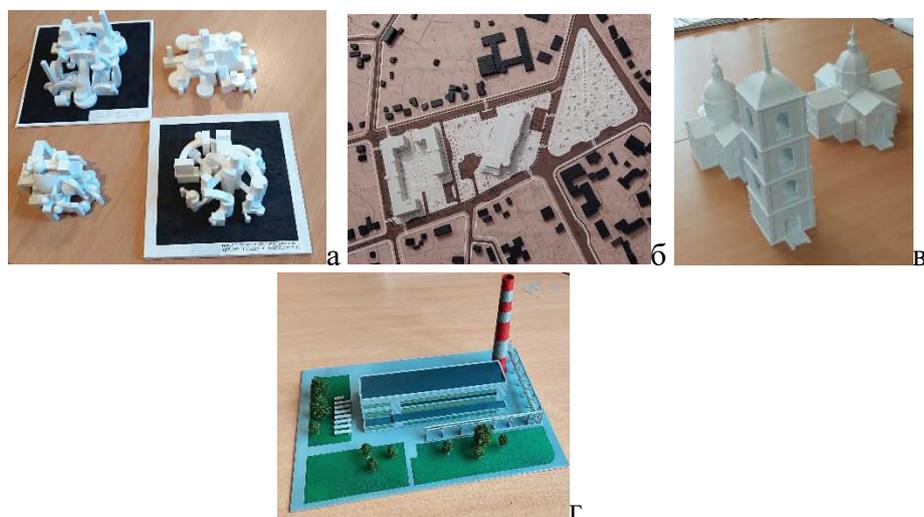

Рис.1. Приклади 3D-друку в навчальному процесі та г/д НДР: а) курс ОПК, б) макет до дипломного проєкту, в) та г) г/д НДР.

Висновки: Потенціал 3D-друку в архітектурі майже не вичерпаний як в навчальному процесі, при виконанні науково-дослідних робіт так в реальній практиці архітектурного проектування. 3D-друк потребує подальшого впровадження в навчальний процес.

Література:

1. Посібник з архітектурних моделей 3D-друку - Служба 3D-друку FacFox - Знання - Технологія MakeIT\FACFOX, INC. <http://ua.insta3dm.com/info/guide-to-3d-printing-architectural-models-fa-71998998.html>

2. Смирнова, М., & Смирнова, М. (n.d.). Як 3D-принтери використовуються в архітектурі? 3D4U.COM.UA. <https://3d4u.com.ua/uk/blog/post/48-how-3d-printers-are-used-in-architecture>

УДК 62

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Копійка О.В.

Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
okopiyka@gmail.com

Ефективне відновлення України можливе за рахунок впровадження інноваційних та перспективних технологій які можуть стати трампліном для економічного зростання.

На тлі сьогодення продовжується падіння ефективності галузевої науки, як основного носія інновацій в промисловість. Тому, НАН України, як вища наукова організація України, має зайняти домінуючу роль в цьому процесі та зосередитись на вдосконаленні перспективних технологій та запровадженні в установах НАН України інноваційної діяльності, спрямованої на використанні і комерціалізації результатів наукових досліджень та розробку, випуск на ринок та на потребу ЗСУ, нових конкурентоспроможних товарів і послуг та технологій їх виробництва.

Нажаль, наукова діяльність більшості інститутів НАН України є інноваційно-орієнтованою. Для цього виду діяльності інновації народжуються при виконанні фундаментальних та прикладних НДР. При цьому, отримуються формалізовані результати наукових досліджень, що містять нові знання і можуть бути використані в інноваційній діяльності (мають назву наукових новацій). Тому, така наукова діяльність, спрямована на генерацію, створення і поширення наукових новацій, що забезпечує перший рівень трансферу результатів наукових досліджень називається трансфером знань. Результатом такої діяльності є формування ринку знань і це важливо. Для розвинутих держав, де захист авторських прав є основою виробництва товарів і послуг, ринок знань є визначальним. Але, для України користувачів ринку знань мало. При створенні нових товарів і послуг мало хто із виробників використовує результати ринку знань. Тому, така діяльність не приносить великої користі кінцевому виробництву.

Але, необхідна модернізація наукових досліджень та використання наступних двох типів діяльності: науково-інноваційної та інноваційної.

Реалізація науково-інноваційної діяльності має відбуватись згідно відповідного процесу, який охоплює як наукові дослідження фундаментального та прикладного характеру, так і етапи, які забезпечують доведення цих досліджень до методичних і практичних рекомендацій або ж комерціалізації і впровадження в реальному секторі економіки.

Особливістю такої діяльності має стати доведенням результатів прикладної науки до рівня новацій у вигляді нових матеріалів, дослідних зразків, пристроїв, методів, технологій, стандартів, управлінських систем та процесів, впровадження яких забезпечить отримання економічного, соціального, науково-технічного чи інших видів ефекту.

Як правило, такі новації є об'єктами права інтелектуальної власності, тому

захищені патентами, свідоцтвами авторського права на твір, ліцензіями, державною реєстрацією технологій тощо.

Основою досліджень мають стати дослідно-експериментальні роботи, що передбачають проведення перевірки результатів наукових досліджень та розробок.

Є ще один цикл який займається виключно інноваційною діяльністю. В останній час основні новації народжуються на стику технологій не за рахунок глибоких наукових знань в певній галузі науки чи техніки, а за рахунок використання досягнень в різних технологічних напрямках. Такі новації мають свій характерний цикл, який зараз розвивається за правилами StartUp.

УДК: 72:7

РИСУНОК ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТОРУ: ВІД ЕСКІЗУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО ОБ'ЄКТУ

Красний Е. К., старший викладач

Національний університет «Чернігівська політехніка»

edredddt2017@gmail.com

Рисунок є невід'ємним елементом архітектурного процесу та важливим інструментом аналізу й дослідження простору. Його значення у сучасній архітектурній практиці та освіті залишається ключовим, оскільки рисунок дозволяє не лише візуалізувати ідеї, але й оцінювати пропорції, композиційні взаємозв'язки та функціональні характеристики об'єкта. Актуальність дослідження рисунку обумовлена тим, що, незважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій і можливості 3D-моделювання, традиційний рисунок зберігає унікальну здатність до інтуїтивного та експресивного відображення просторових взаємозв'язків. Він дозволяє архітектору швидко перевіряти концепції, адаптувати ідеї до змін у проекті та передбачати взаємодію об'єкта з контекстом середовища [1, с. 22]. Сучасні архітектурні студії та навчальні програми активно інтегрують рисунок як засіб розвитку просторового мислення, критичного аналізу та креативності, що підкреслює його актуальність у професійній підготовці майбутніх архітекторів [2, с. 29].

Мета даного дослідження полягає у визначенні ролі рисунку як інструмента аналізу та дослідження простору, розкритті його функцій на різних етапах проєктування — від перших ескізів до реалізації архітектурного об'єкта, а також у демонстрації практичних методів інтеграції рисунку у процес формування архітектурної концепції. Зокрема, дослідження спрямоване на виявлення того, яким чином рисунок сприяє глибокому розумінню пропорцій, ритму, композиції та взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем.

Методика дослідження передбачала комплексний підхід, що поєднує теоретичний аналіз літератури з практичними прикладами застосування рисунку в архітектурному проєктуванні. Організація дослідження включала кілька рівнів аналізу: ескізний, аналітичний, проєктний та документаційний. На ескізному рівні рисунок розглядався як засіб генерації ідей, експериментування з формою, масштабом і просторовими взаємозв'язками. На аналітичному рівні рисунок виступав інструментом дослідження параметрів простору, композиційних рішень і функціональних зв'язків. Використання таких графічних засобів, як перспектива, план, секція та аксонометрія, дозволяло архітектору оцінювати пропорції, ритм і взаємодію об'єкта з контекстом середовища. Проєктний рівень передбачав інтеграцію рисунку у процес формалізації концепції, уточнення ескізних рішень та підготовку проміжної документації між інтуїтивною ідеєю та технічною реалізацією. На документаційному рівні рисунок зберігає свою функцію пояснення складних концепцій, презентаційних матеріалів та комунікації із замовником, забезпечуючи наочне сприйняття просторових характеристик і авторської концепції.

Результати дослідження підтвердили, що рисунок виконує одночасно аналітичну, експериментальну та комунікативну функції. Через графічне зображення архітектор може досліджувати пропорції, масштаб, композиційну гармонію та ритм форм, а також оцінювати взаємозв'язок об'єкта з навколишнім середовищем [2, с. 30]. Приклади практичного застосування рисунку охоплюють різні галузі: ескізне проектування громадських будівель, де серія швидких ескізів дозволяє досліджувати варіанти масивно-просторової організації; ландшафтну архітектуру, де рисунок допомагає відобразити рельєф, висотні відносини та вплив природних елементів на простір [3, с. 276]; інтер'єрний дизайн, де рисунок дозволяє оцінювати пропорції, розташування меблів, освітлення та психологічний ефект від простору на користувача; а також історико-архітектурні дослідження, де рисунок використовується для документування та аналізу існуючих будівель, забезпечуючи обґрунтованість реставраційних рішень. Значним результатом стало також усвідомлення того, що поєднання традиційного та цифрового рисунку значно підвищує ефективність аналізу та проектування: цифрові планшети та графічні редактори дозволяють інтегрувати ручну експресію з точністю комп'ютерного моделювання, зберігаючи при цьому можливість швидкого дослідження простору та генерації ідей [3, с. 278].

Висновки дослідження свідчать про те, що рисунок є незамінним інструментом на всіх етапах проектування. Він забезпечує комплексне розуміння простору, взаємозв'язку елементів композиції та функціональних параметрів об'єкта. Рисунок поєднує традиційні методи з цифровими технологіями, зберігаючи роль інтуїтивного та критичного мислення. У контексті архітектурної освіти розвиток навичок рисунку сприяє формуванню професійної компетентності, здатності приймати обґрунтовані проєктні рішення та ефективно комунікувати концепції на всіх етапах реалізації об'єкта. Таким чином, рисунок не лише відображає ідею, а й виступає активним засобом дослідження простору, аналізу та візуальної комунікації у процесі архітектурного проектування.

Література:

1. Андрусенко, Є., & Давидов, А. (2025). Трансформація інструментарію та засобів презентації архітектурних проєктів: історичний та сучасний контексти. *Українська академія мистецтва*, 37, 20–28. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-37-3>
2. Білогородська, О. С. (2015). Навчальний академічний рисунок в системі художньої підготовки архітекторів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання*, 26, 29–33. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/31667>
3. Брильов, С., Козік, В., & Хівренко, К. (2025). Формування професійного мислення архітектора і дизайнера через призму образотворчого мистецтва: живопис, рисунок, скульптура. *Матеріали конференцій МЦНД*, 275–278. <https://doi.org/10.62731/mcnd-28.03.2025.009>

УДК 37.048.4-056.34:378.4:159.922.7

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З ВПО ТА СТУДЕНТАМИ З ТРАВМАТИЧНИЙ ДОСВІДОМ

Олена Кривенко, Марина Тесленко

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
krivenkolena@gmail.com

Сьогодні інклюзивний підхід в Україні повинен передбачати забезпечення доступного та безпечного освітнього середовища для кожного учасника освітнього процесу незалежно від пережитих втрат, попереднього травматичного досвіду чи психологічного стану з дотриманням принципів

гідності, підтримки та можливості навчання у власному темпі.

Інклюзивний підхід у роботі з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та студентами, які зазнали травматичних подій передбачає:

- Визнання унікального досвіду кожного студента.
- Безпечний простір як базова умова навчання.
- Гнучкість у педагогічних вимогах.
- Комунікація, яка знижує рівень тривоги.
- Співпраця з психологічною службою.
- Підвищення психологічної грамотності викладачів.

Таким чином, інклюзивний підхід – це не набір формальностей, а цілісна система взаємодії, спрямована на те, щоб кожний студент, незалежно від минулого досвіду, міг стабільно, безпечно і результативно здобувати освіту.

Одним із головних елементів цього підходу є створення умов, за яких доступність навчання не пов'язується із стигматизацією чи виділенням студентів за їхніми життєвими обставинами. Викладач утримується від того, щоб позначати когось як «проблемного», «травмованого» чи «внутрішньо переміщену особу». Усі навчальні адаптації впроваджуються делікатно та ненав'язливо: подовжені терміни виконання завдань, додаткові роз'яснення, можливість використовувати альтернативні формати подання роботи. У результаті студент відчуває себе рівноправним і повноцінним учасником групи, а не виключенням із правил.

Логічним продовженням цієї ідеї є впровадження принципів універсального дизайну навчання. Цей підхід передбачає, що викладач пропонує різні способи подання інформації, виконання завдань та залучення студентів, аби кожен мав змогу обрати найбільш комфортний для себе формат. Йдеться про можливість сприймати матеріал у зручній формі, тобто слухати, дивитися чи читати залежно від потреб і стану. Це також включає використання мультимодальних матеріалів, таких як текст, відео чи аудіо, альтернативні форми виконання контрольних робіт, а також чітко структурований і передбачуваний формат проведення лекцій.

Універсальний дизайн навчання дозволяє закладати інклюзивність у структуру освітнього процесу. Втім, будь-які технології та методики будуть ефективними лише за умови, якщо студенти відчувають себе психологічно захищеними. Тому, наступним пріоритетом є створення безпечного психологічного середовища. Викладачі створюють атмосферу, у якій студенти можуть бути зосередженими, спокійними та впевненими. Це включає: відсутність агресивних методів оцінювання; доброзичливий тон, ненасильницьку комунікацію; чіткі межі та очікування; стабільність і передбачуваність (початок заняття, структура пари, правила). Для студентів з травмою передбачуваність = БЕЗПЕКА.

Формування безпечного психологічного середовища сприяє зменшенню рівня тривожності, забезпечує стабільність та формує основу для довіри. На цьому ґрунті стає можливою реалізація ключового аспекта інклюзивної взаємодії, а саме адаптивності навчальних вимог, що забезпечує врахування індивідуальних особливостей студентів, таких як темпи засвоєння матеріалу, рівень працездатності та емоційний стан, особливо у випадках наявності травматичного досвіду. Травматичний досвід може негативно впливати на когнітивні функції, зокрема увагу, пам'ять, емоційну регуляцію, а також здатність до планування і управління часом. Інклюзивний підхід передбачає створення умов для подолання цих труднощів шляхом введення таких практик, як можливість завершення завдань поза встановленими дедлайнами, розподіл великих обсягів роботи на менші частини, надання детальних покрокових інструкцій, урахування кризових періодів у житті студентів та відмова від застосування санкцій за невиконання завдань, яке зумовлене не недбалістю, а об'єктивним психологічним станом студента.

Будь-яка адаптивність у підході має ґрунтуватися на повазі до особистого досвіду студента, без примусу чи тиску розкривати деталі травматичних подій або втручатися в аспекти, до яких людина ще не готова відкритися. Ніхто не повинен ділитися своїм болем, щоб заслужити людяне ставлення. Інклюзивність в освітньому середовищі передбачає абсолютну нетерпимість до булінгу, стигматизуючих висловлювань, жартів над «переселенцями» чи публічного виділення когось через їхню «нестабільність». Студенти, які пережили травматичний досвід, особливо гостро реагують на несправедливість і приниження, тому викладач має виступати гарантом їхньої безпеки та підтримки.

Повага до особистих меж створює відчуття безпеки й партнерства. І в цих умовах викладачеві легше прийняти, що студенти з травматичним досвідом можуть мати різні темпи навчання – іноді більш повільні, іноді нестабільні, але такі, що все одно ведуть до результату при належній підтримці. У студентів з ПТСР, хронічним стресом, тривожністю або депресивними станами темп засвоєння матеріалу може бути не стабільним.

Визнання різних темпів навчання слугує основою для ще одного ключового принципу. Студент повертає контроль над своїм життям тоді, коли отримує можливість обирати – у способах виконання завдань, формах взаємодії чи методах комунікації. Підтримка автономії відіграє важливу роль у відновленні відчуття сили й впливу, яке часто втрачається через травматичний досвід. Інклюзивний викладач забезпечує студенту такі можливості: вибір формату роботи (усно, письмово або онлайн); право відмовитись від участі в активностях, які є емоційно складними; можливість приватного звернення щодо труднощів; та контроль над власним процесом навчання. Для людини, яка пережила травму, контроль = **ВІДНОВЛЕННЯ** внутрішньої сили.

Отже, інклюзивний підхід у роботі з ВПО та студентами з травматичним досвідом – це системна й свідомо стратегія, що виходить далеко за межі формальних вимог. Він поєднує доступність без стигматизації, універсальний дизайн навчання, безпечне психологічне середовище, гнучкість у вимогах, повагу до особистих меж, визнання різних темпів та підтримку автономії.

Здобувач вищої освіти має відчувати, що університет є простором, де можна вчитися у власному ритмі, відновлюватися, зростати та отримувати підтримку без ярликів і тиску.

Література:

1. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 березня 2025 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Козут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОРМ Осадца Ю. В., 2025. 566 с.

УДК 37.013:37.091.3:81

**РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ПРОЄКТІВ НА ОСНОВІ STEAM У СФЕРІ
ФІЛОЛОГІЇ**

Кушнірова Т.В., доктор філологічних наук

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Пріоритетним завданням сучасної освіти є збільшення інтересу здобувачів освіти до спеціальностей майбутнього, зокрема запровадження STEAM-рішень у навчальний процес. STEAM-освіта – це комплексний міждисциплінарний підхід (інтегроване навчання, що передбачає поєднання навичок із різних галузей задля досягнення потрібного результату), де всі предмети взаємопов'язані й інтегровані в єдине ціле. Проєкт як засіб реалізації STEAM-освіти дозволяє органічно інтегрувати знання здобувачів освіти з різних дисциплін під час

розв'язання реальних проблем, обумовлює їх практичне використання, генерує при цьому нові ідеї, формує всі необхідні життєві компетенції, зокрема, полікультурні, мовленнєві, інформаційні, соціальні [2; 3; 4]

Інтеграція STEAM-освіти з філологією потребує диференційованого підходу до кожного окремого випадку. Здобувачі освіти навчаються вирішувати проблеми, стають новаторами, винахідниками, розвивають логічне мислення та технічну грамотність, разом із тим підсилюючи комунікативні та соціально значущі навички. Освітній процес при підготовці філолога спрямований на формування у студентів інноваційних навичок: командної роботи, комунікації, управління проектами, генерації ідей. За допомогою такого підходу філологи можуть опанувати предмет комплексно та по-новому. STEAM - освіту часто називають «навчанням навпаки». Стандартний ланцюжок «від теорії до практики» у STEAM зворотний: спочатку – постановка завдання, адаптація та розробка проектів, а уже потім, у процесі цієї діяльності, – опанування теорії і нових знань.

Опанувати курс з історії зарубіжної літератури можна багатьма способами. Перший із них традиційний, коли лектор розповідає про певний період у розвитку світової культури, зупиняючись на загальних рисах доби, окреслює ознаки періоду, те, що вирізняє одну епоху з-поміж інших. У процесі вивчення нової теми на занятті розглядаються основні тенденції розвитку різних видів мистецтва, дається унаочнення, що дає можливість репрезентувати шедеври музичного, образотворчого видів мистецтва, літератури, архітектури, скульптури тощо. Однак при вивченні загальних тем можна піти й іншим шляхом, від «конкретного» до загального. За допомогою проектного підходу студенти отримають завдання, наприклад, певним чином презентувати архітектуру доби Класицизму. Студенти мають самі вирішити, яким чином можна якнайкраще представити даний період. Для цього вони мають провести попередню пошукову роботу: з'ясувати основні риси доби та усвідомити, як вони проявлялися в архітектурі. І, основне, визначити, за допомогою яких технічних засобів буде представлено проект.

У процесі пошукової роботи учасники проектної групи мають з'ясувати, що архітектура класицизму – це чергове переосмислення античної спадщини, один із основних напрямків в архітектурі, що бере початок із XVII століття. В основі стилю лежать логічна ясність і симетрія. Будівлі класицизму мають високі колони, увінчані трикутним фронтоном і завершуються куполом, як Пантеон у Римі. Цей стиль започаткований Андреа Палладіо, котрий у 1570 році написав трактат «I Quattro Libri dell'Architettura» («Чотири книги про архітектуру»), присвячений особливостям античної архітектури. Палладіо детально вивчав давньогрецькі та римські споруди і на їхній основі склав детальну інструкцію, де й визначив основні особливості цього стилю. Будинки у стилі класицизму, що проектувалися із дотриманням цих принципів, названі палладіанськими [1, с.11]. Саме із дотриманням цих вимог були сформовані Білий дім (Вашингтон, США, 1792-1800, Джеймс Хобан), Тріумфальна арка (Париж, Франція, 1808-1836, Жан Шальгрєн, Луї-Етьєн Ерикар де Тюрі і Гільйом Абель Блує), Бранденбургські ворота (Берлін, Німеччина, 1788-1791, Карл Готтгард Лангганс) та ін.

У процесі дискусії учасники проекту дійшли висновку, що спроектувати архітектурну споруду у такому стилі буде можливим за допомогою конструктора LEGO «Архітектура». Стиль класицизму з LEGO добре поєднується, оскільки в ньому домінують прямокутні форми і симетрія, а основні елементи за допомогою базових деталей відтворити досить просто. Декоративні елементи використовуються рідко у порівнянні із попередньою добою Бароко, тому не доведеться використовувати для оздоблення дрібні деталі. Найскладніше буде вибудувати великий купол і трикутний фронтон, однак у процесі командної роботи це буде зробити не так складно (Монтічелло, Шарлотсвілл, США, 1769-1809. Томас Джефферсон) [1, с.19].

Така форма групової роботи буде продуктивною при виконанні практичних робіт із загальних курсів, що сприятиме більш глибокому засвоєнню теми та продукуватиме зацікавленість здобувачів освіти в опануванні нових знань.

Таким чином, впровадження STEAM-підходів у філологічні проекти є досить популярним та затребуваним, тому що такий спосіб отримання знань наразі досить ефективний, оскільки проектний підхід стимулює інноваційну діяльність, допомагаючи впорядкувати та активізувати творчі процеси. Здобувач освіти не лише теоретично вивчає певну тему, але й стає безпосереднім учасником подій, «заглиблюється» в період, акцентуючи увагу на основних моментах. При цьому у процесі навчання студент самостійно обирає тематику власного дослідження, ґрунтовно готується до його впровадження. Основою проекту стає командна робота, де у кожного із учасників є власне завдання, що і корелює результат.

Література:

1. *Alphin Tom. The LEGO Architect . URL: http://tomalphin.com/2015/09/brickarchitect_com.html*

2. *Андрієвська В.М. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі. Науковий вісник Ужгородського університету. – 2017. – Вип.2. - С.11-14.*

3. *Король С.В. Використання методу проектів для посилення професійної спрямованості гуманітарних дисциплін у підготовці майбутніх інженерів / С.В.Король [Електронний ресурс]. – URL: www.irbis-nbuv.gov.ua*

4. *Проект концепції STEM-освіти в Україні [Електронний ресурс]. – URL: http://mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf*

УДК 504.06(4-67ЄС)(477):378.14

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ТА УКРАЇНА:
ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ**

Лахижа М.І., д.н.держ.упр., проф.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Lahisha@ukr.net

Діденко О.Г., к.н.держ.упр.

Депутат Полтавської обласної ради

Зелений курс Європейського Союзу визначається і сприймається як стратегія і план дій для перетворення Європи до 2050 року на перший кліматично-нейтральний континент. Вже до 2030 року планується порівняно з 1990 роком скоротити викиди парникових газів на 55%. Складовими Зеленого курсу є перехід до циркулярної економіки, сталий та «розумний» транспорт, відновлення біорізноманіття, посилення кліматичних амбіцій, екологічне продовольство, ефективне будівництво тощо. Значна увага приділяється механізму справедливого переходу для врахування інтересів окремих країн, регіонів та громадян. Крім того, Зелений курс має й додаткові складові – Інвестиційний план сталого розвитку Європи, Закон про клімат, Європейський кліматичний пакт, Механізм справедливого переходу тощо. Стимулюється конкретна участь громадян у реалізації цього плану [1].

Активно долучається до реалізації Зеленого курсу і Україна, яка ще у серпні 2020 року передала Єврокомісії відповідний позиційний документ і здійснює конкретну політику по здійсненню його завдань. Інформаційна політика забезпечується через урядові структури, інституції громадянського суспільства, підготовку та поширення посібників та іншої навчальної літератури.

Значну роль при цьому відіграють міжнародні фонди та їх грантові програми. Наприклад, у 2021 році ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і Довкілля» за підтримки

Міжнародного фонду «Відродження» випустив три посібники “Від слів до дій: Як Європейський кліматичний пакт об’єднує суспільство для досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року”, “Від слів до дій: Як Платформа з озеленення допомагає досягнути цілей Європейського зеленого курсу” та “Від слів до дій: Новий європейський Баугауз – енергоефективна естетика для досягнення цілей Європейського зеленого курсу” [2]

Принципи Європейського Зеленого курсу впроваджує у навчальні програми для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування Національне агентство України з питань державної служби (НАДС), пов’язуючи їх із завданнями євроінтеграції, національними програмами та планами з енергетики, клімату, агропромислового комплексу тощо. Як приклад можна навести організований Центром адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, Вищою школою публічного управління та Програмою SIGMA навчальний курс «Принципи державного управління: що вони включають та як їх впроваджувати». В умовах воєнного стану пріоритетними темами навчання стали міжнародне гуманітарне право, євроінтеграція, вивчення мов, повоєнне відновлення. У травні 2023 року презентовано семінар для публічних службовців та членів інституцій громадянського суспільства «Європейський зелений курс (ЄЗК) та Україна» [3].

Тематика «Європейський Зелений курс» включена до навчальних програм багатьох українських університетів як окрема дисципліна чи у складі загальних дисциплін. Наприклад, у НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» для здобувачів бакалаврату спеціальності D4 «Публічне управління та адміністрування» ця тематика висвітлюється у курсах «Сталий розвиток», «Стратегічне та антикризове управління», «Проекти регіонального та місцевого розвитку», для студентів магістратури – «Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека», «Стратегічне управління та управління змінами», «Гранти та конкурси для територіальних громад» тощо. Імплементация Європейського Зеленого курсу включена у тематику кваліфікаційних робіт.

Останні бібліографічні дослідження на основі бази Scopus свідчать про зростання зацікавленості темою ЄЗК. Серед країн-лідерів за кількістю таких публікацій Італія, Німеччина та Польща. Стабільно зростають ці показники і в Україні. Провідні теми – аграрна сталість, альтернативна енергетика, екологічне оподаткування, циркулярна економіка, цифрові технології [4].

Вченими кафедри публічного управління, адміністрування і права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» проблематика сталого розвитку розглядається в першу чергу в рамках науково-дослідної теми: «Модернізація публічного управління, адміністрування та права в умовах європейської інтеграції» спільно з болгарськими та литовськими колегами [5; 6].

Література:

1. *The European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en*

2. *Серія посібників “Від слів до дій” для міських змінотворців. URL: <https://www.irf.ua/seriya-posibnykiv-vid-sliv-do-dij-dlya-miskyh-zminotvorziv/>*

3. *Європейський Зелений курс (ЄЗК) та Україна URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/eu-green-deal-ukraine/>*

4. *Варвашенко В.А. Європейський Зелений курс у фокусі наукових досліджень: бібліографічний аналіз. Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 55. 2025. С. 32-40 DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2025-55-5>*

5. *Банкова И., Лахижа М. Някои особености при прилагането на ESG стандарти от фирмите в България и установяване на ESG рейтинги на партниращи фирми извън Европейския Съюз. Стопа ските трансформации в глобалния свят. Сборник доклади от международна научна конференция 7-8 юни 2024. София. 2024 с 245-254 URL: <https://www.vfu.bg/assets/userfiles/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%>*

B0%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8/%D1%81%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8/Stopanski_nauki_1.pdf

6. Gediminas Buciuonas; Mykola Lakhyzha; Oleh Didenko *Environmental and economic losses of the agricultural sector of Ukraine as a result of Russian aggression 2024-09-12 Proceedings of the 2024 International Conference «ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT» No 58/ Jelgava, LBTU ESAF, 16-17 May 2024, pp. 372-380 DOI: 10.22616/ESRD.2024.58.036*

УДК 7.012:378.147

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ
У ГАЛУЗІ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ**

Малежик Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
28julimal@gmail.com

Сучасний світ характеризується зростанням ролі візуальної інформації, що продукується та сприймається у величезних обсягах. В умовах розвитку креативних індустрій фахівці мистецького і дизайнерського профілю зіштовхуються з необхідністю опановувати складні візуальні коди, адаптуватися до нових форматів художньої комунікації та працювати з цифровими інструментами, які постійно оновлюються.

Візуальна грамотність у XXI столітті, це не лише вміння сприймати і створювати зображення, а й здатність здійснювати критичний аналіз, інтерпретацію і трансформацію візуального матеріалу. Тому питання формування цієї компетентності у студентів в галузі вищої мистецької освіти набуває особливої актуальності та вимагає оновлення педагогічних методів.

Розвиток сучасного мистецтва та дизайну відбувається в умовах стрімких технологічних змін, гібридизації художніх практик і зростання ролі візуальної комунікації в суспільстві. Візуальна грамотність стає однією з ключових компетентностей фахівців мистецтва та дизайну, оскільки передбачає здатність не лише створювати, але й аналізувати, інтерпретувати та критично осмислювати візуальні образи. Традиційні педагогічні підходи часто не відповідають потребам цифрової культури, яка вимагає інтерактивності, мультимедійності та високої мобільності навчальних процесів. У зв'язку з цим актуальним є впровадження інноваційних психолого-педагогічних методів, здатних розвивати візуальну грамотність у студентів на основі сучасних цифрових інструментів, VR/AR-технологій, штучного інтелекту та проєктно-орієнтованого навчання.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності інноваційних методів формування візуальної грамотності студентів мистецьких і дизайнерських спеціальностей у контексті сучасної цифрової освіти.

Дослідження проводилося у три етапи протягом 2025 року на базі кафедри образотворчого мистецтва, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». На першому етапі здійснено теоретико-аналітичний огляд наукових джерел з питань візуальної грамотності, когнітивної психології творчості, медіаосвіти та інноваційних технологій навчання [1; 2; 3; 4; 5]. На другому етапі розроблено комплекс інноваційних методів та завдань, що включали: цифрове ескізування та AI-асистовані інструменти, що сприяють розвитку експериментального мислення; проєктно-орієнтоване навчання з акцентом на дизайн-процес, реальні кейси та колективну творчість; мультимодальні завдання (робота з фото, відео, цифровими інсталяціями, інтерактивною графікою); методи критичного аналізу візуальних матеріалів (аналітичні щоденники, інтерв'язія, кейс-аналіз).

На третьому етапі здійснено педагогічний експеримент, що включав контрольну та експериментальну групи. Рівень візуальної грамотності оцінювався за такими критеріями:

здатність до візуального аналізу; композиційно-просторове мислення; візуально-комунікативна компетентність; креативність та візуальна інтерпретація; технічна цифрова компетентність.

Унаслідок упровадження інноваційних методів у навчальний процес в експериментальній групі зафіксовано суттєве підвищення рівня візуальної грамотності студентів. Студенти продемонстрували вищу здатність до осмислення складних візуальних образів, виявлення композиційних закономірностей та семіотичного аналізу. Використання цифрових інструментів сприяло появі більш нестандартних композиційних рішень, зростанню рівня експериментальності в роботах. Відбулося підвищення технічних компетенцій: студенти впевненіше працювали з графічними редакторами, генеративними AI-інструментами та мультимедійними платформами. Завдяки проєктно-орієнтованим методам студенти навчилися ефективніше презентувати свої роботи, обґрунтовувати дизайн-рішення та інтегрувати візуальні матеріали в комунікативні задачі. Інноваційні методи зробили навчання більш інтерактивним, що сприяло підвищенню внутрішньої мотивації студентів та творчої ініціативності.

Результати проведеного дослідження підтверджують ефективність інноваційних методів у формуванні візуальної грамотності студентів мистецьких і дизайнерських спеціальностей. Застосування VR/AR-технологій, штучного інтелекту, мультимодальних завдань та проєктно-орієнтованого підходу сприяє розвитку ключових професійних компетентностей, зокрема візуального аналізу, композиційного мислення, технічної грамотності та творчої рефлексії.

Отже, можемо прийти до висновку, що інноваційні психолого-педагогічні методи підвищують якість мистецької освіти, відповідаючи потребам сучасної цифрової культури та ринку творчих індустрій. Доцільним на наш погляд, є подальше дослідження можливостей взаємодії штучного інтелекту, інтерактивних платформ та медіадидактики у розширенні практик візуальної мистецької освіти та дизайну, зокрема.

Література:

1. Ільїна Г. «Візуальна грамотність» у контексті когнітивних та освітніх процесів. *Scientia fructuosa*. 117, 1. 2018. С. 156–168.
2. Кірдан О., Кірдан О., Литвиненко В. Медіаосвіта та формування медіакомпетентності майбутніх педагогів і менеджерів освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, (1(29), 2024. С. 116–125. [https://doi.org/10.31499/2307-4914.1\(29\).2024.305104](https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(29).2024.305104)
3. *Психологія творчості : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. І. С. Калиновська. – Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2022. – 300 с.*
4. Семенюк С., Алексєєва С. Формування візуальної компетентності студентів дизайнерських спеціальностей як психолого-педагогічна проблема. *Scientific Collection «InterConf»*, (182), 2023. 86–90. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5005>
5. Ситник Г.М. Креативність як чинник особистісного зростання. *Психологічні аспекти розвитку особистості: збірник наукових праць. Кривий Ріг: КДПУ, 2022. С. 51– 56.* <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/997>

УДК 911.3:338.48

**МІКРОПОДОРОЖІ ЯК ПРОСТОРОВИЙ ФЕНОМЕН: ТРАНСФОРМАЦІЯ
ГЕОГРАФІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ У XXI СТОЛІТТІ**

Маховка В.М. к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
mahovkavika@ukr.net

Сучасні світові туристичні процеси зазнають інтенсивних трансформацій, значною мірою зумовлених зміною моделей мобільності, розвитком цифрових сервісів та зростанням попиту на короткотривалі подорожі поблизу місця проживання. Феномен мікроподорожей – коротких, малобюджетних, просторово обмежених поїздок протягом одного-двох днів – став одним із ключових трендів сучасного туризму. Його поширення сприяє переосмисленню просторової організації туристичних потоків, зокрема їх децентралізації та зміщенню від традиційних туристичних центрів до малих територій, локальних громад і природних зон поблизу мегаполісів. Дослідження мікроподорожей у контексті географії туризму є важливим для розуміння регіональних відмінностей туристичної поведінки та формування нових стратегій сталого розвитку територій.

Історія мікроподорожей сягає другої половини ХХ століття, коли жителі країн Західної Європи, таких як Німеччина, Нідерланди та Франція, почали здійснювати короткі поїздки на вихідні. Це було пов'язано зі зростанням урбанізації, розвитком транспортної мережі та бажанням людей мати можливість регулярно відпочивати, не витрачаючи багато часу. Хоча як наукове явище мікроподорожі стали об'єктом вивчення лише на початку 2000-х років. Популярність цієї форми подорожей значно зросла у 2020-2023 роках через обмеження міжнародних поїздок під час пандемії COVID-19, що змусило туристів звертати увагу на місцеві мандрівки.

Метою даної статті є вивчення впливу мікроподорожей на просторову організацію туристичних потоків, а також ідентифікація регіонів та країн, де цей формат подорожей набув найбільшого поширення. Крім того, дослідження передбачає оцінку значення мікротуризму для розвитку малих територій та локальних громад, а також його ролі у формуванні більш збалансованої туристичної структури.

Проведені дослідження підтвердили, що мікроподорожі дедалі значніше впливають на сучасну географію туризму. Зокрема, спостерігається «локалізація» туристичного досвіду: замість тривалих подорожей туристи обирають природні об'єкти, історичні пам'ятки та культурні простори у радіусі 50–150 км від місця проживання. Одночасно зростає значення периферійних та малих регіонів, які раніше не входили до основних туристичних маршрутів. Така практика сприяє більш рівномірному розподілу потоків, зменшенню навантаження на традиційні туристичні центри та активізації місцевої економіки. Також помітні зміни у часовій структурі подорожей: короткі виїзди на 1-2 дні стають нормою, що потребує відповідної адаптації інфраструктури – розвитку зелених маршрутів, невеликих рекреаційних зон, локальних сервісів та цифрових навігаційних платформ. Мікроподорожі формують нову просторову модель мобільності, поєднуючи доступність, компактність й частоту поїздок [1].

На прикладі різних країн можна простежити, як цей формат подорожей впливає на регіональний туризм. У Німеччині короткі поїздки до природних територій, таких як Саксонська Швейцарія чи околиці Баварії, давно стали звичним способом проведення дозвілля. У Франції популярні «week-end trips» до малих містечок та виноробних регіонів Ельзасу і Провансу, що дозволяє розвантажити великі міста, такі як Париж чи Ліон. Польща демонструє зростання попиту на поїздки до національних парків: Татри, Бещади, Кампиноси, що стимулює розвиток локальної інфраструктури та сервісів. Особливо помітний розвиток

мікротуризму в Японії, де короткі поїздки до малолюдних культурних і природних зон стали частиною державної політики підтримки депопуляційних регіонів. У США цей формат поширений навколо великих міст, таких як Нью-Йорк чи Сан-Франциско, де мешканці обирають невеликі природні парки та прибережні зони у межах півторагодинної доступності. Усі ці приклади свідчать, що мікроподорожі сприяють вирівнюванню туристичних потоків, підтримують розвиток малих громад і забезпечують більш раціональне використання локальних ресурсів [3]. Таким чином, мікроподорожі, маючи європейське історичне підґрунтя, стали глобальним трендом, що поєднує локальність, доступність і регулярність туристичних поїздок. Дослідження цього феномена дозволяє не лише зрозуміти нові тенденції в географії туризму, а й виробити практичні рекомендації для сталого розвитку територій і регіональної туристичної політики [2].

Отже, мікроподорожі стають важливим чинником трансформації туристичного простору, сприяючи децентралізації потоків та зміцненню ролі локальних дестинацій. Країни з розвинутою культурою коротких поїздок демонструють очевидні позитивні ефекти: активізацію малих територій, зменшення сезонного навантаження на популярні центри та підвищення загальної мобільності населення. Відтак мікротуризм слід розглядати як перспективний напрямок сталого розвитку туристичної сфери, що потребує подальшого дослідження, зокрема щодо економічної ефективності та поведінкових особливостей туристів.

Література:

1. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2021). *Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment. Journal of Sustainable Tourism, 29(1), 1–20.*
2. *Local tourism as financial and economic development driver of the community: Management aspect / Nadiya Bakalo, Viktoriia Makhovka, Iryna Krekoten, Alla Glebova, Svitlana Kulakova . World Development Perspectives. 2025. Vol. 38. 100693. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2025.100693>.*
3. Rantala, O. (2020). *Envisioning Tourism and Proximity after the Anthropocene. Sustainability, 12(10), 3948..*
4. Заячківська, Г. А., Вовк, С. В., & Церклевич, В. С. (2023). *Тренди постпандемічного розвитку туризму в країнах Європейського Союзу: наративи, імперативи, прогнози. Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі, (8), 11-19.*

УДК 7.01:7.017.4

**ОСНОВИ ДИЗАЙНЕРСЬКОГО ПРОЄКТУВАННЯ У ПРОСТОРОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ
ЗАСОБІВ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Ніколаєнко В.В., к.арх.,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ab.Nikolaienko_VV@nupp.edu.ua

Візуальна комунікація є ключовим елементом сучасного інформаційного середовища. Вона включає передачу інформації через графічні, кольорові та просторові засоби, які дозволяють глядачу швидко та ефективно сприймати зміст.[1] Дизайнерське проєктування у цій сфері передбачає не лише створення естетично привабливих елементів, а й їхнє оптимальне розташування у просторі для забезпечення чіткої та зрозумілої комунікації.

Основні принципи просторової організації:

1. *Ієрархія інформації.* Візуальні елементи організуються відповідно до їхньої значущості: важлива інформація виділяється за допомогою розміру, кольору, форми чи положення. [2]

2. *Баланс і пропорції.* Простір між елементами має бути гармонійним, що забезпечує комфортне сприйняття та підкреслює логіку розташування.

3. *Контраст і акценти.* Контрастні елементи допомагають привернути увагу до ключових повідомлень та структурувати інформацію. [4]

4. *Ритм і повтори.* Повторення форм, кольорів чи графічних елементів створює цілісність композиції і підвищує впізнаваність.

5. *Просторовий напрямок.* Напрямок погляду глядача має бути спрямований логічно, від загального до конкретного або за іншою структурою, що відповідає меті комунікації.

Методи організації засобів візуальної комунікації:

Модульна сітка. Використання сітки дозволяє точно розташовувати елементи та підтримувати гармонію між частинами композиції.

Зонування простору. Візуальні елементи об'єднуються у зони за змістом або функцією, що допомагає швидко орієнтуватися у інформації.

Інтерактивність та адаптивність. У сучасних медіа-дизайнах важливе врахування зміни розташування елементів залежно від формату та способу сприйняття. [3]

Значення кольору і типографіки. Кольори передають емоції та функціональні сигнали, а шрифти визначають читабельність і стиль повідомлення. Їхня гармонійна інтеграція у просторову організацію підвищує ефективність візуальної комунікації. [3]

Проектування засобів візуальної комунікації у просторі — це поєднання творчого мислення та системного підходу. Дотримання основних принципів композиції, гармонійне використання кольору, типографіки та простору дозволяє створювати зрозумілі, ефективні та естетично привабливі дизайнерські рішення.

Література:

1. Йоганнес Іттен «Мистецтво кольору: суб'єктивне переживання та об'єктивне визнання як шлях до мистецтва» / вид-во: ArtHuss, 2022. 96с.

2. Гевін Емброуз, Ніл Леонард «Книга Основи. Графічний дизайн 02. Дизайнерське дослідження. Пошук успішних креативних рішень»; пер.з англ. Марія Мельник, Вероніка Пугач / вид-во: ArtHuss, 2019. 192с.

3. Наталія Синєпупова «Композиція. Тотальний контроль» / вид-во: ArtHuss, 2019. 240с.

4. Норман Д. Дизайн звичних речей/Дональд А Норман; пер. з англ. Максим Бакалов. – Харків: Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля, 2019р. 320с.

УДК: 72:378.014.5:004

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ

Новосельчук Н.Є.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

NovoselchukNE@gmail.com

Архітектурна освіта у XXI столітті переживає глибоку трансформацію та змінюється під впливом глобалізації й екологічних імперативів. Виклики сьогодення, пов'язані з глобалізацією професійних стандартів, швидким розвитком нових технологій, цифровізацією, кліматичними змінами та соціальними процесами, суттєво впливають на компетентності й навички сучасних архітекторів. Традиційна модель навчання, побудована навколо лекційних, практичних і студійних занять, поступово перестає відповідати потребам часу. Сучасний архітектор повинен володіти значно ширшим спектром знань та вмінь, адже завдання, які стоять перед професією, стають дедалі складнішими.

У зв'язку з цим архітектурні спеціальності змушені оперативно оновлювати освітні програми, інтегруючи новітні цифрові інструменти, екоорієнтовані підходи та нові формати взаємодії з громадами. Тому питання модернізації архітектурної освіти є надзвичайно актуальним і визначає якість підготовки фахівців, які проєктуватимуть міста, простір і середовище для життя нинішніх та майбутніх поколінь.

Метою цієї статті є аналіз сучасних напрямів розвитку й трансформації архітектурної освіти, зумовлених викликами сьогодення.

Перший ключовий напрям розвитку архітектурної освіти – переосмислення освітніх програм через призму сталого розвитку (SDGs) та кліматичної адаптації. Це включає вивчення матеріалознавства, життєвого циклу будівель, енергоефективності, а також розроблення проєктів адаптації міст до кліматичних змін. У контексті відродження глобального руху Climate Action у 2018 році архітектори з усього світу взяли на себе відповідальність діяти проти зміни клімату та дотримуватися Цілей сталого розвитку ООН як у професійній практиці, так і в освіті [1]. Архітектурні школи активно підтримали цей рух і інтегрували його принципи у свої навчальні програми.

Другим важливим напрямом є цифрова трансформація – BIM, VR/AR/XR, штучний інтелект. Цифрові технології покращують якість візуалізації, роблять навчання практичним та інтерактивним, допомагають уникати помилок на ранніх етапах проєктування та формують ключові цифрові компетенції. Освітні програми дедалі активніше включають BIM-інструменти, технології віртуальної та доповненої реальності, а також ШІ для генерації форм, оптимізації та прийняття проєктних рішень.

Третім вагомим напрямом є міждисциплінарність. Архітектура все частіше взаємодіє з кліматологією, урбаністикою, інженерією, соціологією, економікою та ІТ. Навчальні модулі й студії стають міжфакультетними: з'являються спільні курси, хакатони, co-led projects, що готують студентів до роботи в багатопрофільних командах у реальних умовах проєктування [2].

Четвертий напрям – орієнтація на суспільство та людиноцентричний підхід: community design, дизайн-бїлд, соціальна інклюзія й справедливість. Це повернення архітектурної практики в громади та розроблення «живих» проєктів у співпраці з місцевими організаціями, користувачами та вразливими групами населення [3].

Важливим елементом сучасної архітектурної освіти є впровадження гнучких форматів навчання та розвиток професійних навичок. Це поєднання онлайн- та офлайн-студій, навчання за моделлю мікрокреденшулів, отримання сертифікатів із конкретних інструментів (BIM, енергетичне моделювання, управління проєктами тощо). Значної ваги набувають «soft skills»: комунікація, презентація, фасилітація, робота в команді, управління проєктами.

Таким чином, оновлення архітектурної освіти та створення середовища, що стимулює дослідження, творчість і відповідальність, сприяє підготовці фахівців, здатних до інноваційних рішень і роботи з високими технологіями. Це забезпечує формування спеціалістів із розвиненим екологічним і соціальним мисленням, високою міждисциплінарністю та професійною гнучкістю. Крім того, це підвищує конкурентоспроможність випускників-архітекторів на міжнародному ринку.

Сучасні тенденції свідчать, що архітектурна освіта переходить від традиційних академічних моделей до інтегрованих, цифрових, екологічно свідомих і соціально орієнтованих підходів. Відбувається зміна парадигми: архітектор перестає бути лише творцем форми – він стає аналітиком, стратегом, дослідником і посередником змін у суспільстві. Водночас успішна модернізація освітніх програм потребує системного оновлення змісту навчання, посилення зв'язків із професійними спільнотами й громадами, розвитку цифрових технологій, інвестицій у професійне зростання викладачів та запровадження гнучких форматів навчання.

Отже, архітектурна освіта має всі шанси стати платформою для підготовки нового покоління фахівців, здатних створювати стійкі, інноваційні та гуманні

середовища майбутнього.

Література:

1. Schiano-Phan, R., & Soares Gonçalves, J. C. (2022). *Sustainability in Architectural Education — Editorial. Sustainability*, 14(17), 10640. <https://doi.org/10.3390/su141710640>
2. Selim HS, Mayhoub MS and Abuzaid A (2025) *Reinterpreting the Vitruvian model in contemporary architectural education: integrating empirical insights from five schools of architecture. Front. Educ.* 10:1528083. <https://doi.org/10.3389/educ.2025.1528083>
3. Salama, A. M., & Patil, M. P. (2025). *The Socius in Architectural Pedagogy: Transformative Design Studio Teaching Models. Architecture*, 5(3), 61. <https://doi.org/10.3390/architecture5030061>

УДК 336.71:004.9

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В БІЗНЕСІ

Обиход Г.О.

*Інститут демографії та досліджень якості життя
імені Михайла Птухи НАН України
anna.obikhod82@gmail.com*

Чичуліна К.В.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Chichulinak@ukr.net*

В умовах сьогодення, коли світова економіка перебуває у постійній турбулентності та трансформаціях, бізнеси вимушені вишукувати нові шляхи для збільшення прибутків та утримання конкурентоспроможності на ринку. Одним із таких стратегічних маневрів є раціональна цінова політика, що є ключовим елементом загальної стратегії розвитку підприємства. Цінова політика безпосередньо впливає на широкий спектр показників, таких як обсяг реалізації, рівень рентабельності та конкурентні переваги продукції.

Цінова політика відіграє визначальну роль у забезпеченні успішної діяльності будь-якого підприємства, адже вона визначає прибутковість, конкурентоспроможність та позицію компанії на ринку. В умовах глобалізації та посилення конкуренції, що стали характерною рисою сучасності, компанії зобов'язані постійно здійснювати аналіз та оптимізацію своєї цінової політики, аби утримувати свої позиції на ринку та забезпечувати довгострокову стабільність [1].

Щоб визначена вартість гарантувала конкурентоспроможність виробленої продукції та була привабливою для покупців, необхідно брати до уваги характеристики товарів та процес ціноутворення в конкретній галузі. В умовах мінливого ринку, компанії повинні систематично переглядати та удосконалювати свій ціновий підхід.

Висока конкурентоспроможність продукту свідчить про сенс його виробництва та відкриває двері для успішних продажів. Конкурентоспроможність компаній підкреслює їх вміння оцінювати попит та пропозицію на ринку, виготовляти та реалізовувати продукцію, котра приваблює покупців краще, ніж товари конкурентів.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що значна кількість підприємств зіткнулися з труднощами, що стосуються ефективності їх цінової стратегії [2]. Вартість товарів і послуг нерідко не відповідає реальним витратам на їх виробництво та надання, що призводить до зниження прибутковості та конкурентоспроможності компанії. Значна частина підприємств також не має чіткого алгоритму формування цін, що ускладнює процес прийняття рішень та може призвести до невдачі на ринку.

Отже, дослідження цінової політики на підприємстві та вдосконалення її підходів є надзвичайно важливим завданням, адже це сприятиме забезпеченню стабільності та успіху діяльності компанії на ринку, збільшенню її прибутків та конкурентоспроможності.

У сучасних умовах ведення бізнесу цінова політика відіграє визначальну роль, впливаючи на позиціонування компанії в конкурентному середовищі та, безпосередньо, на її прибутковість. Цінова політика являє собою сукупність стратегічних рішень, що спрямовані на встановлення оптимальної вартості товарів або послуг з метою максимізації фінансового результату для підприємства. Розглянемо далі процес формування цінової політики на підприємстві та основні фактори, які впливають на ухвалення відповідних рішень (рис.1).

Підприємства повинні враховувати виробничі витрати, які включають заробітну плату персоналу, вартість сировини та матеріалів, а також інші витрати, пов'язані з виробництвом продукції або наданням послуг. Важливо розрахувати собівартість продукту та додати до неї необхідну маржу, що дозволить визначити ціну продажу. Величина маржі визначається обраною підприємством стратегією щодо конкуренції. У випадку, якщо підприємство пропонує унікальний продукт або послугу, воно може встановити вищу ціну. Натомість, на ринку з високою конкуренцією ціни можуть бути знижені для залучення більшої кількості клієнтів.

Окремо слід зупинитися на значенні дослідження ринку та споживачів. Для підприємства важливо розуміти, що саме очікують споживачі від продукту чи послуги. На основі аналізу попиту підприємство може встановити оптимальну ціну, яка буде привабливою для покупців і забезпечить високу конкурентоспроможність на ринку.

Для ефективного формування ЦП треба враховувати не лише внутрішні, але й зовнішні фактори. До них належать фінансова політика держави, зміни валютних курсів, загальна ринкова кон'юнктура та інші зовнішні умови. Наприклад, коливання валютних курсів може суттєво вплинути на вартість виробництва продукту або послуги, що, своєю чергою, вплине на ціну продажу. Також державне регулювання в питаннях оподаткування та інших фінансових зобов'язань може мати значний вплив на собівартість та цінову політику підприємства.

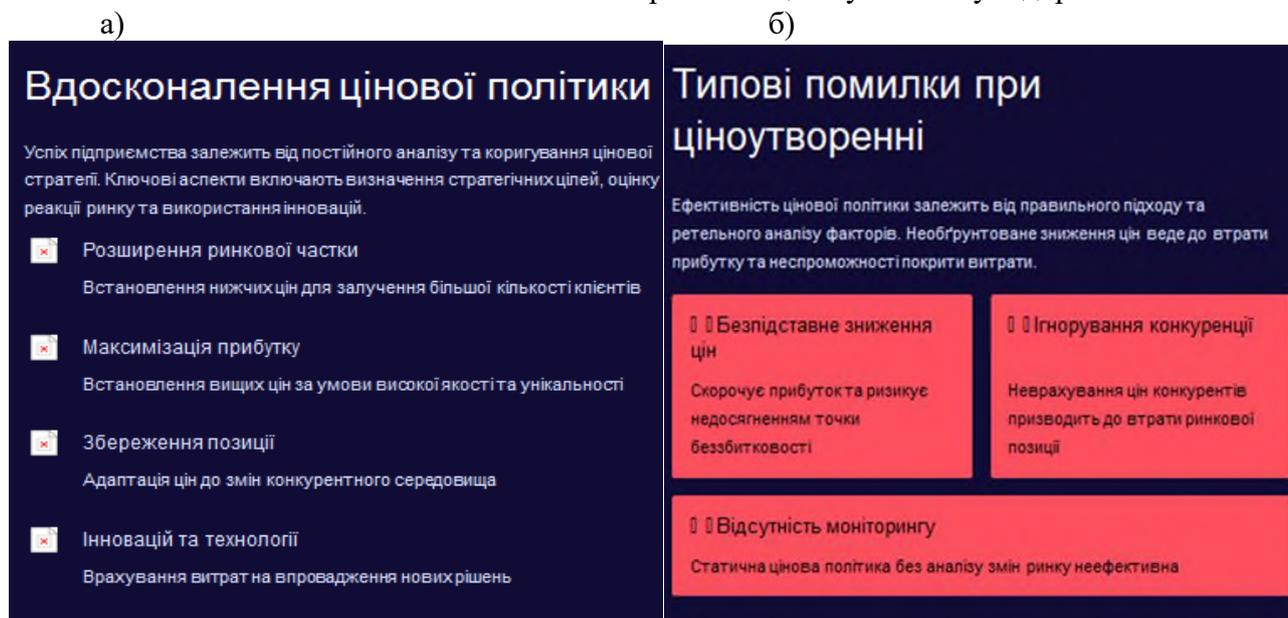

Рисунок 1 – Оптимізаційний механізм цінової політики: а) напрями; б) типові помилки ціноутворення

Ще одним вагомим аспектом при визначенні цінової стратегії є змагання між компаніями на ринку. Конкуренція безпосередньо впливає на те, як підприємство визначає ціни. Скажімо, якщо компаній-конкурентів багато, підприємству доведеться встановлювати нижчі ціни, щоб зацікавити клієнтів. У ситуації, коли підприємство пропонує ексклюзивний продукт і конкуренція незначна, воно може встановити вищу ціну, щоб збільшити прибутки.

Важливо враховувати технічні можливості та інновації підприємства при встановленні цін. Наприклад, якщо підприємство використовує сучасні технології та новітні матеріали, вартість виробництва може бути вищою, що вплине на цінову політику. Також здатність до масштабування чи скорочення виробництва є важливим фактором у процесі визначення цінової політики.

Узагальнюючи, формування цінової політики – це комплексний процес, який вимагає ретельного аналізу внутрішніх та зовнішніх чинників, а також вивчення ринку та споживачів. Вірно підібрана цінова стратегія сприяє зміцненню позицій підприємства на ринку, максимізації прибутку та задоволенню потреб клієнтів. Для цього необхідно постійно здійснювати моніторинг змін на ринку та аналізувати їхній вплив на ціни підприємства.

Додатково, значущим чинником при розробці цінової стратегії є встановлення стратегічних цілей підприємства. Наприклад, якщо пріоритетом є розширення ринкової частки, може бути доцільним встановлення нижчих цін порівняно з конкурентами. Якщо ж основна мета – отримання прибутку, можливе встановлення вищих цін, проте це має супроводжуватися забезпеченням належної якості продукції чи послуг.

Удосконалення цінової політики (рис.2) безпосередньо впливає і на прибуток від реалізації підприємства. Зниження вартості продукції здатне впливати на розмір загального прибутку підприємства - як позитивно, так і негативно. Безпідставне зменшення ціни на товари веде до скорочення прибутку і може призвести до нездатності фірми покрити всі витрати, тобто до фіаско у досягненні точки беззбитковості. Збільшення ціни товарів може мати як позитивний, так і негативний вплив на загальний прибуток фірми. Це безпосередньо залежить від кваліфікованого підходу до ціноутворення, ретельного аналізу реакції ринку на зміни цін, а також, що найважливіше, обробки та аналізу даних стосовно економічного стану макросередовища. Зростання ціни на продукцію позначається на загальному прибутку підприємства. Варто розуміти, що постійний моніторинг цінової політики та її коригування ще не гарантують успіху. Ефективність діяльності компанії, в першу чергу можна визначити коректністю обраної стратегії змінності цінового показника на продукцію.

Рисунок 2 – Напрями побудови ефективної цінової політики

Література:

1. Chichulina K. *Development of pricing models in the sugar market and their forecasting on commodity exchanges.* *Економіка і регіон.* №1. 2020. С. 52-63. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNU/8555/1/1%2873%292020_52-63.pdf.

2. Чичуліна К.В. *Сучасні цінові стратегії торговельних підприємств. Тези 70-ої ювілейної наукової конференції професорів, викладачів, наук. працівників, аспірантів та студентів університету. Том 1 (Полтава, 23 квітня -18 травня 2018 року).* Полтава: ПолтНТУ, 2018. .С. 285 – 286. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolntNU/4533>

УДК 378.091.321:74/75]:[159.58:7]-047.44

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ЗАХОДІВ
ВИКЛАДАЧЕМ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА:
АНАЛІЗ ТА ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Острогляд О.В., старша викладачка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
olenaostrohyad@nupp.edu.ua

Актуальність дослідження визначається нагальною потребою суспільства у засобах ефективної психоемоційної підтримки та розвитку резиліентності особистості в умовах посиленого стресу та невизначеності. Інтеграція арттерапевтичних методик у систему освіти є особливо значущою, оскільки вона надає здобувачам освіти та іншим учасникам освітнього процесу безпечний простір для невербального вираження переживань і сприяє внутрішній гармонізації. У цьому контексті викладач образотворчого мистецтва, володіючи глибокими знаннями мови кольору, композиції та образотворчих технік, виступає не лише як педагог, а й як компетентний фасилітатор арттерапевтичного процесу. Незважаючи на широке практичне застосування, досвід викладачів мистецьких дисциплін часто потребує емпіричного аналізу та систематизації для підтвердження його науково-практичної ефективності.

Мета роботи полягає у проведенні комплексного аналізу власного досвіду організації та проведення серії арттерапевтичних заходів, оцінці їхньої ефективності на основі зібраних даних та представленні конкретних психолого-педагогічних результатів.

Методика та організація дослідження базувалися на принципах якісного та кількісного аналізу. Протягом травня – серпня 2025 року було проведено масштабну серію із 22 групових практичних заходів для різних цільових аудиторій (здобувачі освіти вищого навчального закладу, дорослі, діти), які стали емпіричною базою для дослідження. Серед ключових проведених сесій, спрямованих на роботу з емоційним станом, самоідентифікацією та груповою динамікою, можна виділити: «Чотири стихії» (29.05), «Коло довіри» (11.06), «Музика у кольорі» (11.06), «Квітковий колаж» (17.06), «Ритми дихання та барви природи» (18.06), «Дерево відчуттів» (27.06), «Образ групи» (30.06), «Мандрівка в кольорі» (30.06), а також низку сесій, присвячених внутрішнім ресурсам: «Коло добра» (01.07), «Послання собі» (02.07), «Лабіринт. В пошуках виходу» (04.07), «Кольори моїх відчуттів» (07.07), «Мій внутрішній сад» (09.07). Завершальні сесії літнього циклу – «Подих вітру», «Мій безпечний простір», «Трансформація пейзажу», «Відлуння природи. Природа як дзеркало» та «Мій голос у кольорі» (28–29.08) – були присвячені інтеграції досвіду та психологічному заземленню.

Організація дослідження включала використання таких методів: 1) включене спостереження за динамікою групи та індивідуальною роботою; 2) аналіз творчих продуктів учасників (інтерпретація композиційних, колористичних та символічних рішень); 3) структуроване опитування учасників до та після сесій.

Програма також передбачає подальшу сегментацію та поглиблення тематики у період листопад–грудень 2025 року з акцентом на сезонні психологічні виклики (втрата, апатія, пошук внутрішнього світла). Заплановані заходи мають чіткі терапевтичні цілі та процесуальний опис: «Тінь відпускання» (20.11), «Птаха надії» (26.11), «Передчуття зими. Графіка дерев» (27.11), «Формула внутрішнього світла» (4.12), «Відбиток на снігу. Мій слід у часі», «Сніжинка особистого сенсу» (11.12).

Результати дослідження підтвердили високу ефективність цілеспрямованих арттерапевтичних заходів у вирішенні психолого-педагогічних завдань. Якісний аналіз показав значне підвищення рівня саморефлексії учасників (зокрема, після сесій «Дерево відчуттів» та «Мій внутрішній сад»), покращення навичок емоційної саморегуляції та зниження рівня групової тривожності. Техніки, що використовують природні та вторинні

матеріали («Чотири стихії», «Квітковий колаж», «Ритми дихання та барви природи»), сприяли швидкому заземленню та встановленню контакту з власними ресурсами. Зафіксовано позитивну динаміку у творчих роботах: перехід від хаотичних та темних композицій до більш структурованих, збалансованих та насичених кольорових рішень, що корелює зі змінами у внутрішньому стані учасників. Наприклад, сесії, спрямовані на роботу з невизначеністю та втратами (запланована «Гінь відпускання»), демонструють потенціал арт-терапії для забезпечення психологічного завершення циклів та формування навичок прийняття змін. Досвід показав, що чітка тематична спрямованість сесій, інтегрована з образотворчими прийомами, дозволяє максимально ефективно пропрацьовувати складні стани, а роль викладача образотворчого мистецтва як фасилітатора є ключовою для забезпечення якісного терапевтичного процесу.

Висновки підтверджують, що систематичне впровадження арттерапевтичних заходів у освітню практику викладачем образотворчого мистецтва є ефективним інструментом психосоціальної підтримки, розвитку емоційного інтелекту та підвищення життєстійкості учасників. Проаналізований досвід демонструє, що арт-терапія не лише поглиблює розуміння мистецтва, а й виконує важливу компенсаторну та корекційну функцію. Подальші перспективи дослідження включатимуть детальний кількісний аналіз результатів подальших сесій та розробку методичних рекомендацій для викладачів мистецького спрямування щодо інтеграції арт-терапії у щоденну педагогічну діяльність.

УДК 378.147:658.8:622.3

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У НАФТОГАЗОВІЙ
ГАЛУЗІ**

Палій К.В., PhD, доцент, **Тупиця О.Ю.**, PhD, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
e.paliy777@gmail.com

Професійна підготовка філологів-перекладачів технічного профілю набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку енергетичної безпеки та нафтогазового сектору України. Галузевий переклад у нафтогазовій сфері вимагає від фахівця не лише високого рівня мовної підготовки, а й здатності працювати з технічною, нормативною та виробничою документацією, спеціалізованими технологічними процесами, інноваційними системами та галузевими стандартами. Саме тому, розроблена викладачами кафедри освітньо-професійна програма «Галузевий переклад: англійська мова, німецька мова» [1] включає мейджор «Переклад у нафтогазовій галузі», який формує у студентів комплекс професійних компетентностей, необхідних для перекладацької діяльності у високотехнологічному та інженерно насиченому середовищі. У межах цього мейджора передбачено шість взаємопов'язаних освітніх компонентів, серед яких *ЗМ4 «Німецькомовна нафтогазова термінологія і переклад в галузі»*.

Таке структурування вимагає створення спеціалізованих навчально-методичних матеріалів, орієнтованих на опанування предметних знань і галузевої термінології, тому викладачі кафедри уклали підручник «Практика перекладу в нафтогазовій галузі», відповідно до змісту й логіки освітньої програми [2].

Зміст підручника забезпечує системне вивчення термінології, наближення навчального матеріалу до реальних виробничих ситуацій, формування інтегрованих професійних компетентностей. Особливого значення набуває аналітична обробка текстів у вигляді **bi-text**. Така методика роботи під час практичного заняття є, на нашу думку, найбільш ефективною для взаємодії викладача зі студентами. **Bi-text** – це два тексти різними мовами, які подаються паралельно й узгоджені між собою за змістом: оригінальний текст та його переклад. Для чого

потрібен бі-текст? По-перше, для навчання перекладу. Студенти разом із викладачем можуть порівнювати оригінал і переклад, бачити відповідники слів, пояснювати граматичні конструкції, стилістичні особливості. По-друге, читання такого тексту розвиває словниковий запас, сприяє розумінню структури мови. По-третє, дозволяє аналізувати, роблячи своєрідні вправи на трансформації: спостерігати зміну порядку слів, часових форм, логічних зв'язків, стійких словосполучень та багато іншого. Можна сказати, що це сукупність словника, глосарію та лінгвістичного дослідження (спостереження). Звичайно, коли викладач уміло організовує таку роботу. Навчальний матеріал добирає викладач, спираючись на розуміння реальних виробничих ситуацій. Таким чином, відбувається формування інтегрованих професійних компетентностей.

Функцій підручника «Практика перекладу в нафтогазовій галузі (німецька мова)»: 1) структурування тематичних блоків відповідно до інженерних процесів у галузі; 2) забезпечення студентів автентичними навчальними матеріалами; 3) формування навичок перекладу та редагування; 4) відтворення «жанрів», які студенти зустрінуть у професійній діяльності.

Методичні інновації, які реалізовано у навчально-методичних матеріал та змісті підручника: 1) створення своєрідних тематично-жанрових бі-текстів як засобу розвитку перекладацької рефлексії; 2) розробка проектних завдань для моделювання виробничих ситуацій; 3) тренінги термінології відповідно до стандартів ISO та DIN; 4) створення вправ на переклад інженерних схем та виробничих процесів, технічної та юридичної документації; 5) робота з мультимедійними матеріалами та Інтернет-джерелами. Таким чином, професійна підготовка майбутніх філологів-перекладачів нафтогазової галузі забезпечує формування ПРН, що стосуються здатності виконувати переклад складних галузевих текстів, володіння термінологією нафтогазового сектору, компетентностей у роботі з технічною документацією, вміння використовувати сучасні цифрові та інформаційні технології, готовності до конференційного та презентаційного перекладу.

Випускники спеціальності В11 «Філологія», спеціалізації В11.041 – «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» ОПП «Галузевий переклад: англійська мова, німецька мова» здатні працювати з науково-технічною інформацією, виконувати переклад у реальних виробничих умовах, брати участь у міжнародних технічних комунікаціях, забезпечувати міжмовне посередництво у нафтогазовій індустрії. Підготовка майбутніх філологів-перекладачів має комплексний характер. Вона базується на міждисциплінарному поєднанні інженерних знань, галузевої термінології, цифрових технологій та високого рівня мовної компетентності.

Література:

1. *Освітньо-професійна програма «Галузевий переклад: англійська мова, німецька мова» першого рівня вищої освіти – бакалаврського галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В11 «Філологія», спеціалізація В11.041 – Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025. 21 с. URL: <https://nupp.edu.ua/page/litsenzuvannya-ta-akreditatsiya.html>*

2. *Воробйова О.С., Пешкова Т.В., Тупиця О.Ю. Практика перекладу в нафтогазовій галузі (німецька мова): підручник. Кишинів: Lap Lambert Acad. Publ., 2024. 218 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/15557>*

УДК 378.014.6:342.7:81'27

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Панасенко Є.О., PhD

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
postnovus@gmail.com

Мовна політика держави визначає мовні норми та практики у публічній сфері, зокрема в освіті, і впливає на підготовку кадрів, академічну комунікацію й культурну безпеку суспільства. Для України, яка після 2014 року і особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року ставить завдання зміцнення національної ідентичності та інформаційної стійкості, мовна політика у вищій школі стає не лише освітнім, а й стратегічним питанням. Законодавчі норми щодо функціонування української мови створюють рамки для університетів, але водночас породжують низку практичних і методичних викликів, які потребують системного аналізу та рекомендацій [2].

Предметом пропонованої наукової розвідки є механізми реалізації державної мовної політики в діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) та їхній вплив на освітні програми, кадрову підготовку й академічну комунікацію.

Мета дослідження – проаналізувати виклики, які створює державна мовна політика для вищої школи, і запропонувати практичні заходи для адаптації ЗВО до правових і соціолінгвістичних вимог.

Ухвалений у 2019 році Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначив правові рамки для сфери освіти та професійної комунікації в Україні; його положення продовжують формувати нормативи для університетів [2].

У контексті воєнної агресії питання мовної та культурної безпеки набувають нового значення: університети виступають центрами формування національної ідентичності, отже від їхньої мовної політики залежить стійкість суспільства [4]. Одночасно триває процес інтернаціоналізації вищої освіти (курси англійською, підготовка іноземних студентів), що ставить завдання суміщення державної мовної політики з міжнародними освітніми стандартами.

У процесі цієї діяльності маємо здійснити наступні кроки:

- окреслити законодавчі вимоги до функціонування української мови в ЗВО та виявити ключові виклики реалізації мовної політики в університетах (кадрові, методичні, правові, інтеграційні);
- запропонувати рекомендації реалізації мовної політики для адміністрацій ЗВО та органів управління освітою.

Маємо виклики, на яких наголошує О. Торубара, і які випливають із законодавства. Це неоднорідна готовність академічного персоналу володіти академічною українською; потреба перекладу спеціалізованих дисциплін (термінологія) та адаптації навчально-методичних ресурсів; баланс між державною політикою та міжнародною мобільністю (курси англійською мовою) [1].

Опитування громадської думки показують зміни ставлення до вивчення російської та української мов у різних регіонах – це важливий фон для університетської політики, яка має враховувати регіональні особливості студентських груп і соціальних очікувань [3]. На підставі окреслених фактів, пропонуємо низку практичних порад стосовно реалізації мовної політики.

1) Розгорнути програму мовної підготовки викладачів (курси з академічного письма і методики викладання українською).

2) Інвестувати у створення фахових українськомовних підручників і цифрових ресурсів (термінологічні глосарії, відкриті освітні ресурси).

3) Розробити механізми поєднання державної мовної політики з міжнародною інтернаціоналізацією (двомовні програми, підготовчі курси для іноземців).

4) Враховувати регіональний контекст у впровадженні мовних ініціатив (місцеві мовні практики, потреби студентів).

5) Налагодити співпрацю між Міністерством освіти, університетами та громадськими організаціями для розробки методичних рекомендацій і моніторингу впровадження.

У ході дослідження було обґрунтовано значення державної мовної політики в освітньому просторі України та проаналізовано її вплив на функціонування й розвиток вищої школи. Виконання поставлених завдань дозволило зробити такі узагальнення.

По-перше, доведено актуальність теми у контексті євроінтеграційних процесів, воєнних викликів та потреби консолідації українського суспільства. Показано, що державна мова в освіті виступає не лише інструментом комунікації, а й чинником ідентичності та національної безпеки.

По-друге, проаналізовано законодавчо-нормативну базу – Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Закон «Про вищу освіту», а також концептуальні документи МОН. На основі огляду визначено ключові вимоги та механізми впровадження державної мовної політики у вищій школі.

По-третє, у ході дослідження було визначено основні виклики для університетів: потреба в підготовці педагогічних кадрів, здатних проводити навчання українською мовою на високому професійному рівні; необхідність оновлення навчально-методичного забезпечення; адаптація іноземних студентів; забезпечення академічної доброчесності та єдиних стандартів мовної компетентності.

По-четверте, продемонстровано, що ефективна мовна політика у вищій школі сприяє підвищенню якості вищої освіти, розвитку академічної культури, розширенню міжнародної співпраці та конкурентоспроможності українських університетів у глобальному освітньому просторі.

У підсумку зазначимо, що державна мовна політика в освітньому середовищі є системним чинником модернізації української вищої освіти. Успішне її впровадження можливе за умов: дотримання законодавства, посилення інституційної спроможності університетів, підтримки викладачів і студентів, розвитку якісного українськомовного навчального контенту та формування сталої мовної культури. Саме ці напрямки визначають перспективи подальших наукових досліджень та практичного вдосконалення мовної політики в Україні.

Література:

1. Torubara, O. *National language policies and English proficiency in Ukrainian academia. European Journal of Language Policy. Liverpool University Press, 17(2). 2025. P. 256. URL: <https://liverpooluniversitypress.co.uk/doi/epdf/10.3828/ejlp.2025.14> (Дата звернення: 20.11.2025).*

2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (Дата звернення: 20.11.2025).

3. Київський міжнародний інститут соціології. *Ставлення до викладання російської мови в українськомовних школах. 29.04.2025. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1513&page=1> (Дата звернення: 20.11.2025).*

УДК 378.147:004.9:37.02:81'1

**ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ ЯК ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В13**

Передерій І.Г., д.і.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

iryana.perederii@gmail.com

Цифровізація гуманітарних наук визначає стратегічний вектор розвитку сучасної освіти, науки й професійної діяльності. У світовій практиці digital humanities (цифрова гуманітаристика) сформувалася як міждисциплінарна галузь, що поєднує технології оброблення інформації з методами гуманітарного аналізу. Для спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» це означає суттєве оновлення професійних компетентностей та розширення змісту підготовки фахівців відповідно до нових технологічних, інформаційних і комунікаційних вимог.

У центрі розвитку цифрової гуманітаристики – зміщення парадигми від традиційного сприйняття гуманітарної сфери як заснованої лише на текстуальних джерелах до застосування цифрових методів аналізу, моделювання, візуалізації та репрезентації культурної спадщини. Інструменти, засновані на алгоритмах штучного інтелекту, машинному навчанні, хмарних сервісах, семантичних моделях, дедалі глибше інтегруються в практику досліджень та інформаційно-комунікаційну діяльність установ пам'яті – бібліотек, архівів і музеїв. Це формує новий стійкий запит до освітніх програм спеціальності В13: майбутній фахівець повинен не лише володіти традиційними дисциплінами бібліотекознавчо-архівознавчого циклу, базовими знаннями в галузі інформаційних наук, а й бути здатним працювати в постійно технологічно змінюваних цифрових екосистемах, управляти інформаційними потоками, створювати цифрові продукти та здійснювати наукові дослідження засобами цифрових технологій.

Для вітчизняної освіти у цьому контексті вагомим є, зокрема, європейський досвід розвитку цифрових компетентностей у бібліотечних фахівців, що був представлений проекті BIBLIO («Boosting Digital Skills», 2020) програми Erasmus+ напряму КА2. Результати проекту засвідчили дефіцит навичок, пов'язаних з цифровою трансформацією, у працівників бібліотечного сектору Бельгії, Болгарії, Греції, Італії та Латвії [1, с. 63].

Спробуємо окреслити основні тренди розвитку сучасної цифрової гуманітаристики у контексті формування професійних компетентностей майбутніх фахівців спеціальності В13.

Одним з ключових трендів цифрової гуманітаристики є розвиток відкритих цифрових колекцій і репозитаріїв. Публічні бібліотеки, архіви та університети переходять до концепції відкритих даних, що передбачає доступність електронних ресурсів, можливість повторного використання даних та автоматизованого збору інформації. Це формує потребу у фахівцях, здатних забезпечувати інтероперабельність цифрових платформ, працювати з міжнародними стандартами метаданих, застосовувати формати Linked Open Data, управляти цифровими колекціями та здійснювати їх довготривале збереження.

Другий актуальний тренд – використання технологій штучного інтелекту та машинного навчання. Вони активно застосовуються у сфері цифрового пошуку, автоматизованої індексації документів, оптичного розпізнавання текстів (OCR), семантичного аналізу, генерації описів і метаданих. Для спеціальності В13 це означає, що майбутні фахівці мають володіти навичками роботи з інтелектуальними системами, розуміти можливості та обмеження алгоритмів, забезпечувати етичність і коректність використання ШІ у сфері культурної спадщини [1, с. 59].

Третій тренд – розвиток цифрової візуалізації гуманітарних даних. Інтерактивні карти, часові шкали, хронології, 3D-моделювання, віртуальні тури, мультимедійні експозиції та

цифрові реконструкції історичного середовища стають важливими інструментами дослідження й популяризації культурної спадщини. Відповідно формується запит на компетентності роботи з GIS-технологіями, інструментами веб-візуалізації, мультимедійного дизайну, віртуальних виставок і цифрових нарративів.

Четвертим трендом є аналітика великих даних (Big Data) у гуманітарних дослідженнях. Можливості обробки великих корпусів текстів, статистичного аналізу, моделювання інформаційних процесів забезпечують нові наукові підходи, які раніше були технічно недоступними. Здатність аналізувати великі масиви даних, застосовувати цифрові методи у класифікації, ідентифікації та виявленні трендів стає важливою компетентністю сучасного фахівця В13.

П'ятий тренд – цифрова комунікація та медіаграмотність. У сучасній інформаційній екосистемі бібліотеки та архіви виступають активними комунікаційними центрами, що взаємодіють з громадою через соціальні мережі, мультимедійні платформи, онлайн-сервіси, SMM-проекти, цифрові освітні програми. Майбутні фахівці повинні володіти навичками створення контенту, управління інформаційною присутністю установи, просування цифрових продуктів і забезпечення доступності інформації для різних груп користувачів.

З огляду на окреслені тенденції стає очевидним, що формування професійних компетентностей студентів спеціальності В13 має максимально враховувати цифрові тренди гуманітаристики й інтегрувати їх у навчальний процес [2, р. 50]. До ключових компетентностей, що визначають готовність до роботи в сучасних бібліотечних та архівних установах, належать: цифрова грамотність і медіаграмотність; здатність працювати з цифровими колекціями й репозитаріями; навички застосування штучного інтелекту та машинного навчання; уміння здійснювати цифрову візуалізацію даних; розуміння етичних аспектів використання цифрових технологій; здатність працювати в мультидисциплінарних командах; володіння інструментами цифрової комунікації та аналітики.

Отже, тренди цифрової гуманітаристики визначають зміст і структуру професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності В13. Оновлення освітніх програм із фокусом на цифрові компетентності забезпечує відповідність підготовки студентів сучасним викликам інформаційного суспільства та сприяє формуванню інтелектуального потенціалу, необхідного для розвитку бібліотечної, інформаційної та архівної галузей у цифрову епоху.

Література:

1. Толмач М. *Цифрова компетентність бібліотечних фахівців як чинник діяльності бібліотек в умовах цифрової трансформації. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2022. Випуск 9 С. 57-69. DOI:10.31866/2616-7654.9.2022.259152. URL: https://www.researchgate.net/publication/361927898_Digital_Competence_of_Librarians_as_a_Factor_of_Library_Activity_in_the_Context_of_Digital_Transformation*
2. Komova, M., Drapaliuk, D. *Digital and socio-demographic aspects of the dissemination of library and information science education. Library Science. Record Studies. Informology, 2024. Vol. 20(2). P. 50-59. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5847/2024_2-51-60.pdf?isAllowed=y&sequence=1*

УДК 7.07

ДИЗАЙН СТОРІНОК ВЕБ-САЙТУ ХУДОЖНИКА–ПЕДАГОГА

Перець О.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
perets-ol@ukr.net

Створюючи ВЕБ-сайт художника-викладача образотворчого мистецтва як віртуальну постійно діючу персональну експозицію його творчості, застосовуємо вже опрацьовані у

світовій практиці ВЕБ-дизайну (термін ближче до художнього проєктування, ніж до науки) принципи художньої організації сторінок сайтів. Візуальний дизайн має підтримувати бізнес-цілі, заохочувати відвідувачів споживати контент або відповідати на заклики до дії, в нашому випадку ще й представляти мистця та зацікавити його творчістю, авторськими навчальними методиками.

Мета роботи. Розробка авторської концепції ВЕБ-сайту професійного художника, який викладає у закладі вищої освіти України, та опрацювання науково-практичних підходів до дизайну його сторінок.

Вдала візуалізація інформації спрощує її сприйняття. Сучасні тенденції у сфері візуальних комунікацій є переосмисленням прийомів, властивих візуальній комунікації здавна. Для будь-яких об'єктів інформаційного дизайну естетичними принципами є гармонія та пропорційність. На візуальне сприйняття повідомлення найбільше впливає композиційне розташування елементів на образотворчій поверхні. Отже, через мистецькі практики, використовуючи традиційні художні засоби, такі як композиція, колір тощо, можна досягнути покращення сприйняття інформації в будь-якій сфері. Взаємовплив електронних і традиційних носіїв інформації формує нові універсальні принципи побудови візуальної комунікації. Цей процес триває [2; 5; 6]

Візуальна ієрархія — найпростіший засіб посилення (або ослаблення) дизайну, бо дозволяє відвідувачам ідентифікувати найважливіші елементи на ВЕБ-сторінці. Тому головне треба виділити великим розміром, більш жирним шрифтом, іншим кольором або спеціальною позначкою [4, с. 14].

Яскраві та сміливі кольори виділяються й привертають увагу. Для сайтів, призначених для довгого читання, варто використовувати приглушені фонові тони. Більш яскраві кольори застосовуються для розміщення акцентів. У палітрі ВЕБ-сайту варто використовувати лише два або три основних кольори. Тло та текст повинні мати контрастні кольори для читабельності. Доцільно зауважити, що темний колір тексту на світлому тлі приємніший для очей. Треба уникати використання світлого тексту на темному тлі для довгих фрагментів контенту.

Товщина штриха є найважливішим атрибутом шрифту для встановлення візуальної ієрархії. Жирний шрифт використовується, щоб виділити певні фрази на сторінці. Розміщення слів, стиль і модифікація написання (курсив, підкреслення) також впливають на візуальну ієрархію тексту.

Привернути увагу до будь-якого елементу дизайну можна, розмістивши навколо нього достатньо місця. Білий або порожній простір — це область між елементами дизайну та простором усередині його елементів. Використання порожнього простору допомагає збалансувати елементи дизайну та організувати контент, утримати увагу читача, робить вміст ВЕБ-сторінки більш засвоєваним.

Досягти сильної візуальної ієрархії можна через створення впорядкованого образу видимих елементів на екрані, коли ті самі об'єкти розташовані в тому самому порядку. Усе це дозволяє очам глядача відпочивати.

Ієрархічна структура знижує складність ВЕБ-сторінки. З метою підвищення ефективності візуальної подачі інформації варто дотримуватися фундаментальних принципів використання так званої візуальної мови — контенту, що користувачі бачать на екрані, а саме:

- чітка й погоджена структура. Послідовність і розміщення логічних блоків, взаємозв'язок між ними, можливості переходу між цими блоками — важливі моменти організації;
- простота означає включення тільки тих елементів, які найбільш важливі для ефективної комунікації;
  - відмітність. Найважливіші властивості елементів мають бути легко помітні;
  - виразність. Найважливіші елементи мають візуально легко сприйматися;

- взаємодія. Зовнішній вигляд має відповідати фізичним можливостям відвідувачів.

Фундаментальний принцип успішного дизайну — інтуїтивно зрозуміла структура. Це стосується як макету сторінки, так і навігації. Ясна структура, правильні візуальні підказки й легко розпізнавані посилання допоможуть користувачам знайти потрібну інформацію [3, с. 18, 19; 4, с. 16].

При розробленні ВЕБ-сайтів дизайнери часто користуються правилом золотого перерізу, яке допомагає створити композицію, визначити розмір різних елементів на сторінці та ідеальну відстань між елементами дизайну.

Дизайнери мають враховувати закони гештальт-дизайну, щоб підвищити юзабіліті ВЕБ-сайтів. Людина схильна знаходити взаємозв'язок між об'єктами, об'єднувати їх у групи, для того щоби спростити сприйняття цих образів. Взаємозв'язки і принципи групування образів використовуються у ВЕБ-дизайні з метою налагодити зв'язок із користувачем і зробити для нього сайт зрозумілим. До основних принципів ВЕБ-дизайну, що впливають з гештальт-теорії, належать такі:

- близькість — коли об'єкти у просторі згруповані близько один до одного, вони зазвичай сприймаються як один об'єкт. Відстань між об'єктами на сторінці визначає, чи сприймаються вони як група;
- подібність — загальні візуальні характеристики створюють взаємозв'язки. Якщо два елементи виглядають однаково, вони сприймаються такими, що належать до однієї групи;
- безперервність — щойно око починає щось спостерігати, воно продовжує рухатись у цьому напрямку, поки не натрапить на інший об'єкт;
- завершеність — мозок прагне до завершеності. Тому, коли ми бачимо незавершені форми або зображення, він сам заповнює пробіли;
- симетрія — мозок шукає симетричні об'єкти. Симетричне розташування елементів на сторінці допомагає створити візуальну єдність, приємну для сприйняття;
- спільність — групування об'єктів однакової спрямованості [4, с. 17].

Спираючись на вище визначені принципи ВЕБ-дизайну як візуальної складової сучасної Інтернет-культури, осмислюємо художній дизайн сторінок ВЕБ-сайту художника-викладача образотворчого мистецтва.

Особлива увага головній сторінці, яка відкривається першою. Проводячи аналогію з шрифтовою композицією видовищного плакату — афішею, що запрошує на художню виставку, для шапки головної сторінки обираємо симетричну композицію лапідарного характеру, в центрі якої розташовано авторський логотип. Логотип значних розмірів, відразу привертає увагу, різко контрастуючи з текстовою частиною, в якій повідомляється ім'я та прізвище художника-власника, авторське символічне визначення його творчого спрямування. На всіх сторінках сайту використано один «вебшрифт», розмір якого коригується відповідно принципу візуальної ієрархії тексту. Графічний дизайн логотипу ґрунтується на універсальних засадах, придатних до засвоєння людиною незалежно від її культурної бази, регіонального або соціального походження. Відповідно до сучасних тенденцій, визначальними рисами його стилю стали: відносна візуальна стабільність, міцна структура побудови, велика візуальна маса графічної плями [1].

У кольоровому забарвленні тла сторінок всіх наступних рівнів використовуємо відтінки, на тлі якого добре сприймаються всі кольори та відтінки спектру.

На чорному тлі доцільно представити електронні репродукції на сторінках найнижчого рівня з тою метою, щоб відвідувачу сайту взагалі нічого не заважало сприймати художні якості творів. Аби показати особливості творчої манери майстра, його техніку виконання, всі роботи слід представити також у чисельних фрагментах, щоб показати пластичні, фактурні особливості поверхні художньої форми.

Застосування правила золотого перерізу до визначення формату робіт — це професійний принцип творця вишуканого мистецтва. Його використання доречне для визначення геометрії форми візуальних елементів, їх розташування на сторінках ВЕБ-сайту з

відповідним коригуванням співвідношення площин порожнього та насиченого візуальними елементами простору сторінки.

Таким чином, керуючись опрацьованими у світовому Інтернет-товаристві принципами ВЕБ-дизайну, і спираючись на особисте композиційне мислення та творчий досвід, художньо опрацьовуємо ВЕБ-сайт професійного художника, який викладає образотворче мистецтво, з метою достойно представити в Інтернет-середовищі творчу особистість — носія культурних цінностей.

Література:

1. Безсонова Л. М. До питання про формування проектної моделі сучасного українського логотипа: чинники впливу на художньо-пластичну мову // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2014. – №1. – С.8-13.

2. Величко Н. В. Тенденції розвитку засобів візуальної комунікації в контексті дизайну книги // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2020. – №3. – С.5-13.

3. Голобородько В. М., Опалев М. Л. Формування дизайн-ергономічних вимог до користувачького інтерфейсу WEB-сайтів // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2011. – №3. – С.16-19.

4. Іноземцева С. В. Дослідження принципів вебдизайну як візуальної складової сучасної інтернет-культури // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2021. – №1. – С.13-19.

5. Соболев О. В. Методика проектування об'єктів інформаційного дизайну // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2015. – №6. – С. 28-31.

6. Яковець І. О. Візуальні мистецтва в контексті розвитку культури інформаційного суспільства // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2014. – №1. – С.121-125.

УДК 727:373:[643.8:355.58]

АДАПТАЦІЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД У ШКІЛЬНИХ БУДІВЛЯХ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ МИРНОГО ЧАСУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПІДХОДИ

Петров В.В., аспірант.,
peeterssonn@gmail.com

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
maksim027r@gmail.com

Відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 та Закону України № 2102-ІХ питання створення безпечного освітнього середовища й облаштування захисних споруд у школах стало одним із ключових державних пріоритетів. Нормативні документи (ДБН В.2.2-5:2023, ДБН В.1.1-7:2016, ДБН В.2.2-9:2018, ДБН В.2.2-40:2018) регламентують вимоги до захисних споруд, проте переважно для воєнного часу, тоді як аспекти їх довгострокової експлуатації та адаптації до освітніх, соціальних і культурних функцій у мирний період потребують подальшого уточнення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення раціонального використання ресурсів та модернізації шкільної інфраструктури: захисні споруди, що тривалий час простоюють або використовуються обмежено, можуть бути перетворені на повноцінні багатофункціональні простори для навчання, дозволяти й потреб громади, не втрачаючи здатності виконувати свою захисну функцію у разі загрози.

Метою дослідження є аналіз можливостей та умов адаптації захисних споруд шкіл для використання в мирний час із урахуванням нормативних вимог, архітектурно-планувальних, технічних, соціальних та економічних аспектів.

У ході роботи було розглянуто та проаналізовано:

1. Типологію та захисні характеристики споруд. Захисні споруди у шкільних будівлях класифіковано за рівнем захисту, конструктивною схемою, розташуванням та функціональним призначенням. Найбільш перспективними для адаптації є споруди подвійного призначення (СПП) з властивостями протирадіаційних укриттів (ПРУ), які поєднують високий рівень захисту з потенціалом багатофункціонального використання у мирний час.

2. Архітектурно-планувальні та технічні рішення. Розглянуто вимоги до організації простору адаптованих укриттів: забезпечення природного й штучного освітлення, ефективної вентиляції, необхідних параметрів мікроклімату, акустичного комфорту, безбар'єрного доступу та можливості швидкого повернення приміщення до режиму повноцінної захисної споруди.

3. Функціональні сценарії використання у мирний час. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних практик виокремлено основні напрями адаптації укриттів: навчальні простори, спортивні зали та майданчики, соціальні простори для роботи з громадою, культурні центри, коворкінги, тощо. Така багатофункціональність підвищує потенційну корисність цих приміщень для громади й сприяє їхній інтеграції в повсякденне життя шкіл.

4. Економічні аспекти трансформації. Проаналізовано основні категорії витрат на переобладнання укриттів та можливі джерела фінансування. Окремо розглянуто потенціал отримання додаткових доходів через оренду просторів, що дозволяє знизити витрати на утримання споруд і підвищити їхню довгострокову рентабельність.

Висновки та пропозиції:

1. Адаптація захисних споруд у шкільних будівлях до умов мирного часу має розглядатися як обов'язковий напрям модернізації освітньої інфраструктури, а не тимчасове резервне рішення.

2. Базовою моделлю для шкіл доцільно приймати споруди подвійного призначення (СПП з властивостями ПРУ), що поєднують належний рівень захисту з можливістю багатофункціонального використання.

3. Необхідно доповнити чинні ДБН чіткими вимогами та типовими рішеннями щодо адаптації існуючих укриттів (планування, інженерні системи, інклюзивність, енергоефективність).

4. Доцільно розробити й апробувати пілотні проекти в реальних школах з подальшим тиражуванням найуспішніших моделей як рекомендацій для органів місцевого самоврядування та проектних організацій.

Література:

1. *Borg, War Memorials: From Antiquity to the Present, Leo Cooper, London, 1991.*
2. *J. Winter, E. Sivan (Editors), War and Remembrance in the Twentieth Century, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.*
3. *J.R. Neff, Honoring the Civil War Dead: Commemoration and the Problem of Reconciliation (Modern War Studies) (first edition), University Press of Kansas, Lawrence, 2005.*
4. *Whitmarsh, "We Will Remember Them." Memory and Commemoration in War Museums, Journal of Conservation and Museum Studies, 7, 2001, pp. 11-15, DOI:10.5334/jcms.7013*
5. *J.M. Mayo, War Memorials as Political Memory, Geographical Review, 78(1), 1988, pp. 62-75, DOI:10.2307/214306.*
6. *Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022.*
7. *Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" : Закон України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX.*
8. *Захисні споруди цивільного захисту : ДБН В.2.2-5:2023. – Київ : Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, 2023.*

9. Будинки і споруди. Заклади освіти : ДБН В.2.2-3:2018 : із Зміною № 1. – Київ : Міністерство розвитку громад та територій України, 2022.

10. Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення : ДБН В.2.2-9:2018 : зі Зміною № 1. – Київ : Мінрегіон України, 2018.

11. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги : ДБН В.1.1-7:2016. – Київ : Мінрегіон України, 2016.

12. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення : ДБН В.2.2-40:2018. – Київ : Мінрегіон України, 2018.

13. Практичний посібник з проєктування укриттів у дитсадках та школах / Міністерство відновлення України. – Київ, б. р.

14. Архітектурні рішення для укриттів. Журнал «Архітектура і будівництво». — Київ, 2023.

15. Глобальні практики управління захисними спорудами. Журнал «Цивільний захист». — Берлін, 2022.

УДК 711.4

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО СТАЛОГО ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВОГО КАРКАСУ В ЗОНІ ВПЛИВУ ВЕЛИКОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВИ)

Печененко О.В.,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ovpechenenko@gmail.com.*

Розвиток сучасних міст супроводжується впливом на прилеглі території, що призводить до фрагментації, деградації природних і ландшафтних систем, що негативно впливає на зниження стабілізуючих функцій природного середовища, в той же час, глобальні кліматичні зміни є незворотніми процесами, що потребують управлінських та законодавчих змін.

Полтава, як і більшість міст України, функціонує у контексті комплексних викликів сьогодення: зростаючої навантаженості інфраструктури, деградації природних ресурсів, зміни ландшафтів і кліматичних умов, що ще сильніше посилюються в умовах війни та ведення бойових дій на території України. Все це обумовлює необхідність розробки системних підходів до управління територіальним розвитком та формування екологічно-орієнтованих просторових структур здатних до адаптації та пом'якшення впливу кліматичних змін та наслідків еко- та урбоциду.

Урбанізація є одним з основних чинників трансформації сучасних міст і їх прилеглих територій. В рамках цього процесу виникає необхідність пошуку шляхів забезпечення сталого розвитку міських зон, при чому, очевидно є необхідність формування екологічно сталого функціонально-просторового каркасу в зонах впливу великих міст, що забезпечував би стійкість територій (систем) до кризових змін та викликів, забезпечуючи баланс між урбанізованими та природними елементами.

Кліматичні та екологічні виклики, що постають перед сучасними містами, зумовлюють необхідність переосмислення традиційної моделі планування, у яких природні елементи стають ключовими «буферами» та регуляторами, що в свою чергу потребує визначення концептуальних підходів до формування екологічно сталого функціонально-просторового каркасу, що розглядається як інтегрована система територій з відповідними режимами використання та функціями (ландшафтно-рекреаційна, житлова, виробнича та транспортна інфраструктура), які взаємодіють між собою забезпечуючи екологічну стабільність і сталий розвиток міських та прилеглих територій в зоні впливу великого міста.

Формування екологічного каркасу зелених та блакитних коридорів є базовим інструментом забезпечення екологічної зв'язаності міського простору. Такі еко-коридори поєднують осередки збереження біорізноманіття, рекреаційні території, водні об'єкти та прибережні зони в єдину мережу, що підтримує природні ареали та міграційні шляхи флори й фауни.

Врахування природно-ландшафтного компонента передбачає ідентифікацію основних ландшафтних зон (долини річок, лісові масиви, заплави, схили тощо), визначення їхнього функціонального наповнення (природоохоронна, рекреаційна, водорегулююча, буферна функції) та оцінку потенціалу інтеграції цих зон у структуру міста.

Інтеграція систем екологічної інфраструктури в містобудівний процес означає, що елементи зеленого та блакитного каркасу розглядаються як структуроутворювальні компоненти планувальних рішень. Включення парків, скверів, заповідних територій, природоохоронних і рекреаційних зон у містобудівні рішення, поєднання природних та урбанізованих структур у єдину мережу дозволяє проактивно формувати стійку міську тканину, здатну довгостроково підтримувати екологічну рівновагу, посилювати екологічну стійкість території зберігаючи можливість забезпечувати ключові екосистемні послуги (очищення повітря й води, регулювання мікроклімату, протидія ерозії) та уникаючи конфліктів між забудовою і природним середовищем.

Просторовий розвиток міста Полтава та прилеглих територій відбувається у зоні цінних природних ландшафтів — долини річки Ворскла, лісових масивів, балкових систем, які формують потенційний екологічний каркас, тож інтеграція природних елементів у функціонально-просторову організацію міста та зони його впливу стає можливим завдяки визначенню нормативних та кількісних критеріїв, які забезпечують стабілізуючі властивості різних функціональних елементів міської структури.

Методологічні основи виявлення методів і принципів, які дозволяють формувати екологічно сталу функціонально-просторову структуру міста та приміської зони, на основі застосування системного підходу, що розглядає містобудівну систему як цілісну, ієрархічно організовану модель здатну до саморегуляції, можуть слугувати підґрунтям для формування управлінських і регуляторних політик, спрямованих на підвищення екологічної стійкості міста та прилеглих територій, покращення якості життя населення, раціональне використання територій та зміцнення здатності міських систем адаптуватися до кліматичних змін і антропогенного навантаження.

УДК 711.4

ПРИНЦИПИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРИТТІВ ЯК ГОЛОВНИХ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Пидько М.О., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

maximpidko@gmail.com

Актуальність. Сучасна система цивільного захисту в умовах зростання військових, техногенних та природних загроз потребує переосмислення архітектурно-містобудівних підходів до проектування укриттів як ключових елементів безпекової інфраструктури.

Мета дослідження - класифікувати основні принципи просторової організації захисних споруд. Вони мають формуватися на основі інтегрованості, багатофункціональності, доступності, автономності та нормативної відповідності, що забезпечує їх ефективне використання як у мирний, так і у кризовий період [10, 11].

Методика та організація дослідження: висвітлити принципи просторової організації захисних споруд (укриттів) як головних об'єктів ЦЗ.

Виклад основного матеріалу. Принцип інтегрованості передбачає включення укриттів у загальну структуру житлових комплексів, об'єктів громадського обслуговування та транспортної інфраструктури. На відміну від традиційної моделі ізольованих сховищ, сучасна концепція безпеки розглядає укриття як частину системи просторової безперервності — коли кожна будівля або квартал має інтегровані захисні приміщення, об'єднані мережею евакуаційних шляхів і комунікацій [5]. Зарубіжна практика також підтверджує ефективність такого підходу: у Швейцарії більшість житлових будинків обладнано вбудованими укриттями, які є частиною підвального простору, що дозволяє забезпечити понад 100% населення місцями для укриття [9]. Згідно з цим принципом, найбільш розвинену сферу інтегрованого цивільного захисту має Ізраїль, який з самого початку свого існування веде перманентну боротьбу із зовнішніми та внутрішніми загрозами військового та терористичного характерів, створивши систему укриттів різного масштабу та швидкості отримання доступу для населення. Загалом, ізраїльські укриття можна поділити за місткістю на захисні житлові кімнати індивідуального житла, поверхові житлові кімнати та громадські захисні приміщення [1]. Всі ці приміщення мають залізобетонні конструкції, що спроможні витримати артилерійський обстріл, або невеликий ракетний удар, бути ізольовані на випадок хімічної або біологічної атаки, мати системи фільтрації, герметичні вікна та двері, системи оповіщення. Принцип багатофункціональності визначає спроможність укриття виконувати різні функції залежно від режиму експлуатації. Як приклад, ці об'єкти у мирний час такі приміщення можуть використовуватись як паркінги, спортивні або складські приміщення, а в умовах небезпеки — як захисні споруди. Такий підхід реалізовано у низці європейських міст — зокрема, у Гельсінкі, де підземний простір міста використовується як багаторівнева система громадських, транспортних і захисних об'єктів, здатна прийняти до 900 тисяч осіб.

В свою чергу, принцип доступності передбачає територіальну та фізичну досяжність укриттів для всіх груп населення. Оптимальна пішохідна доступність укриття в умовах міського середовища не повинна перевищувати 5–7 хвилин. При цьому важливими є вимоги до інклюзивності — забезпечення доступу осіб з інвалідністю, дітей і людей похилого віку. У містобудівному плануванні це реалізується через рівномірне розташування укриттів у межах житлової зони, прив'язку до громадських просторів і транспортних вузлів, а також формування єдиної системи евакуаційних маршрутів, узгодженої з планами цивільного захисту територій. Прикладом поєднання даного та вищезгаданого принципу багатофункціональності може слугувати система метрополітену міста Париж [6]. Він має одну з найбільш густих у світі мереж метро: середня відстань між станціями — приблизно 550 метрів, а в центрі — ще менша [8]. Принцип автономності полягає у забезпеченні незалежності життєзабезпечення укриттів від зовнішніх систем на визначений термін перебування людей. Це передбачає наявність автономних систем вентиляції, водопостачання, енергозабезпечення, зв'язку, санітарно-технічного обладнання та запасів ресурсів. У сучасній архітектурі розвивається тенденція до впровадження «енергонезалежних» рішень, зокрема застосування сонячних панелей, акумуляторних станцій і локальних систем водозбору, що підвищує стійкість укриттів у надзвичайних умовах. На рівні проектування це означає інтеграцію автономних модулів до інженерних систем житлових комплексів із можливістю швидкої переорієнтації на аварійний режим роботи. В свою чергу, принцип нормативної адаптивності полягає у чіткому дотриманні стандартів, визначених у національних і міжнародних документах, зокрема ДБН Б.2.2-5:2023, ДБН Б.1.1-22:2022 [2, 3], у рекомендаціях Міжнародної асоціації з цивільного захисту, а також у можливості пошуків нових методів забезпечення ЦЗ. Справедливо вважати, що Україна як жертва агресії знаходиться в авангарді розвитку науки про цивільний захист населення.

Висновки. У контексті післявоєнної відбудови України актуалізується необхідність формування нової типології укриттів — модульних окремозташованих, інтегрованих в житлові комплекси та мультифункціональних, багаторівневих систем, які можуть одночасно виконувати функції публічних просторів, логістичних центрів, гаражів тощо. Розвинуті з

точки зору багатофункціональності захисні споруди можуть слугувати як локальні осередки інфраструктурної підтримки життєзабезпечення житлових просторів. Для великих і найбільших міст актуалізується питання розвитку підземного транспорту, для середніх та малих стимулює розвиток підземної урбаністики. Такі об'єкти мають стати елементами міського каркаса безпеки, інтегрованого у планувальну структуру населених пунктів[7]. Таким чином, принципи просторової організації укриттів є фундаментом формування архітектури безпечного житлового середовища, у якому захист людини стає не додатковою, а базовою функцією архітектурного простору[4].

Література:

1. *Civil Defense Law, 5711–1951. (1951). State of Israel*
2. *DBN B.1.1-22:2022. (2022). Склад та зміст генерального плану населеного пункту. Київ: Мінрегіон України.*
3. *DBN B.2.2-5:2023. (2023). Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту. Київ: Мінрегіон України.*
4. *European Commission. (2022). Integrated urban security planning guidelines. Brussels.*
5. *European Committee for Standardization. (2018). EN 1991-1-7 Eurocode 1: Actions on structures – Accidental actions. Brussels.*
6. *IEA. (2022). Decentralized energy systems for resilience. Paris.*
7. *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. (2024). Методичні рекомендації щодо проектування об'єктів цивільного захисту в умовах реконструкції житлового фонду. Київ.*
8. *OECD. (2022). Safe and resilient cities report. Paris.*
9. *Swiss Federal Office for Civil Protection. (2021). National shelter system of Switzerland. Bern.*
10. *UN-Habitat. (2023). Urban safety and resilience handbook for post-conflict contexts. Nairobi.*
11. *World Bank. (2023). Ukraine: Resilient reconstruction and recovery framework. Washington, DC.*

УДК: 613.7:378.147

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ УНІВЕРСИТЕТСЬКІ WELLNESS-ПРОГРАМИ: КЕЙС-АНАЛІЗ УСПІШНИХ МОДЕЛЕЙ

Рибалко Л.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

lina-rybalko@ukr.net

Актуальність. Сучасний освітній простір характеризується зростаючою увагою до проблеми збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді, що зумовлено інтенсифікацією навчального навантаження, зниженням рівня рухової активності, поширенням стресових станів та психоемоційного виснаження. За умов цифровізації та домінування сидячого способу життя загроза формування нездорових моделей поведінки зростає, що безпосередньо впливає на якість життя молоді, її академічну успішність і професійну перспективу. Тому проблема підвищення рівня культури здоров'я у студентському середовищі набуває особливої важливості.

Практика провідних університетів світу свідчить, що ефективним механізмом підтримки фізичного та психосоціального благополуччя студентів є впровадження wellness-програм, які поєднують фізкультурно-оздоровчу активність, психологічний супровід, нутріціологічну освіту, технології управління стресом і профілактику шкідливих звичок. Такі моделі дозволяють формувати в молоді сталу мотивацію до здорового способу життя,